

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**“Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ”**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ : ΠΡΟΚΟΠΑΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

A.M. : 4884

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΑΥΓΕΛΗ ΒΑΣΩ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2011

Η παρακάτω εργασία είναι αφιερωμένη στους γονείς και την αδερφή μου, ως ένα μεγάλο ευχαριστώ για όσα μου έχουν προσφέρει, καθώς και για την υποστήριξη τους απέναντι σε όλες μου τις επιλογές.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</u>	5
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο</u>	
1.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ	6
1.2. ΧΡΟΝΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	10
1.2.1 Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	11
1.2.2 Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	11
1.2.3 Η ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	12
1.3. ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	12
1.4. ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	16
1.5. ΟΙ ΕΙΚΟΣΙ ΔΗΜΟΦΙΛΕΣΤΕΡΕΣ ΧΩΡΕΣ – ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΟ ΚΟΣΜΟ	18
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο</u>	
2.1. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ	19
2.2. ΜΑΖΙΚΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	22
2.3 ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	24
2.3.1. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ- ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	24
2.3.2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΘΛΗΣΗΣ	25
2.3.3. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΚΘΕΣΕΩΝ	25
2.3.4. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΗΣ	26
2.3.5. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ	27
2.3.6. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ	28
2.3.7. ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	28
2.3.8. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΗΡΩΝ	29
2.3.9. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΧΕΙΜΑΣΗΣ	29
2.3.10. ΟΡΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	30
2.3.11. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΧΕΙΜΕΡΙΝΩΝ ΣΠΟΡ	30
2.3.12. ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	31
2.3.13. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	32
2.3.14. ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	32
2.3.15. ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	33
2.3.16. ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ- ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	34
2.3.17. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	35
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο</u>	
3.1. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	36
3.2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΣΤΗ ΕΛΛΑΔΑ	44
3.3. ΗΡΑΚΛΕΙΟ	49
3.4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ (ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΝΑΟΙ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ)	51

3.4.1. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ	55
3.4.2. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑΣ	56
3.4.3. ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ	57
3.4.4. ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΩΝ	58
3.4.5. ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	59
3.4.6. ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ – ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ	60
3.4.7. ΑΓΙΟΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ	61
3.4.8. ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΑΙΡΙΝΗ	62
3.4.9. ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ	63
<u>ΕΡΕΥΝΑ</u>	64
<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	76
<u>ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ</u>	78
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ</u>	
Παράρτημα Α΄ : Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)	81
Παράρτημα Β΄ : Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ)	82
Παράρτημα Γ΄ : Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ)	83
Παράρτημα Δ΄ : Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (Ξ.Ε.Ε.)	84
Παράρτημα Ε΄ : Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού	85
Παράρτημα Στ΄ : UNESCO	86
Παράρτημα Ζ΄ : Ερωτηματολόγιο Έρευνας	87
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	93
<u>ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ</u>	94

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας, είναι να αναλυθούν έννοιες που απαρτίζουν τον Εναλλακτικό τουρισμό. Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας υπάρχει μια εισαγωγή για τον τουρισμό, τα κίνητρα και τις διακρίσεις του. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στις χρονικές περιόδους εξέλιξης του τουρισμού, ενώ έπειτα ακολουθεί αναφορά στα στοιχεία του Διεθνή τουρισμού.

Στο επόμενο κεφάλαιο αναλύεται ο Εναλλακτικός τουρισμός. Γίνεται σύγκριση με τον Μαζικό και στη συνέχεια παρουσιάζονται οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού. Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας το θέμα είναι ο Θρησκευτικός τουρισμός, όπου αναλύονται στοιχεία που αφορούν αυτό το είδος τουρισμού, παρουσιάζονται τα μέτρα ανάπτυξής του στη χώρα μας και στη συνέχεια παρατίθενται κάποια στατιστικά στοιχεία.

Η εργασία τελειώνει με αναφορά στην πόλη του Ηρακλείου. Παρουσιάζεται ο Θρησκευτικός τουρισμός στο Ηράκλειο καθώς και οι σημαντικότεροι ναοί στην πόλη. Τέλος, παραθέτονται κάποιοι προβληματισμοί και προτάσεις της Εκκλησίας της Ελλάδος για το Θρησκευτικό τουρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 « Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ »

Η εποχή μας είναι εποχή της κινητικότητας. Οι άνθρωποι μετακινούνται από τόπο σε τόπο, είτε ατομικά είτε ομαδικά. Πρόκειται για το φαινόμενο της περιηγήσεως ή του τουρισμού, όπως συνήθως χρησιμοποιείται στις ημέρες μας. Είναι ένα φαινόμενο με παγκόσμιες διαστάσεις που επηρεάζει εκατομμύρια ανθρώπους.

Η χώρα μας βρίσκεται στο επίκεντρο του σύγχρονου αυτού «νομαδισμού». Είναι γνωστό πως κάθε χρόνο επισκέπτονται την Ελλάδα 20.000.000 περίπου ξένοι περιηγητές ή τουρίστες. Χιλιάδες επίσης Έλληνες ταξιδεύουν είτε στο Εσωτερικό είτε στο Εξωτερικό. Ένας εξίσου σημαντικός αριθμός Ελλήνων απασχολείται από τα λεγόμενα «Τουριστικά Επαγγέλματα» και ολόκληρος ελληνικός πληθυσμός δέχεται τις επιπτώσεις και επιδράσεις του φαινομένου. Σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ βλ. παράρτημα Α), ο τουρισμός αποτελεί την μεγαλύτερη Παγκόσμια «βιομηχανία» και αντιπροσωπεύει το 10-12% του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Προϊόντος.

Η λέξη τουρισμός προέρχεται από τη γαλλική λέξη *tour* και την αγγλική *touring*, που σημαίνουν γύρος, περιήγηση. Και οι δυο λέξεις προέρχονται από τη λατινική λέξη *tornus*. (Βαρβαρέσος, 2000) Ο όρος τουρισμός εμφανίζεται για πρώτη φορά στο λεξικό της Οξφόρδης το 1800. Η τουριστική, όμως, δραστηριότητα με την έννοια της περιήγησης είναι πολύ παλιά και συνδέει την επιθυμία του ανθρώπου για επαφή και γνωριμία με άλλους τόπους και λαούς, όπως και για λατρευτικούς, θεραπευτικούς ή αναψυχικούς σκοπούς.

Από τις αρχές του εικοστού αιώνα, πολλοί διεθνείς οργανισμοί και ειδικοί του τουρισμού επιδίωξαν να ορίσουν την έννοια του τουρίστα και του τουρισμού. Η πρώτη προσπάθεια διατύπωσης του ορισμού έγινε από την Επιτροπή Στατιστικών Εμπειρογνομών της Κοινωνίας των Εθνών. Η σχηματισμένη μορφή όμως, έγινε στη συνδιάσκεψη της Ρώμης. Ακολούθως, οι σχετικές προσπάθειες εντατικοποιήθηκαν με τη σύσταση ομάδων εμπειρογνομών, στατιστικών επιτροπών και συνεδρίων προκειμένου να οριοθετηθεί μια έννοια λειτουργική για τον τουρισμό και τον τουρίστα.

Τουρισμό αποκαλούμε την πρόσκαιρη μετακίνηση ανθρώπων από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους σε έναν άλλο, με αποκλειστικό σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών τους, καθώς και την οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση αυτών των ανθρώπων (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

Ο παραπάνω γενικός ορισμός του τουρισμού αποτελείται από δυο σκέλη. Το πρώτο σκέλος, δηλαδή αυτό που αναφέρεται στην πρόσκαιρη βραχυχρόνια μετακίνηση ανθρώπων για τουριστικούς λόγους, αντιπροσωπεύει το καταναλωτικό μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται, όπως είναι φυσικό, με την καταναλωτική ζήτηση. Το δεύτερο σκέλος του τουρισμού, δηλαδή αυτό που αναφέρεται στην υποδοχή και εξυπηρέτηση των ανθρώπων που μετακινούνται πρόσκαιρα για τουριστικούς λόγους, αντιπροσωπεύει το καθαρά παραγωγικό μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται με την τουριστική προσφορά.

Το 1963 η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμό, που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη συμφώνησε ο όρο επισκέπτης να περιγράφει κάθε άτομο που επισκέπτεται μία χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από εκείνο της άσκησης ενός επαγγέλματος για το οποίο να αμείβεται με χρηματικούς πόρους της χώρας την οποία επισκέπτεται. Ο ορισμός αυτό καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών :

- ❖ Τους τουρίστες: άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον επί ένα 24ωρο, και των οποίων οι λόγοι επίσκεψης είναι τις περισσότερες φορές διακοπές, επαγγελματικοί, υγείας, σπουδές, συμμετοχή σε αποστολή ή σύσκεψη ή συνέδριο, επίσκεψη φίλων ή συγγενών, θρησκευτικοί και άθληση.

- ❖ Τους εκδρομείς: άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτή λιγότερο από ένα 24ωρο. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι επιβάτες κρουαζιερόπλοιων, οι επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν την ίδια μέρα χωρίς να διανυκτερεύσουν, καθώς επίσης και τα πληρώματα πλοίων, αεροπλάνων κλπ. (Δήμου, 2006 / Ray Youell, 1998)

Ο Τουρισμός σαν έννοια και σαν οικονομική δραστηριότητα μπορεί να χαρακτηριστεί πολυδιάστατος. Αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εξαγόμενα είδη σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς επίσης σε αρκετές χώρες αποτελεί τη σημαντικότερη εξαγωγική τους βιομηχανία και κατά επέκταση τη σημαντικότερη πηγή συναλλαγματικών εσόδων.

Θεωρήθηκε και εξακολουθεί να θεωρείται ευρέως σήμερα ότι δημιουργεί μια πληθώρα ωφέλιμων επιδράσεων σε ορισμένους οικονομικούς δείκτες. Συμβάλλει στην αύξηση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και περιορίζει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Δημιουργεί έσοδα στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, το κράτος και την τοπική αυτοδιοίκηση. Αναπτύσσει την επιχειρηματικότητα όλων εκείνων που παράγουν αγαθά και υπηρεσίες που ικανοποιούν τις τουριστικές ανάγκες και επιθυμίες των ανθρώπων.

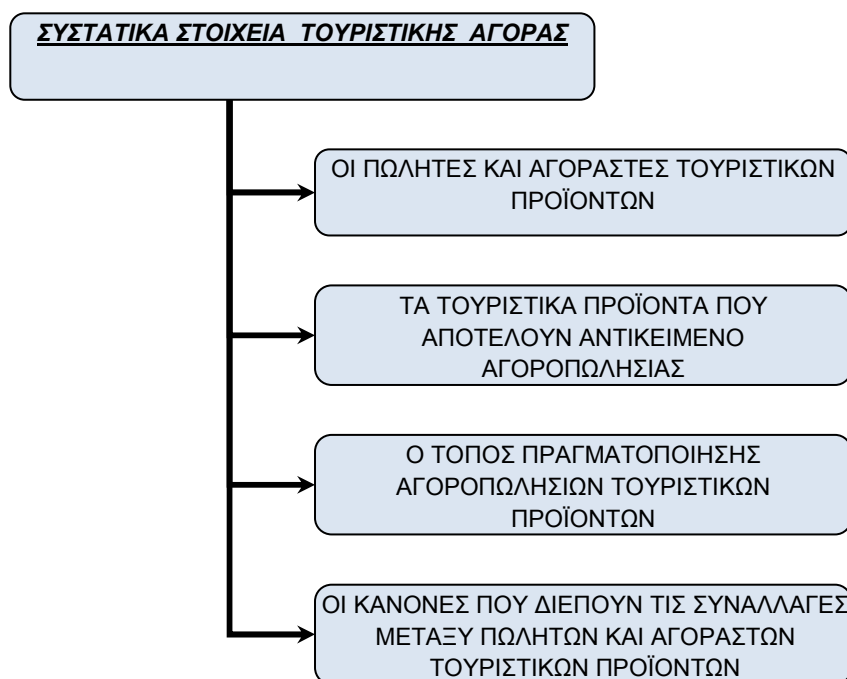
Οι βασικοί παράγοντες που διαμορφώνουν τον σύγχρονο τουρισμό είναι οι εξής πέντε

1. Κοινωνικοί – Ψυχολογικοί παράγοντες : δηλαδή ο τρόπος ζωής που επικρατεί σε κάθε κοινωνία, καθώς και τα καταναλωτικά της πρότυπα.
2. Οικονομικοί παράγοντες : το εισόδημα και το επάγγελμα των τουριστών και επίσης το κόστος του κάθε ταξιδιού.
3. Δημογραφικοί παράγοντες : ο τόπος μόνιμης διαμονής, το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση και η εκπαίδευση κάθε ταξιδιώτη.
4. Θεσμικοί – Οργανωτικοί παράγοντες : συγκεκριμένα η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα στη χώρα προέλευσης, το θεσμικό πλαίσιο στα θέματα πληρωμένων αδειών, καθώς και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις διεθνείς σχέσεις της χώρας.
5. Καταναλωτικά πρότυπα : π.χ. θρησκεία, πολιτισμός, τύπος προσωπικότητας, αξίες συμπεριφοράς (Λαγός, 2005)

Ως *τουριστικό κίνητρο* ορίζεται ο λόγος που ώθησε τον επισκέπτη να πραγματοποιήσει το ταξίδι του. Τα τουριστικά κίνητρα μπορούν να διαχωριστούν υπό αυτή την έννοια, σε παράγοντες που ώθησαν τον τουρίστα μακριά από τις καθημερινές του συνήθειες και σε αυτούς που τον προσέλκυσαν στον συγκεκριμένο προορισμό. Στην πρώτη περίπτωση, ένα τουριστικό κίνητρο μπορεί να ταυτιστεί με την ανάγκη που ο τουρίστας επιδιώκει να ικανοποιήσει μέσω της τουριστικής εμπειρίας. Σε ένα άλλο επίπεδο, τα τουριστικά κίνητρα σχετίζονται άμεσα με τα ενδιαφέροντά του τουρίστα, όσον αφορά τουλάχιστον τους λόγους επιλογής του συγκεκριμένου προορισμού. Έτσι, αν τα ενδιαφέροντα κάποιου περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, τον αθλητισμό και την περιπέτεια, είναι πολύ πιθανόν ότι θα αναζητήσει έναν προορισμό που θα παρέχει την σχετική υποδομή και υπηρεσίες, όπως ένα θέρετρο χειμερινών σπορ. Η τουριστική μετακίνηση σπάνια είναι βασισμένη σε ένα και μόνο κίνητρο. Για την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού συνήθως συνδυάζονται διαφορετικές ανάγκες και ενδιαφέροντα του ίδιου ατόμου.

Τα προϊόντα που παράγει η τουριστική οικονομία, δηλαδή τα τουριστικά αγαθά και υπηρεσίες, πωλούνται από ορισμένους και αγοράζονται από άλλους. Ο χώρος που πραγματοποιούνται οι αγοροπωλησίες αυτές, αλλά και κάθε αγοροπωλησία, χαρακτηρίζεται σαν αγορά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση τουριστική αγορά. Ο όρος *τουριστική αγορά* σημαίνει προσφορά και ζήτηση τουριστικών προϊόντων. Σε ότι αφορά στην προσφορά τουριστικών προϊόντων, θα πρέπει να πληρεί ορισμένες βασικές προϋποθέσεις και συγκεκριμένα την ύπαρξη παραγωγών τουριστικών προϊόντων, τα οποία επιδιώκουν να τα διαθέσουν επικερδώς, καθώς επίσης να ικανοποιήσουν ποσοτικά και ποιοτικά τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες ανθρώπων. Όσο αφορά στη ζήτηση τουριστικών προϊόντων θα πρέπει να πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις και συγκεκριμένα να υπάρχουν άνθρωποι με τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες, με αγοραστική δύναμη και αγοραστική συμπεριφορά. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

Από τον ορισμό της τουριστικής αγοράς μπορούν να επισημανθούν τέσσερα συστατικά της στοιχεία όπως δείχνει και το παρακάτω διάγραμμα:

(Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

Επικρατούν τέσσερις διαφορετικές απόψεις στον τουρισμό οι οποίες συνοψίζονται ως εξής :

(α) Ο τουρίστας: επιδιώκει διάφορες ψυχικές εμπειρίες και ικανοποιήσεις. Η φύση τους θα καθορίσει κατά ένα μεγάλο μέρος τους τουριστικούς προορισμούς που θα διαλέξει και τις δραστηριότητες που θα απολαύσει.

(β) Η τουριστική επιχείρηση: βλέπει τον τουρισμό σαν μια ευκαιρία να πραγματοποιήσει κάποιο κέρδος, με το να εφοδιάσει την τουριστική αγορά με αγαθά και υπηρεσίες που ζητούν οι τουρίστες.

(γ) Ο τόπος φιλοξενίας: θεωρεί τον τουρισμό ισχυρό πολιτιστικό παράγοντα, παράγοντα δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης, παράγοντα εσόδων και γενικότερα παράγοντα ευημερίας και προόδου. Ταυτόχρονα όμως επικρατεί ένας προβληματισμός για τις αρνητικές επιδράσεις που μπορεί να έχει ο τουρισμός σε αυτόν και γενικότερα στο περιβάλλον του.

(δ) Η διοίκηση του τουριστικού προορισμού: βλέπει τον τουρισμό ως ένα παράγοντα ανάπτυξης ή μεγέθυνσης της οικονομίας της περιοχής της δικαιοδοσίας της, χωρίς όμως να παραβλέπει και τις αρνητικές επιδράσεις, οποιεσδήποτε και αν είναι εκείνες και ανεξάρτητα από το αν εκείνες είναι άμεσες ή έμμεσες. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

Ο τουρισμός έχει τις εξής διακρίσεις:

- Εγχώριος τουρισμός (domestic tourism) : ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής .
- Εξερχόμενος τουρισμός (outbound tourism) : αφορά τους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα.
- Συνεχής τουρισμός (continual tourism) : πραγματοποιείται όλο το χρόνο και δεν επηρεάζεται από κλιματολογικές συνθήκες.
- Εποχιακός τουρισμός (seasonal tourism) : επηρεάζεται από τις κλιματολογικές αλλαγές και πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια συγκεκριμένων εποχών
- Εισερχόμενος τουρισμός (inbound tourism) : ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα.
- Διεθνής τουρισμός (international) : το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.
- Εσωτερικός τουρισμός (internal tourism) : το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού.
- Εθνικός τουρισμός (national tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού.
- Μαζικός τουρισμός (mass tourism) : περιλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα τουριστών, οι οποίοι αναζητούν στο ταξίδι τους κυρίως την ξεκούραση και τη διασκέδαση, σε ηλιοτροπικούς κυρίως προορισμούς.

(Λαγός 2005 / Δήμου 2006)

1.2 « ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ »

Η ανάγκη του ανθρώπου να πραγματοποιεί μετακινήσεις μακριά από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας του, εμφανίζεται σταδιακά από τότε που αποκτά μόνιμη κατοικία, ιδρύει τους πρώτους συνοικισμούς και ασχολείται με τη γεωργία. Η εξέλιξη των μέσων μεταφοράς, λειτούργησε ως σημαντική παράμετρος στη διαμόρφωση των μετακινήσεων. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

1.2.1 Η πρώτη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού

Η πρώτη περίοδος έχει πιθανότερο σημείο έναρξης τα μέσα της τρίτης χιλιετίας π.Χ. και τελειώνει το 1840 μ.Χ. Πρωτοπόροι στην αξιοποίηση των υδάτινων δρόμων ήταν οι Αιγύπτιοι, οι οποίοι αξιοποίησαν τις δυνατότητές που τους πρόσφερε ο ποταμός Νείλος και οι παραπόταμοί του. Ταξίδια στη στεριά εκείνη την εποχή γίνονταν μόνο με κιβωπιόσχημες άμαξες που σέρνονταν από ζώα. Το οδικό δίκτυο αποτελείται κυρίως από χωμάτινους δρόμους.

Τα πρώτα ταξίδια που καταγράφηκαν ήταν επαγγελματικά. Πρώτοι πραγματοποιούν κατά κάποιο τρόπο επαγγελματικά ταξίδια οι Αιγύπτιοι δημόσιοι υπάλληλοι, οι οποίοι μετακινούνται στα όρια της επικράτειάς τους με συγκεκριμένες αποστολές. Ταξίδια αποκλειστικά για περιήγηση και αναψυχή εμφανίζονται μετά το 1500 π.Χ. Οι πρώτοι ταξιδιώτες - τουρίστες και πρωτοπόροι του περιηγητικού τουρισμού θεωρούνταν ο Ηρόδοτος (480-421 π.Χ.) και ο Πausanίας ο Περιηγητής (2ος π.Χ. αιώνας) που εκτός από γεωγράφοι και ιστορικοί, ήταν και οι πρώτοι συγγραφείς τουριστικών οδηγών.

Στους τελευταίους αιώνες της πρώτης περιόδου, υπήρξε η εμφάνιση των οργανωμένων ξενοδοχείων. Αναπτύχθηκαν σημαντικά κέντρα στην Ευρώπη, τα οποία αποκτούν έντονη τουριστική κίνηση για λόγους πολιτικούς, θρησκευτικούς, εμπορικούς και κυρίως οικονομικούς. Το 15^ο και το 16^ο αιώνα η Ελβετία διαθέτει οργανωμένα πανδοχεία και από τότε αντιλαμβάνεται τη μεγάλη οικονομική σημασία του τουρισμού. Κατά το 16^ο και 17^ο αιώνα όλες οι ευρωπαϊκές πόλεις διαθέτουν ξενοδοχεία. Ο ανταγωνισμός των ξενοδοχείων έχει ξεκινήσει και οι πελάτες δε διστάζουν να επισκεφτούν διαφορετικά ξενοδοχεία κάθε φορά που ένα πιο σύγχρονο χτίζεται. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

1.2.2 Η δεύτερη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού

Η δεύτερη περίοδος διαρκεί από το 1840 έως 1945 και είναι ένας αιώνας σημαντικών ανακατατάξεων. Χαρακτηρίζεται ως η περίοδος ενηλικίωσης του τουρισμού γιατί μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα σφυρηλατήθηκαν οι βάσεις της τουριστικής γιγάντωσης που πραγματοποιείται στην επόμενη περίοδο.

Στα εκατό αυτά χρόνια, παρατηρούνται τεχνολογικές και επιστημονικές ανακαλύψεις που σχετίζονται με τα μεταφορικά μέσα και τα μέσα επικοινωνίας. Θέτονται οργανωτικές δομές στον κρατικό και ιδιωτικό τουριστικό τομέα και τα ταξίδια σταδιακά παύουν να αποτελούν κατάκτηση μικρών αλλά ιδιαιτερότητα προνομιούχων ομάδων.

Κυρίαρχο στοιχείο αυτής της περιόδου είναι η χρήση της μηχανής στα μεταφορικά μέσα, που αντικαθιστά τη μυϊκή δύναμη ανθρώπων και υποζυγίων στην ξηρά. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

1.2.3 Η τρίτη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού

Η τρίτη εξελικτική περίοδος του τουρισμού ξεκινά το 1945, δηλαδή μετά το τέλος των εχθροπραξιών του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου και διαρκεί μέχρι σήμερα.

Οι ρυθμοί ανάπτυξης του τουρισμού είναι τόσο ταχείς με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν οι συνθήκες γιγάντωσής του. Οι όροι «άνθηση» και «έκρηξη» χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό αυτής της ποσοτικής και ποιοτικής μεταβολής. Οι κυριότεροι παράγοντες στους οποίους αποδίδεται αυτή η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού, συνοψίζονται ως εξής:

- Η επέκταση του χρόνου αναψυχής – διακοπών
- Η οικονομική ευμάρεια
- Η βελτίωση και ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων
- Η αστικοποίηση και τεχνολογική ανάπτυξη
- Η πολιτισμική εξέλιξη
- Το αυξημένο ενδιαφέρον του κράτους και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας
- Ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου των ξενοδοχείων

(Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

1.3. « ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ »

Ο όρος «συνέπειες του τουρισμού» χρησιμοποιείται για να περιγράψει όλες τις αλλαγές που επέρχονται στην οικονομία, στην κοινωνία, τον πολιτισμό και το περιβάλλον των περιοχών ή χωρών όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός και σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της λειτουργίας του τουριστικού τομέα.

Η ανάπτυξη του τουρισμού σε ένα τόπο, μέχρι πριν λίγα χρόνια, περιοριζόταν αποκλειστικά στις οικονομικές συνέπειες, που κατά κανόνα θεωρούνταν θετικές. Η επέλθουσα όμως τουριστική υπερανάπτυξη προκάλεσε επιπτώσεις στην κοινωνία και το περιβάλλον. Σήμερα, αξιολογώντας τον τουρισμό στο σύνολό του, μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί οικονομικό φαινόμενο με πολλαπλές και ποικίλες επιδράσεις. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Η σημασία του τουρισμού γενικά και ιδιαίτερα η οικονομική σημασία του, έχει τύχει της αναγνώρισης τόσο των αναπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι χώρες, για να ενισχύσουν την εξέλιξη του τουρισμού δημιουργούν υπουργεία τουρισμού και εθνικούς οργανισμούς τουρισμού. Παράλληλα δημιουργούνται εθνικές και πολυεθνικές τουριστικές επιχειρήσεις που συμβάλλουν αποφασιστικά στην ανάπτυξη ή μεγένθυση

του τουρισμού και στην αύξηση των οικονομικών και όχι μόνο ωφελιών που προκύπτουν.

Ο τουρισμός θεωρήθηκε και εξακολουθεί να θεωρείται ευρέως σήμερα ότι δημιουργεί μια πληθώρα ωφέλιμων επιδράσεων σε ορισμένους οικονομικούς δείκτες, όπως είναι για παράδειγμα το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το εισόδημα, η απασχόληση και τα φορολογικά έσοδα. Αναμφίβολα, η ανάπτυξη του τουρισμού συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, στη πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων σε έργα τουριστικής υποδομής και ανωδομής, στην αντιμετώπιση του ελλείματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, στην τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας της περιφέρειας και στη δημιουργία εσόδων για τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, για το κράτος και για την τοπική αυτοδιοίκηση. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

Η τουριστική ανάπτυξη της ζώνης υποδοχής βοηθά στη δημιουργία νέων επαγγελματιών, καθώς και στην αναδιάρθρωση του επαγγελματικού πλαισίου, των εισοδημάτων, της εκπαίδευσης, της δημιουργίας έργων κοινωνικού προσανατολισμού (π.χ. σχολεία και νοσοκομεία). Η συνάντηση του τουρίστα με τον ντόπιο προκαλεί μεγάλες αλλαγές στις κοινωνικές δομές της ζώνης υποδοχής. Η παγκοσμιοποίηση του τουριστικού φαινομένου προκαλεί μεταβολές στη στάση του τοπικού πληθυσμού σχετικά με τις επενδυτικές δαπάνες και την αποταμίευση. Ο τουρισμός δηλαδή, συμβάλλει στο πέρασμα της ζώνης υποδοχής από ένα μοντέλο που χαρακτηρίζεται από παραδοσιακές δομές και κλειστή οικονομία, σε ένα μοντέλο πιο φιλελεύθερο και οικονομικά ανοιχτό. Το γεγονός ότι τουρίστες και ντόπιοι με διαφορετικές κουλτούρες συναντιούνται στη ζώνη υποδοχής, έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή των πολιτιστικών αξιών. (Βαρβαρέσος Στέλιος, 2000)

Ο τουρισμός προωθεί και διευρύνει τις κοινωνικές σχέσεις σε διάφορα επίπεδα, συντελεί στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών και γενικά επιδρά καθοριστικά στην κοινωνική λειτουργία του κράτους. Δημιουργεί ευνοϊκό κλίμα για την ανάπτυξη της διεθνούς συνεργασίας μέσω της κρατικής και διακρατικής προσέλκυσης ξένων επενδύσεων και τεχνογνωσίας για τη χρηματοδότηση και λειτουργία τουριστικών αναπτυξιακών σχεδίων. (Chuck Y. Gee, James C. Makens, Dextrer J.L. Choy, 1989)

Η είσοδος ξένων τουριστών σε μια χώρα, συνδέεται άμεσα με την εισροή ξένου συναλλάγματος, το οποίο δαπανάται τόσο για την πληρωμή των προσφερόμενων σε αυτούς υπηρεσιών, όσο και για την αγορά διφόρων αγαθών. Συνακόλουθα έχουμε:

- Αύξηση των εσόδων του κράτους. Συμβάλλει στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, γιατί με τα δημοσιονομικά και συναλλαγματικά έσοδα καλύπτει το χρόνιο έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες.
- Αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας (επενδύσεις, υλικοτεχνικές υποδομές, ενίσχυση νέων βιομηχανικών και εμπορικών δραστηριοτήτων)
- Αύξηση ξενοδοχειακής δραστηριότητας σε περιφερειακή κλίμακα. Τα έσοδα από τον τουρισμό σε πολλές περιπτώσεις δίνουν μια σημαντική βοήθεια και την ευκαιρία στην τοπική κοινωνία να λύσει πολλά από τα προβλήματά της και να βελτιώσει την εικόνα της σε πολλούς τομείς.
- Αύξηση οικονομικής ανάπτυξης και ευκαιριών απασχόλησης. Ο τουρισμός, πέρα από τους παραγωγικούς κλάδους που δραστηριοποιεί (εμπόριο, μεταφορές, επικοινωνίες, τράπεζες, γεωργία κλπ), συμβάλλει και στην αύξηση των δημοσίων εσόδων από φόρους, που συνδέονται άμεσα με τον τουρισμό ή έμμεσα με την αύξηση του κύκλου εργασιών των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Οι συνέπειες του τουρισμού στον πολιτισμό είναι θετικές εφόσον τα μνημεία πολιτισμού και τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν πόλο έλξης σε μια περιοχή. Πολλά αρχαιολογικά μνημεία με μεγάλη αξία για τους τοπικούς πληθυσμούς, σώθηκαν χάρη στη σπουδαιότητα του τουριστικού φαινομένου. Παράλληλα, εκτός των μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, που αποτελούν πόλο έλξης των διεθνών τουριστών, στο πλαίσιο των πολιτιστικών θυσιαυρών μπορούν να ενταχτούν επίσης η παραδοσιακή αρχιτεκτονική και η πολιτισμική μοναδικότητα του πληθυσμού της ζώνης υποδοχής. (Βαρβαρέσος Στέλιος, 2000)

Το τουριστικό ενδιαφέρον συντελεί σε συνεχή συντήρηση της λαϊκής παράδοσης με την οράνωση εκθέσεων, διαφόρων έργων λαϊκής τέχνης, φεστιβάλ, διαγωνισμών, αλλά και στην αναβίωση τοπικών εθίμων και παραδόσεων. Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό του τουρισμού είναι ότι φέρνει σε επαφή διαφορετικούς πολιτισμούς, γλώσσες, ήθη, έθιμα, παραδόσεις, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο την υπερεθνική επικοινωνία και τη δημιουργία ειρηνικών σχέσεων ανάμεσα στα έθνη. Συνεπώς υπάρχει αμοιβαία ανταλλαγή πολιτιστικών αξιών. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του κεφαλαίου, ο τουρισμός προκαλεί ποικίλες αντιδράσεις. Εκτός λοιπόν από θετικά αποτελέσματα, υπάρχουν και αρνητικά.

Με τη διεύρυνση του φαινομένου του μαζικού τουρισμού, οι διαπροσωπικές σχέσεις τουριστών και κατοίκων των τόπων υποδοχής, έχουν πάρει διαφορετικό χαρακτήρα από εκείνον που διατηρούσαν αρχικά. Οι τουρίστες, μέσω των ταξιδιωτικών πρακτόρων (tour operators), προσπαθούν να επιτύχουν όσο το δυνατόν χαμηλότερες τιμές, ενώ οι ντόπιοι επιδιώκουν να εκμεταλλευτούν οικονομικά τους τουρίστες.

Μια από τις σημαντικότερες ίσως κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα στη χώρα μας, είναι η δημιουργία ενός ιδιότυπου στρώματος επιχειρήσεων του τουρισμού με έντονα παρασιτικά χαρακτηριστικά. Οι επιχειρηματίες που απαρτίζουν αυτό το στρώμα ασχολούνται με τουριστικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών (ξενοδοχεία, μπαρ, εστιατόρια, μαγαζιά τουριστικών ειδών, ενοικιάσεις αυτοκινήτων και μοτοσικλετών) με κύρια χαρακτηριστικά αυτών των επιχειρήσεων, τα υπέρογκα κέρδη που αποκομίζουν και το γεγονός ότι είναι πολύ δύσκολα ελέγξιμες φορολογικά, ώστε να υπάρχει ευρείας κλίμακας φοροδιαφυγή. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Επακόλουθο του τουρισμού είναι συχνά η σύγκρουση ηθών, συνηθειών και βιοτικού επιπέδου μεταξύ ντόπιων και τουριστών. Σε πολλές χώρες οι τουρίστες δεν δείχνουν την απαιτούμενη ευαισθησία και σεβασμό απέναντι στα τοπικά έθιμα, στις παραδόσεις και στον τρόπο ζωής που έχει η κοινωνία του προορισμού τους και έρχονται αντιμέτωποι με ατυχή συχνά. Έτσι ο τουρισμός μπορεί να φθείρει την κοινωνική δομή της χώρας, ενώ παράλληλα υπάρχει η πιθανότητα για τυχόν υποβάθμιση της γλώσσας. (Βαρβαρέσος, 2000)

Αρνητική επιροή από τους τουρισμό συναντάμε και απέναντι στην νεολαία. Οι νέοι επηρεάζονται αρνητικά από την υιοθέτηση καταναλωτικών προτύπων, τα οποία θεωρούν ότι είναι περισσότερο εξελιγμένα, απλώς γιατί είναι ξενόφερτα.

Το περιβάλλον αποτελεί το βασικότερο στοιχείο για τη σωστή ανάπτυξη του ατόμου και την υγιεινή του διαβίωση, ενώ συγχρόνως αντιπροσωπεύει τον κυριότερο ίσως παράγοντα για τον τουρισμό. Η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη όμως της τουριστικής δραστηριότητας έχει συχνά ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει στην παρακμή της τουριστικής δραστηριότητας. (Βαρβαρέσος, 2000)

Πρέπει όμως, παρ'όλα αυτά, σε κάθε περίπτωση να τονιστεί ότι τα οφέλη από την τουριστική ανάπτυξη είναι πολύ περισσότερα από της αρνητικές επιπτώσεις. (Βενετσανοπούλου, 2006) Η ανάπτυξη του τουρισμού κάτω από προϋποθέσεις, ασκεί σημαντικότερες επιδράσεις, η σημασία των οποίων δεν είναι εύκολο να υποβαθμιστεί και πολύ περισσότερο να αγνοηθεί. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

1.4. « ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ »

Σύμφωνα με την Υπηρεσία Στατιστικής των Ηνωμένων Εθνών, οι παρακάτω κατηγορίες ατόμων μπορούν να χαρακτηριστούν ως διεθνείς επισκέπτες:

- i. Τα άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και σκοπεύουν να παραμείνουν μέχρι ένα έτος, έχοντας ως κίνητρο της μετακίνησης τις διακοπές, την υγεία, τη θρησκεία, τις σπουδές, τον αθλητισμό, τα συνέδρια, καθώς και όσα άτομα βρίσκονται σε transit (διαμετακόμιση) με προορισμό μια άλλη χώρα.
- ii. Τα μέλη του πληρώματος των πλοίων και των αεροσκαφών ξένης εθνικότητας που πραγματοποιούν επιδιορθώσεις ή σταθμεύουν προσωρινά εντός της χώρας.
- iii. Οι ταξιδιώτες για εμπορικές υποθέσεις που παραμένουν εντός της χώρας μέχρι ένα έτος το μέγιστο, καθώς και οι εργαζόμενοι ως μισθωτοί σε ξένες επιχειρήσεις με μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής το ένα έτος.
- iv. Οι κρατικοί υπηρεσιακοί παράγοντες, οι οποίοι κατέχουν θέσεις διπλωματών ή πρέσβων, καθώς και οι στρατιωτικοί.
- v. Το προσωπικό των διεθνών οργανισμών που βρίσκονται σε αποστολές διάρκειας μέχρι ενός έτους.

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του διεθνούς τουρισμού είναι η μεγέθυνση των τουριστικών ροών και ο αυξανόμενος χωρικά καταμερισμός τους, όσο αφορά τις σχέσεις που διέπουν τις χώρες προέλευσης και υποδοχής των τουριστών.

Η ταχεία ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, αντιμετωπίστηκε και ερμηνεύτηκε περισσότερο ως αυθόρμητο φαινόμενο, παρά ως αποτέλεσμα σχεδιασμού και πρόβλεψης, τόσο από τους κρατικούς και διεθνείς οργανισμούς όσο και από τις τουριστικές επιχειρήσεις. Οι συναλλαγματικές εισπράξεις του διεθνούς τουρισμού, αυξήθηκαν με πιο γρήγορους ρυθμούς από ότι ο αριθμός των τουριστών. Εκείνες πολλαπλασιάστηκαν 65,4 φορές κατά το διάστημα της περιόδου 1960-98, ενώ παρουσιάστηκαν σταθερές αυξητικές τάσεις. (Βαρβαρέσος, 2000)

Ο διεθνής τουρισμός παρουσιάζει σε παγκόσμιο επίπεδο μεγαλύτερη αύξηση στις αναπτυσσόμενες χώρες και μικρότερη στις αναπτυγμένες. Η Μέση Ανατολή παρουσιάζει τη μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη. Η Ευρώπη, παρά το γεγονός ότι το μερίδιό της τόσο στις διεθνείς τουριστικές αφίξεις όσο και στις διεθνείς τουριστικές εισπράξεις μειώθηκε, εξακολουθεί να είναι αναμφισβήτητη πρώτη στην παγκόσμια κατάταξη. Συγκεκριμένα εκτιμάται ότι η Ευρώπη έχει χάσει από το 1975 11% περίπου από τις παγκόσμιες συνολικές διεθνείς αφίξεις και 13% περίπου από τις παγκόσμιες συνολικές

τουριστικές εισπράξεις. Παρ' όλα αυτά εξακολουθεί να προσελκύει τους περισσότερους διεθνείς τουρίστες και έχει τα περισσότερα διεθνή έσοδα.

Σύμφωνα με αρκετές μελέτες του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, ο διεθνής τουρισμός αναπτύσσεται σε ένα ενθαρρυντικό οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο. Συγκεκριμένα για τη χώρα μας, η ελληνική τουριστική βιομηχανία είναι μια από τις μεγαλύτερες του κόσμου, κατέχοντας το 2000 την 15η θέση. Οι διεθνείς αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα συνεχώς αυξάνονται, από σχεδόν ανύπαρκτες το 1950 στα 13 εκατομμύρια το 2001.

Περισσότεροι από το 90% των αλλοδαπών τουριστών προέρχονται από την Ευρώπη. Χαρακτηριστικά, το 2005, καταγράφηκαν 13.279.429 αφίξεις τουριστών, μόνο από χώρες της Ευρώπης, και 9.634.177 αποκλειστικά από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με μελέτη του Ι.Τ.Ε.Π. (παράρτημα Β'), προβλεπόταν ότι οι διεθνείς αφίξεις θα φθάσουν τα 15 εκατομμύρια το 2010, πρόβλεψη η οποία ξεπεράστηκε το 2005, οπότε και οι αφίξεις τουριστών από όλο τον κόσμο έφτασαν τα 15.499.133 (ΕΣΥΕ, 2006 παράρτημα Γ').

Η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004, από την Αθήνα, διαμόρφωσε νέες συνθήκες ανάπτυξης της Ελλάδας, ως βασικού τουριστικού προορισμού. Το ενεργό ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας είναι σήμερα 693.252 κλίνες σε 9.111 ξενοδοχειακές μονάδες σε όλη την επικράτεια σύμφωνα με το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (παράρτημα Δ'). Υπάρχουν ακόμη 30.643 θέσεις κατασκήνωσης και 949 οικίσκοι σε 351 κάμπινγκ.

Οι σημαντικότεροι λόγοι που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού είναι οι εξής:

- 1) Η ανάπτυξη των μέσων συγκοινωνίας και επικοινωνίας.
- 2) Η δημιουργία τουριστικής νομοθεσίας.
- 3) Ο πολλαπλασιασμός των τουριστικών προϊόντων.
- 4) Η βελτίωση των ατομικών εισοδημάτων των εργαζομένων.
- 5) Η άνοδος του πολιτιστικού επιπέδου των λαών.
- 6) Η δημιουργία μεγάλων ταξιδιωτικών οργανισμών.
- 7) Ο πολλαπλασιασμός των ταξιδιωτικών οργανώσεων.
- 8) Η επαρκής ενημέρωση των τουριστών με τη δημιουργία τουριστικών οδηγών οι οποίοι παρείχαν πληροφορίες για όλους τους προορισμούς.
- 9) Η εξασφάλιση κοινωνικών παροχών στις οικονομικά ασθενέστερες τάξεις.

(Βαρβαρέσος, 2000)

**1.5. « ΟΙ ΕΙΚΟΣΙ ΔΗΜΟΦΙΛΕΣΤΕΡΕΣ ΧΩΡΕΣ – ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ
ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (2007) »**

ΚΑΤΑΤΑΞΗ	ΧΩΡΑ	ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ
1	 Γαλλία	81.9 εκατομμύρια
2	 Ισπανία	59.2 εκατομμύρια
3	 Η.Π.Α.	56.0 εκατομμύρια
4	 Κίνα	54.7 εκατομμύρια
5	 Ιταλία	43.7 εκατομμύρια
6	 Ηνωμένο Βασίλειο	30.7 εκατομμύρια
7	 Γερμανία	24.4 εκατομμύρια
8	 Ουκρανία	23.1 εκατομμύρια
9	 Τουρκία	22.2 εκατομμύρια
10	 Μεξικό	21.4 εκατομμύρια
11	 Μαλαισία	21.0 εκατομμύρια
12	 Αυστρία	20.8 εκατομμύρια
13	 Ρωσία	20.2 εκατομμύρια
14	 Καναδά	17.9 εκατομμύρια
15	 Χόνγκ Κόνγκ	17.2 εκατομμύρια
16	 Ελλάδα	16 εκατομμύρια
17	 Πολωνία	15 εκατομμύρια
18	 Ταϊλάνδη	14.5 εκατομμύρια
19	 Μακάο	12.9 εκατομμύρια
20	 Πορτογαλία	12.3 εκατομμύρια

(Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, βλ. Παράρτημα Ε΄)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 « ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ »

Η παραδοσιακή μορφή τουρισμού, που άνθιζε κατά τις τελευταίες δεκαετίες, μοιάζει να έχει αρχίσει να εγκαταλείπεται προς όφελος κάποιων άλλων μορφών, που ικανοποιούν σε μεγαλύτερο πλύν βαθμό ανάγκες ή απλά επιθυμίες του σύγχρονου ανθρώπου, πέρα από την απλή τάση για φυγή, αλλαγή παραστάσεων και αναψυχή. Οι άνθρωποι, εκτός του ότι διαθέτουν περισσότερο χρόνο, φαίνεται να διαθέτουν όλο και μεγαλύτερο τμήμα του προϋπολογισμού τους προς όφελος της κατηγορίας τουρισμού που συνήθως χαρακτηρίζεται ως ποιοτικός.

Η ανάπτυξη του μαζικού οργανωμένου τουρισμού, με όλες τις συνέπειες που συνεπάγονται οι χώρο-χρονικές συγκεντρώσεις του, τόσο στις χώρες υποδοχής όσο και στις χώρες προέλευσης των τουριστών, ήρθε σε αντίθεση με τα αρχέγονα και βαθύτερα κίνητρα των τουριστών. Η παρακμή λοιπόν του μαζικού τουρισμού οδηγεί στη δημιουργία προγραμμάτων ειδικών μορφών τουρισμού, είτε ειδικών ενδιαφερόντων (special interest) είτε εναλλακτικών (alternative tourism).

Η διάκριση του τουρισμού σε μορφές συναρτάται με το σκοπό του πραγματοποιούμενου ταξιδιού ή με το είδος της τουριστικής υποχρέωσης, την οποία επιδιώκει να ικανοποιήσει ο τουρίστας. Συνεπώς, οι μορφές του τουρισμού είναι τόσες, όσες είναι οι εμφανιζόμενες ή ικανοποιούμενες αντίστοιχες τουριστικές ανάγκες. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Είναι πιο αποδοτικές, καλύτερα κατανεμημένες στο χρόνο, περισσότερο ανθεκτικές στις διεθνείς οικονομικές και τουριστικές συγκυρίες και συμβατές με το περιβάλλον για άμβλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός. Στόχος της ανάπτυξης τέτοιων μορφών είναι είτε η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών του μαζικού τουρισμού, είτε η ανάπτυξη μιας μορφής που ανταποκρίνεται σε κάποιο ειδικό κίνητρο των τουριστών.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής στις τουριστικές περιοχές, που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των τουριστών της κάθε ειδικής μορφής. Ο τουρισμός αυτής της μορφής είναι μια εξειδικευμένη μορφή τουρισμού που περιλαμβάνει ομαδικές ή ατομικές μετακινήσεις ανθρώπων, για να αναπτύξουν ειδικά ενδιαφέροντα και να επισκεφθούν αξιοθέατα και μέρη που συνδέονται με ένα συγκεκριμένο θέμα (π.χ. υγεία, θρησκεία, επαγγελματική δραστηριότητα κ.λ.π.) (Eadington & Smith, 1992 / Βενετσανοπούλου, 2006)

Οι ειδικές μορφές τουρισμού, χωρίς να υποκαθιστούν το μαζικό τουρισμό, λειτουργούν συμπληρωματικά, εμπλουτίζουν, διευρύνουν και διαφοροποιούν το τουριστικό προϊόν, καλύπτοντας την αντίστοιχη ζήτηση που φαίνεται να είναι αυξανόμενη. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Με τον όρο *εναλλακτικές* αναφερόμαστε στις μορφές τουρισμού που είναι συμβατές με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και τις αξίες της τοπικής κοινωνίας και οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους επισκέπτες, όσο και στους ντόπιους να έρθουν σε επαφή και να μοιραστούν θετικές εμπειρίες. Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί τμήμα των ειδικών μορφών τουρισμού, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής. (Φαρσάρη, 2008)

Σύμφωνα με τον Krinppendorf (1982: 153-148), η φιλοσοφία που υπάρχει πίσω από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι ότι ο εναλλακτικός τουρισμός κινείται αντίθετα από την προσέγγιση του μαζικού τουρισμού και ότι οι τουριστικές πολιτικές δε θα πρέπει να επικεντρώνονται μόνο στις οικονομικές και κοινωνικές αναγκαιότητες, αλλά να δίνουν έμφαση στη ζήτηση για ένα καλό περιβάλλον και στην αναζήτηση των αναγκών της τοπικής κοινωνίας. (Λαγός, 2005)

Στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού ο τουρίστας συχνά επιλέγει ένα τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού, στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού. Ο τουρίστας που επιλέγει μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού έχει καλύτερη μόρφωση, είναι πιο συνειδητοποιημένος πολιτιστικά, πιο ευαίσθητος σε θέματα περιβάλλοντος και πολιτισμού, πιο περίεργος και πιο αναλυτικός. Δεν προτιμά τα μεγάλα ξενοδοχεία που έχουν κατασκευαστεί και είναι εξοπλισμένα σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα. Ο εναλλακτικός τουρίστας αναζητεί και προστατεύει την τοπική κουλτούρα και πλησιάζει την τοπική κοινότητα, προωθεί την τοπική μαγειρική, τη χρήση τοπικών υλικών και χειροτεχνίας και την ανάπτυξη ενός μεγάλου εύρους άλλων τουριστικών υπηρεσιών.

Δεν υπάρχει ένας ορισμός του εναλλακτικού τουρισμού αποδεκτός σε διεθνές επίπεδο από όλους, δηλαδή όσους με τον έναν ή τον άλλο τρόπο εμπλέκονται στην βιομηχανία του τουρισμού. Ορισμένοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι οποιαδήποτε άλλη μορφή εκτός από το μαζικό τουρισμό αποτελεί τον εναλλακτικό τουρισμό, ο οποίος υπόσχεται στους τουρίστες κάτι διαφορετικό από το μαζικό τουρισμό ενώ άλλοι προσπαθούν να τον ταξινομήσουν, διαφοροποιώντας κυρίως τα άτομα ή τις καταστάσεις στα οποία αναφέρεται. (Eadington & Smith, 1992)

Υπάρχει όμως ένας αριθμός συνισταμένων του εναλλακτικού τουρισμού οι οποίες είναι γενικά αποδεκτές :

Η πρώτη αφορά το γεγονός ότι ο εναλλακτικός τουρισμός εφαρμόζεται σε εκείνες τις μορφές τουρισμού, οι οποίες δεν καταστρέφουν το περιβάλλον και δεν επιφέρουν τις αρνητικές επιπτώσεις που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός στις περιοχές που αναπτύσσεται.

Η δεύτερη αναφέρεται στο ότι ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρήθηκε, μικρή κλίμακα ανάπτυξης του τουρισμού, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς (ενδογενούς ανάπτυξη). Ο τρόπος αυτός της ανάπτυξης αφενός επιφέρει λιγότερες αρνητικές επιπτώσεις και αφετέρου έχει μεγαλύτερες πιθανότητες ευνοϊκής αποδοχής από τον τοπικό πληθυσμό από ότι ο μαζικός τουρισμός.

Η τρίτη αφορά στο γεγονός ότι μερικές μορφές τουρισμού θεωρούνται εναλλακτικές, διότι δεν εκμεταλλεύονται τον τοπικό πληθυσμό. Συγκεκριμένα τα οικονομικά οφέλη από τις τουριστικές δραστηριότητες διοχετεύονται κυρίως προς τους μόνιμους κατοίκους της περιοχής ή προς τις μειονεκτικές περιοχές και όχι προς τις πόλεις ή τις άλλες χώρες, όπως συμβαίνει με το μαζικό τουρισμό.

Τέλος ο τουρισμός που δεν καταστρέφει τον πολιτισμό της κοινωνίας υποδοχής συνήθως ονομάζεται εναλλακτικός τουρισμός, διότι εκτός των άλλων προσπαθεί ενεργά να ενθαρρύνει το σεβασμό προς την πολιτισμική πραγματικότητα δια μέσου της εκπαίδευσης, της επιμόρφωσης και γενικότερα των οργανωμένων συναντήσεων.

Ο εναλλακτικός τουρισμός έχει μεγάλα πλεονεκτήματα. Σέβεται το περιβάλλον και τον πολιτισμό, προβάλλει την πολιτιστική κληρονομιά κάθε τόπου, αξιοποιεί την τοπική κουζίνα και προωθεί έτσι τα τοπικά προϊόντα, ωφελεί τους πολλούς και τους μικρούς, προσφέρει στους τουρίστες εμπειρίες με ποιότητα και χρώμα, συμβάλλει στην επιβίωση και αναζωογόνηση της υπαίθρου. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Χαρακτηριστικά εναλλακτικού τουρισμού: Ο τύπος ταξιδιού είναι ατομικός, οικογενειακός, φιλικός. Το πρόγραμμα και η διάρκεια του ταξιδιού καθορίζονται από του ίδιους τους τουρίστες και υπάρχει δυνατότητα να μεταβάλλονται συνεχώς. Η ασφάλεια του ταξιδιού είναι ανάλογη με την προετοιμασία και την ικανότητα των τουριστών. Οι εμπειρίες του ταξιδιού είναι πρωτόγνωρες και έντονες. Σκοπός του ταξιδιού για τους τουρίστες είναι να αποκτήσουν εμπειρίες και γνώσεις για έναν άλλο τρόπο ζωής.

Πλεονεκτήματα Επένδυσης στον Εναλλακτικό Τουρισμό

- Ποικίλο φυσικό περιβάλλον εξαιρετικής ομορφιάς
- Αυξανόμενη ζήτηση για νέες τουριστικές εμπειρίες
- Εξαιρετικός πολιτισμικός και ιστορικός πλούτος
- Αναπτυγμένη υφιστάμενη τουριστική υποδομή η οποία μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά και να υποστηρίξει προϊόντα εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Ελλάδα: Ένας παγκοσμίως αναγνωρίσιμος προορισμός (www.investingreece.gov.gr)

2.2 « ΜΑΖΙΚΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ »

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ο λεγόμενος "μαλακός" τουρισμός και ο μαζικός τουρισμός είναι ο "σκληρός" τουρισμός. Ο μαλακός και ο σκληρός τουρισμός έχουν κάποια χαρακτηριστικά τα οποία φυσικά προσδιορίζουν τη φύση του εναλλακτικού και του μαζικού τουρισμού αντίστοιχα.

Μαζικός τουρισμός θεωρείται η κατηγορία εκείνη του τουρισμού που χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα συμμετοχής των τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας . Ο τουρίστας εντάσσεται σε ομάδες ομοειδών τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών και ακολουθεί συγκεκριμένα σχήματα συμπεριφοράς. Η μορφή αυτή του τουρισμού εκφράζει την παραδοσιακή αγορά διακοπών και περιλαμβάνει μεγάλο τμήμα τουριστών.

Τη βάση ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού αποτελεί σήμερα το GIT (group inclusive tours), το οποίο προσφέρει αλληλεξαρτούμενες και ολοκληρωμένες υπηρεσίες, δηλαδή πακέτα, που στην απλούστερή τους μορφή περιλαμβάνουν τον τόπο προορισμού, το μεταφορικό μέσο, το κατάλυμα και τη μεταφορά (transfer). Στο σύστημα αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό η τουριστική ανάπτυξη πολλών περιοχών σε διάφορες χώρες, όπως για παράδειγμα στην Ισπανία, το Μαρόκο καθώς και την Ελλάδα. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

Ο μαζικός τουρισμός αντιμετωπίζει έντονη κριτική από τους παρατηρητές και ερευνητές που ασχολούνται με την ανάπτυξη του, εξαιτίας των προβλημάτων που προκαλεί στις κοινωνίες υποδοχής. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα κοινωνικά και πολιτισμικά προβλήματα που επιφέρει. Όπως αναφέρουν διάφοροι μελετητές η πλειοψηφία των αρνητικών συνεπειών της τουριστικής ανάπτυξης προκύπτει από το μαζικό τουρισμό, για το λόγο ότι συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό τουριστών, απαιτεί επενδύσεις μεγάλης κλίμακας και λιγότερη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας. Ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρείται αντίθετος του μαζικού.

Ο μαζικός τουρισμός, σε αντίθεση με τον εναλλακτικό, αποτελεί μια μορφή τουρισμού εχθρική προς το περιβάλλον και εκφράζεται συνήθως με μεγάλες σε μέγεθος τουριστικές δραστηριότητες που έχουν σαν σκοπό την μεγιστοποίηση του κέρδους αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον. Επίσης, ο μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από συγκέντρωση της προσφοράς και της ζήτησης στο χώρο και στο χρόνο και με λιγότερη ευαισθησία απέναντι στο περιβάλλον, θεωρείται από πολλούς ως τουρισμός με πολλές αρνητικές επιπτώσεις. Ως εκ τούτου ο μαζικός τουρισμός θεωρείται υψηλών επιπτώσεων και ο εναλλακτικός χαμηλών. (Βενετσανοπούλου , 2006)

Σύμφωνα με τους Laarman & Durst (1987) ο εναλλακτικός τουρίστας έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Προσπαθεί να επισκέπτεται μέρη που δεν έχει πατήσει ανθρώπινο πόδι.
- Διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης.

Τα εναλλακτικά χαρακτηριστικά του τουρισμού :

- Προσπαθεί να αποφύγει τον πολιτισμό για κάποιο χρονικό διάστημα.
- Προσπαθεί να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό.
- Δεν επιζητάει την ύπαρξη τουριστικής υποδομής.
- Συλλέγει περισσότερες πληροφορίες πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.
- Ταξιδεύει μόνος του ή σε μικρές ομάδες.
- Είναι καλά εκπαιδευμένος.
- Έχει περισσότερα έσοδα από το μέσο όρο.
- Τείνει να παραμένει σε μια χώρα για περισσότερες μέρες από τον παραδοσιακό τουρίστα.

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελείται από διάφορες μορφές οι οποίες έχουν κοινό χαρακτηριστικό την αποκέντρωση και απομάκρυνση της τουριστικής δραστηριότητας από τις ακτές, τη διοχέτευση της στο εσωτερικό κάθε χώρας και επομένως τη δυνατότητα ορθολογικής ανάπτυξης νέων περιοχών και συντήρησης απομακρυσμένων.

Η δυνατότητα αναδιοργάνωσης της πρωτογενούς δραστηριότητας, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η ανάπτυξη άλλων παράλληλων οικονομικών δραστηριοτήτων, η αύξηση του κύριου και βοηθητικού εισοδήματος, η άνοδος του επιπέδου ζωής και παιδείας αποτελούν μερικές από τις επιπλέον θετικές συνέπειες του εναλλακτικού τουρισμού.

Οι τουριστικοί επιχειρηματίες τάσσονται υπέρ του μαζικού τουρισμού αφού αυτοί τον μεγέθυναν και τον ανέπτυξαν λόγω των τεράστιων κερδών που αποκομίζουν από την πώληση των τουριστικών προϊόντων. Αντίθετα οι τουρίστες προτιμούν την μια ή την άλλη μορφή ανάλογα με τις γνώσεις, τις επιδράσεις τις ανάγκες και την οικονομική τους δυνατότητα. Οι δημόσιοι φορείς αν και προτιμούν το εναλλακτικό τουρισμό για τα πλεονεκτήματα που έχει εντούτοις αποδέχονται το μαζικό τουρισμό γιατί τους αποφέρει τεράστια οφέλη (φορολογικά, συναλλαγματικά). (Βενετσανοπούλου, 2006)

Παρόλο τις επιπτώσεις και τα μειονεκτήματα του ο μαζικός τουρισμός κατέχει παγκοσμίως το μεγαλύτερο κομμάτι της τουριστικής βιομηχανίας με ποσοστό 90% έναντι του εναλλακτικού με 10%.

Συνοψίζοντας, ο μαζικός τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως μια παλιομοδίτικη μορφή τουρισμού και ο εναλλακτικός ως μια νέα, που εμπεριέχει αξίες, σέβεται το περιβάλλον, τα πολιτισμικά μνημεία και τις παραδόσεις, δημιουργεί περισσότερες ευκαιρίες για τον ντόπιο πληθυσμό ενώ ταυτόχρονα ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιδράσεις, προσδίδοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον στους πόρους που διαθέτει ένας προορισμός και στις επιθυμίες ταξιδιωτών που θέλουν να βιώσουν αυθεντικές εμπειρίες.

2.3 « ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ »

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, ο εναλλακτικός τουρισμός «περιλαμβάνει μορφές τουρισμού οι οποίες αντιβαίνουν τις ευρύτερες κοινωνικές και κοινοτικές αξίες, καθώς και τις αξίες που σχετίζονται με τη φύση, αλλά παρέχουν στους υποδοχείς και στους τουρίστες την ευκαιρία για θετικές αναδράσεις, καθώς και για την απόκτηση εμπειριών» (Eadington & Smith, 1992)

Οι πιο γνωστές και ευρύτερα διαδεδομένες μορφές εναλλακτικού τουρισμού παρουσιάζονται παρακάτω :

2.3.1. Εκπαιδευτικός ή Μορφωτικός τουρισμός

Η κατηγορία αυτή του τουρισμού περιλαμβάνει κυρίως σπουδαστές. Αποτελεί μια μορφή τουρισμού, στην οποία τα άτομα έχουν σαν κύριο σκοπό τη συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις. Συγκεκριμένα, αυτό το είδος τουρισμού περιλαμβάνει μεταξύ άλλων επισκέψεις ιστορικών μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, μουσείων, πινακοθηκών, παρακολουθήσεις συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων, όπερας, καθώς επίσης συμμετοχές σε πολιτιστικές εκδηλώσεις ή σεμινάρια.

Εξαιτίας του μορφωτικού του χαρακτήρα, η τουριστική του πελατεία αποτελείται κυρίως από νέους (μαθητές- σπουδαστές- φοιτητές), οι οποίοι ταξιδεύουν και κάνουν τουρισμό με την μαθητική τους ιδιότητα. Επίσης ο τουρισμός αυτός λειτουργεί συμπληρωματικά και με άλλες μορφές τουρισμού π.χ. αγροτουρισμό, πολιτιστικό, περιπατητικό, φυσιολατρικό, κλπ. Βασικό κίνητρο για την προσέλκυση μαθητικού-φοιτητικού τουρισμού, αποτελεί η προσφορά συγκεκριμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα οποία είναι δυνατόν να στηρίζονται και σε ανταλλαγή μαθητών-φοιτητών. Τα εν λόγω προγράμματα, έχουν την υποστήριξη και ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είναι ιδιαίτερα δημοφιλή στη χώρα μας, καθώς φαίνεται τα τελευταία χρόνια. Πρωτοπόρες βέβαια, είναι η Αυστρία και η Γαλλία. Μέσα από τα προγράμματα αυτά, ενισχύεται η λειτουργία «πράσινων τάξεων» ή «τάξεων κοντά στη θάλασσα» και φυσικά, ως πρωταρχικό στόχο έχουν την ανταλλαγή κουλτούρας μεταξύ των φοιτητών των διαφόρων κρατών που συμμετέχουν.

Η αποτελεσματική ανάπτυξη και προώθηση του εκπαιδευτικού τουρισμού έπιφέρει σημαντικά θετικά αποτελέσματα. Παράταση τουριστικής περιόδου, αφού λειτουργεί κυρίως σε περιόδους εκτός τουριστικής αιχμής, προβολή θετικής εικόνας της Ελλάδας στο εξωτερικό, ενώ επίσης λειτουργεί και ως εργαλείο διατήρησης του ελληνικού πολιτισμού και κουλτούρας. (Βενετσανοπούλου , 2006)

Τα εκπαιδευτικά ταξίδια αναμένεται να αυξηθούν στο μέλλον. Το γεγονός αυτό δεν οφείλεται μόνο στην επιθυμία των νέων της εκάστοτε χώρας για τουρισμό σε άλλα κράτη, αλλά και ως αποτέλεσμα της εξελισσόμενης διεθνοποίησης πολλών επιχειρήσεων και της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Εξειδίκευση των παραπάνω ταξιδιών θεωρείται ο Επιστημονικός Τουρισμός (Λαγός 2005).

2.3.2. Τουρισμός άθλησης

Από πολύ παλιά, η ψυχαγωγία και η άθληση ήταν άρρηκτα συνδεδεμένες με τις κοινωνικές εκδηλώσεις του κάθε τόπου. Με την εξέλιξη του Τουρισμού, οι αθλητικές εκδηλώσεις δεν θα μπορούσαν να λείπουν από την ανάπτυξη της ξενοδοχειακής υποδομής και να αποτελούν από μόνες τους, ένα ξεχωριστό και ιδιαίτερο είδος Τουρισμού, ιδιαίτερα ανεπτυγμένο όχι μόνο στην χώρα μας, αλλά και στις υπόλοιπες (Βενετσανοπούλου, 2006).

Ο Τουρισμός άθλησης έχει σαν κύριο κίνητρο την άσκηση ενός αθλητή. Αποτελεί μια εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας οι τουρίστες γυμνάζονται, παίζουν ή αθλούνται. Πιο συγκεκριμένα, επιδίδονται σε ένα ή περισσότερα αγωνίσματα, αντίστοιχα των προτιμήσεων και κλίσεών τους (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998).

Το εν λόγω είδος τουρισμού ακολουθούν επίσης όσοι ασχολούνται με τον αθλητισμό (αθλητές, προπονητές, συνοδοί, βοηθητικό προσωπικό, οπαδοί) και ταξιδεύουν προκειμένου να λάβουν μέρος σε αθλητικούς αγώνες. Μάλιστα, δεδομένου ότι, τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα δημοφιλή τα λεγόμενα Τουρνουά, στα οποία όπως είναι ευρέως γνωστό τα έπαθλα για τους νικητές είναι σημαντικά χρηματικά ποσά, είναι αναμενόμενο, η συμμετοχή των αθλητών να είναι κάθε χρόνο και μεγαλύτερη (Βενετσανοπούλου, 2006).

Γενικά, ο Αθλητικός Τουρισμός αποτελεί ένα είδος προσφιές σε ανθρώπους διαφόρων ηλικιακών ομάδων και εθνικοτήτων. Αυτός είναι ένας ακόμη λόγος για τον οποίο παρατηρείται η άνθισή του. Είναι δυνατόν να εμφανίζεται με τοπική, περιφερειακή ή παγκόσμια εμβέλεια και η ανάπτυξή του οδηγεί στην επιμήκυνση της Τουριστικής περιόδου. Δηλαδή, θα μπορούσε να αναφέρει κανείς ότι αποτελεί ευχής έργον για την ανάπτυξη της περιοχής.

Η άθληση σαν απασχόληση κατά τη διάρκεια των διακοπών, θεωρείται σε αυτή τη μορφή τουρισμού ο πιο σημαντικός παράγοντας. Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού είναι η δημιουργία εγκαταστάσεων άθλησης εκ μέρους των ξενοδόχων και η απασχόληση έμπειρων γυμναστών. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1998)

2.3.3. Τουρισμός εκθέσεων

Πρόκειται ουσιαστικά για μια ειδική μορφή τουρισμού, που αναπτύσσεται δυναμικά, ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια. Σε αυτήν υπάγεται η διεξαγωγή κάθε είδους έκθεσης. Το πιο συνηθισμένο φαινόμενο είναι η οργάνωση μια τέτοιας έκθεσης σε κάποιο μεγάλο αστικό κέντρο. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η προσέλκυση περισσότερων Τουριστών για δύο λόγους. Ο πρώτος αφορά την υποδομή ως προς τα μεταφορικά μέσα. Δηλαδή, στα μεγάλα αστικά κέντρα οι μετακινήσεις είναι σαφώς πιο εύκολες ειδικά εάν κανείς ταξιδεύει από κάποια χώρα του εξωτερικού. Ο δεύτερος

λόγος είναι η συνδυαστικότητα. Λέγοντας αυτό, εννοούμε πως οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να συνδυάσουν την επαγγελματική τους ενημέρωση με κάποια άλλη μορφή τουρισμού. Σαφώς, σε ένα μεγάλο αστικό κέντρο μπορεί κανείς να βρει περισσότερα του ενός είδη Εναλλακτικού Τουρισμού και κάνοντας ένα επαγγελματικό ταξίδι, να γνωρίσει και κάποια άλλα στοιχεία του τόπου τον οποίο επισκέπτεται (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998).

Η μορφή αυτή του τουρισμού, δεν είναι ένα νέο φαινόμενο, αφού οι ρίζες του φτάνουν βαθιά στην ιστορία. Πρώτη μορφή εκθέσεων ήταν τα παζάρια και οι εμποροπανηγύρεις. Οι επισκέπτες των εκθέσεων διακρίνονται σε εμπορικούς επισκέπτες, σε ιδιώτες και σε εκθέτες. Είναι ένα είδος τουρισμού το οποίο χαρακτηρίζεται από αντιστοιχικότητα και επιφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη στο τόπο υποδοχής. (Βενετσανοπούλου , 2006)

Για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου είδους τουρισμού, είναι απαραίτητη η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και συγκεκριμένα σύγχρονοι εκθεσιακοί χώροι οι οποίοι να είναι πλήρως εξοπλισμένοι και να διαθέτουν τους αναγκαίους βοηθητικούς χώρους. (Λαγός, 2005)

2.3.4. Τουρισμός πόλης

Πρόκειται για μια μορφή τουρισμού, που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό ότι τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτόν ταξιδεύουν σε μια πόλη και την περιηγούνται για μερικές ημέρες προκειμένου να την γνωρίσουν και να λάβουν κάποια στοιχεία από τον πολιτισμό της. Φυσικό επόμενο είναι, οι περιηγήσεις αυτές να συνδέονται άμεσα με το μορφωτικό τουρισμό και ιδιαίτερα με διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα.

Ο τουρισμός πόλης πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο από άτομα ανώτερης μορφωτικής και εισοδηματικής στάθμης, που κατοικούν κατά το πλείστο σε μεγάλα αστικά κέντρα, καθώς αποτελεί ένα είδος πολυτέλειας, ιδιαίτερα για τις μέρες μας και δεν έχουν όλοι την οικονομική δυνατότητα να ανταπεξέλθουν σε ένα τέτοιο έξοδο, δεδομένου ότι στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην ψυχαγωγία. Επίσης, είναι πιο συνηθισμένο να βλέπουμε άτομα μέσης ηλικίας και πάνω σε ένα τέτοιο είδος τουρισμού και πάλι για οικονομικούς λόγους. Επίσης πρέπει να ειπωθεί ότι αποτελεί έναν πόλο έλξης για αρκετά άτομα. Συγκεκριμένα, δεν είναι λίγοι αυτοί που επιλέγουν τη συγκεκριμένη μορφή τουρισμού με σκοπό τη νυχτερινή διασκέδαση και τις αγορές, ενώ ως αιτία δεν λείπουν και οι ενδιαφέρουσες εκδρομές, εκπαιδευτικές και μη. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

Είναι αρκετές οι παραδοσιακές πόλεις που έχουν αναπτύξει τον αστικό τουρισμό. Προτεραιότητα στις προτιμήσεις έχουν συνήθως οι πρωτεύουσες των χωρών. Ανάμεσά τους, η Αθήνα, το Λονδίνο, το Παρίσι, η Ρώμη, οι οποίες εκτός από αξιοθέατα έχουν να παρουσιάσουν και μια ιδιαίτερη ιστορία αλλά και άλλες πόλεις με διαφορετική φυσιογνωμία και φυσική ομορφιά, όπως είναι η Φλωρεντία και η Βενετία. (Λαγός , 2005)

2.3.5. Τουρισμός περιπέτειας

Ως τουρισμός περιπέτειας ορίζεται η δραστηριότητα αναψυχής που λαμβάνει χώρα σε έναν ασυνήθιστο, εξωτικό, απομονωμένο ή δυσπρόσιτο προορισμό και χαρακτηρίζεται από έναν βαθμό ρίσκου και συγκίνησης για αυτόν που την πραγματοποιεί.

Η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού έχει έντονο το στοιχείο του απροσδόκητου, του άγνωστου και της έκπληξης. Φωτογραφικά σαφάρι, περιπλανήσεις σε άγνωστες περιοχές, κωπηλασία σε ορμητικούς ποταμούς κλπ., αποτελούν μερικά από τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα. Τα άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τον τουρισμό είναι συνήθως νέοι άνθρωποι, κατά κύριο δε λόγο ελεύθεροι επαγγελματίες και στελέχη επιχειρήσεων.

Επίσης η ζήτηση για τουρισμό περιπέτειας προβλέπεται μελλοντικά να σημειώσει διεθνώς αύξηση, έρχεται δε να καλύψει μια ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου των μεγαλουπόλεων για εκτόνωση από το στρες που του προκαλεί ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η ανία της ρουτίνας.

Οι πιο γνωστές δραστηριότητες τουρισμού περιπέτειας που καταγράφονται διεθνώς είναι οι εξής:

- Trekking
- River trekking
- Kayak ποταμού
- Rafting
- Canoe kayak
- Mountain bike
- Jeep safari
- Ιππασία (Βενετσανοπούλου, 2006)

2.3.6. Τουρισμός υγείας

Ο τουρισμός υγείας αποτελεί μία εναλλακτική μορφή τουρισμού μέσω της οποίας επιχειρείται προσέλκυση επισκεπτών που ενδιαφέρονται για θέματα της υγείας τους ή για την αναζωογόνηση και για την βελτίωση της φυσικής τους κατάστασης. Ο τουρισμός υγείας ιστορικά και ως το πρόσφατο παρελθόν ταυτιζόταν με το θεραπευτικό-ιαματικό τουρισμό. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες σε πολλές ανεπτυγμένες Ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής έχει αναπτυχθεί και ένα νέα είδος τουρισμού υγείας το οποίο δεν απευθύνεται σε ασθενείς αλλά σε υγιείς κατά κύριο λόγο ανθρώπους οι οποίοι επιδιώκουν μέσα από ειδικές θεραπείες να διατηρήσουν μια καλή φυσική κατάσταση και να αναζωογονηθούν (Βενετσανοπούλου, 2006).

Παράλληλα, ως τουρισμός υγείας μπορούν να χαρακτηριστούν οι προσπάθειες τουριστικών επιχειρήσεων ή προορισμών για την προσέλκυση τουριστών, με την εντατική προώθηση των υπηρεσιών υγείας και των ειδικών εγκαταστάσεων που διαθέτει, παράλληλα με τις συνήθεις τουριστικές ανέσεις. Εξελίσσεται τα τελευταία χρόνια σε έναν από τους δυναμικότερα αναπτυσσόμενους κλάδους της παγκόσμιας αγοράς, με εξαιρετικά ανθηρά οικονομικά μεγέθη και αποτελέσματα. Ο τουρισμός υγείας περιλαμβάνει μερικότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και συγκεκριμένα τις εξής:

- Θεραπευτικός τουρισμός
- Ιαματικός τουρισμός
- Τουρισμός φυσιοθεραπείας
- Τουρισμός υγιεινής διαβίωσης
- Τουρισμός ομορφιάς
- Θερμαλισμός ή θερμαλιστικός τουρισμός (Λαγός, 2005)

2.3.7. Συνεδριακός τουρισμός

Σε αυτή τη μορφή εναλλακτικού τουρισμού, υπάγονται κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις (συνέδρια, συναντήσεις). Ο συνεδριακός τουρισμός αντιπροσωπεύει μια σημαντική αγορά σε διεθνές επίπεδο. Η αγορά αυτή αφορά συνήθως επισκέπτες υψηλού εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου, οι οποίοι κινούνται σε καταλύματα υψηλών κατηγοριών, είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν αρκετά χρήματα, αλλά απαιτούν και πολύ υψηλή ποιότητα παρεχομένων υπηρεσιών και προϊόντων.

Ο χρόνος παραμονής των επισκεπτών στον τουριστικό προορισμό κυμαίνεται συνήθως από τρεις έως πέντε ημέρες, ενώ υπάρχει η πιθανότητα παράτασης της παραμονής τους για μεγαλύτερο διάστημα, με τη μορφή κάποιων άλλων μορφών τουρισμού. Βασικό ρόλο προς αυτήν την κατεύθυνση διαδραματίζει η ικανότητα ενός τόπου να προσελκύσει την προσοχή του συνεδριακού επισκέπτη. Η περίοδος αιχμής του συνεδριακού τουρισμού σημειώνεται κυρίως τους μήνες Φεβρουάριο - Μάιο και Σεπτέμβριο - Νοέμβριο, οπότε και συνήθως διοργανώνονται τα περισσότερα συνέδρια.

Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού σε έναν τόπο, διαδραματίζει η διαθεσιμότητα των απαραίτητων υποδομών και υπηρεσιών, όπως αμφιθεάτρων, εκθεσιακών χώρων, καταλυμάτων, υποδομών για καφέ και εστίαση, υπηρεσιών διερμηνείας. Επίσης, η εύκολη πρόσβαση στον τόπο πραγματοποίησης ενός συνεδρίου είναι κρίσιμος παράγοντας για την προσέλκυση επισκεπτών. Για την εξυπηρέτηση αυτών λειτουργούν σήμερα σε ολόκληρη την Ελλάδα αυτοτελή συνεδριακά κέντρα και συνεδριακές εγκαταστάσεις, συνήθως μέσα σε ξενοδοχεία. (Λαγός, 2005)

2.3.8. Τουρισμός αναπήρων ή ατόμων με ειδικές ανάγκες

Πρόκειται για μια ειδική μορφή τουρισμού, η ανάπτυξη της οποίας προωθείται τελευταία ολοένα και περισσότερο. Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη αυτής της μορφής, είναι οι τουριστικές εγκαταστάσεις να διαθέτουν ανάλογο εξοπλισμό για την εξυπηρέτηση των τουριστών με ειδικές ανάγκες. Επίσης θα πρέπει οι χώρες υποδοχής που επιθυμούν να αναπτύξουν την ειδική αυτή μορφή τουρισμού, να θεσπίσουν ειδικές τεχνικές προδιαγραφές που θα πρέπει απαραίτητα να τηρούν τα τουριστικά καταλύματα και οι άλλες τουριστικές εγκαταστάσεις που κατασκευάζονται ειδικά για την εξυπηρέτηση των τουριστών με ειδικές ανάγκες. Τέτοιου είδους προδιαγραφές είναι για παράδειγμα ράμπες, ανελκυστήρες και γενικότερα ειδικός εξοπλισμός που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες των τουριστών με ειδικές ανάγκες. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

2.3.9. Τουρισμός παραχείμασης

Αναφέρεται στις τουριστικές δραστηριότητες ατόμων, που κατά τη διάρκεια του χειμώνα κάνουν διακοπές μικρής ή μεγάλης διάρκειας σε χώρες με ήπια κλίματα, για να αποφύγουν τις αντίξοες καιρικές συνθήκες, οι οποίες επικρατούν στους τόπους της μόνιμης διαμονής τους. Τα άτομα που επιλέγουν αυτή τη μορφή τουρισμού είναι συνήθως άτομα της τρίτης ηλικίας που αντιμετωπίζουν πρόβλημα υγείας, έχουν ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους και σταθερό εισόδημα.

Η ανάπτυξη του τουρισμού παραχείμασης με ταχύτερους ρυθμούς θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες, κυρίως όμως από την αρτιότητα των τουριστικών πακέτων παραχείμασης και την τιμή διάθεσής τους στην τουριστική αγορά. Στη διαμόρφωση χαμηλών τιμών τουριστικών πακέτων παραχείμασης θα συμβάλουν η καθιέρωση ειδικών χαμηλών ναύλων από τα διάφορα μέσα μαζικής μεταφοράς, καθώς επίσης η πραγματοποίηση εκπτώσεων στις υπηρεσίες φιλοξενίας που προσφέρουν τα διάφορα τουριστικά καταλύματα κατά τη χειμερινή περίοδο. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

2.3.10. Ορεινός τουρισμός

Αν και παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών σπορ, σε καμία περίπτωση δε μπορεί να ταυτιστεί με αυτόν. Συγκεκριμένα δεν έχει χρονικούς περιορισμούς εκδήλωσης και αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού, που εκδηλώνεται αποκλειστικά στις ορεινές περιοχές.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού αποτελεί η δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων που δένουν με το φυσικό περιβάλλον και διαθέτουν το δυνατόν περισσότερους συμπληρωματικούς χώρους εστίασης και αναψυχής. Επίσης, θα πρέπει οι ορεινές αυτές περιοχές στις οποίες αναπτύσσονται κάθε είδους υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής και τουρισμού να εξυπηρετούνται συγκοινωνιακά όσο το δυνατόν πληρέστερα και καλύτερα γίνεται.

Εξαιτίας της γεωλογικής της μορφολογίας, η Ελλάδα είναι μια από τις πιο ορεινές χώρες της Ευρώπης αφού ο ορεινός πληθυσμός αποτελεί σημαντικό μέρος του συνολικού πληθυσμού. Με βάση αυτό διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού καθόλη την διάρκεια του χρόνου. Συνεπώς, εάν τηρηθούν οι προαναφερόμενες προϋποθέσεις θα μπορέσει να γίνει ένα από τα πιο δημοφιλή μέρη αναφορικά με τον ορεινό τουρισμό. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

2.3.11. Τουρισμός χειμερινών σπορ

Ο χειμερινός τουρισμός αποτελεί σήμερα μία πραγματικότητα που γνωρίζει πρωτοφανή άνθιση σε παγκόσμια κλίμακα. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες η μορφή του χειμερινού τουρισμού είναι συνυφασμένη ειδικότερα με τα χειμερινά αθλήματα, τα χιονοδρομικά κέντρα και γενικότερα με το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στη διάρκεια της χειμερινής περιόδου. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα δυναμική μορφή τουρισμού. Συγκεκριμένα καλύπτει τις αθλήματα που εκδηλώνονται σε ορισμένο γεωγραφικό χώρο και για την ακρίβεια συνήθως σε ορεινές περιοχές, σε συνδυασμό πάντα με ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες. Ειδικότερα, σαν χειμερινά αθλήματα εννοούνται τα χιονοδρομικά και παγοδρομικά αθλήματα, τα αθλήματα δηλαδή που διεξάγονται πάνω στο χιόνι ή στον πάγο.

Ιδιαίτερη παράδοση και ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού παρατηρείται κυρίως στις χώρες της βορειοδυτικής Ευρώπης και της Αμερικής ενώ στη χώρα μας γίνονται σημαντικές προσπάθειες για προσέλκυση τουριστών. Όσο αφορά τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, εάν και ποικίλλουν από χώρα σε χώρα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι συμμετέχουν οι πλέον εύρωστες οικονομικές τάξεις. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

2.3.12. Θαλάσσιος τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός αναφέρεται στο σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων, που διεξάγονται στο θαλάσσιο χώρο μιας χώρας υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών. Αναμφίβολα αποτελεί μια από τις δυναμικότερες μορφές του σύγχρονου τουρισμού.

Σχετίζεται με την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων στη θάλασσα. Συνήθως αφορά την κολύμβηση και την αναψυχή στην παραλία, αλλά με την εναλλακτική του έννοια εμπεριέχει και λοιπές δραστηριότητες, όπως θαλάσσια σπορ, παρακολούθηση βυθού, κλπ. Η πιο παραγωγική και συναλλαγματοφόρα δραστηριότητα του θαλάσσιου τουρισμού, είναι οπωσδήποτε εκείνη της ναύλωσης σκαφών αναψυχής κάθε είδους. Άλλη αξιόλογη συναλλαγματοφόρα δραστηριότητα θαλάσσιου τουρισμού είναι και αυτή των κρουαζιερών, η ζήτηση των οποίων παρουσιάζει διεθνώς σημαντική αύξηση.

Η Ελλάδα με τα 15.000 χλμ των ακτών, το πλήθος των νησιών της, τις προστατευμένες θαλάσσιες περιοχές χιλιάδων τετραγωνικών χιλιομέτρων, το ήπιο κλίμα, τα υψηλά ποσοστά ηλιοφάνειας και το ενδιαφέρον και εναλλασσόμενο τοπίο της, έχει ένα σαφές και αναμφισβήτητο συγκριτικό πλεονέκτημα στο θαλάσσιο τουρισμό. Ως αποτέλεσμα, ο θαλάσσιος τουρισμός έχει αρχίσει να αναπτύσσεται στη χώρα μας από τη 10ετία του 1960, με συνεχώς αυξητικούς ρυθμούς εξέλιξης.

Βασικές υπηρεσίες και υποδομές για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού είναι η διαθεσιμότητα καταλυμάτων, εστιατορίων, καφετεριών, ενοικιαζομένων θαλάσσιων σπορ κλπ., σε παραθαλάσσιες η κοντινές περιοχές. Επίσης, λόγω της μαζικότητας του θαλάσσιου τουρισμού στην Ελλάδα, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η ευκολία και η ποιότητα της πρόσβασης (λιμάνια, αεροδρόμια, ποιότητα οδικού δικτύου κ.α.). (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

2.3.13. Κοινωνικός τουρισμός

Πρόκειται για μια μορφή κοινωνικής παροχής του κράτους, η οποία σκοπεύει στην ενίσχυση των χαμηλών εισοδηματικών τάξεων ενός πληθυσμού. Απευθύνεται ιδιαίτερα σε ευπαθή ομάδες του πληθυσμού όπως . σε άνεργους, πολύτεκνους, γυναίκες και άνδρες εν χηρεία, πρόσφυγες, και γενικότερα σε άτομα με ιδιαίτερα οικονομικά προβλήματα, οι οποίοι αποτελούν τους δικαιούχους του κοινωνικού τουρισμού.

Σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο Κοινωνικού Τουρισμού (BITS = Bureau International de Tourism Social), κοινωνικός τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων και διεργασιών που προκύπτουν από την επιδοτούμενη από την πολιτεία, βάσει ορισμένων προγραμμάτων, συμμετοχή στον τουρισμό των κοινωνικών στρωμάτων με χαμηλό εισόδημα.

Το συγκεκριμένο είδος τουρισμού εισάγεται ως θεσμός για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1982, όταν καθιερώθηκε το επίδομα αδείας και αρχίζουν τα πρώτα πειραματικά προγράμματα κοινωνικού τουρισμού από τον ΕΟΤ, τη Γενική Γραμματεία της Νέας Γενιάς και την Εργατική Εστία (Βενετσανοπούλου , 2006). Τα προγράμματα αυτά γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη κυρίως την περίοδο 1984 – 1985, όπου σύμφωνα με τον κο Λύτρα, πάνω από 200.000 συνολικά άτομα έκαναν χρήση του δικαιώματος αυτού.

2.3.14. Αγροτικός τουρισμός (αγροτουρισμός)

Αναφερόμενοι στις αγροτουριστικές δραστηριότητες, εννοούμε τις διάφορες τουριστικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας, οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, που αναπτύσσονται σε οποιοδήποτε αγροτικό χώρο. Μια αγροτουριστική επιχείρηση προσφέρει σύνολο ήπιας μορφής τουριστικών αγαθών, δραστηριοτήτων και υπηρεσιών που χαρακτηρίζονται από την αυθεντικότητά τους και εναρμονίζονται με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της περιοχής.

Οι αγροτουριστικές υπηρεσίες μιας επιχείρησης, αναφέρονται όχι μόνο στις βασικές ανάγκες των τουριστών για κατάλυμα και ποιοτική διατροφή, αλλά και στην επιθυμία τους για ψυχαγωγία και εκπαίδευση. Αναφέρονται επίσης, και στα ιδιαίτερα προσωπικά ενδιαφέροντά τους για περιήγηση στη φύση, γνωριμία με τους ανθρώπους που τους φιλοξενούν, με τους κατοίκους της περιοχής , τον πολιτισμό τους και την καθημερινή τους ζωή. (Λαγός, 2005)

Οι κυρίαρχες μορφές αγροτουρισμού σε διεθνές επίπεδο είναι οι διακοπές σε αγροκτήματα και οι διακοπές σε αγροτικά καταλύματα (αγροικίες) που βρίσκονται μέσα στον αγροτικό οικισμό. Η Ελλάδα με τη μεγάλη οικιστική της διασπορά, με την πολυνησιακή της συγκρότηση, με τις μορφολογικές της αντιθέσεις και με τις διαφοροποιημένες κλιματολογικές της συνθήκες, συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη μιας πλατιάς κλίμακας μορφών αγροτουρισμού.

Στόχοι αγροτουριστικής επιχείρησης

- ✓ Διαφύλαξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής, τοπικής και εθνικής κληρονομιάς (παραδοσιακή αρχιτεκτονική, τοπική λαϊκή τέχνη, τοπικά ήθη και έθιμα).
- ✓ Διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας
- ✓ Ανάδειξη και αξιοποίηση νέων περιοχών ως τουριστικών, και αντίστοιχα αποσυμφόρηση παραδοσιακών τόπων μαζικού τουρισμού.
- ✓ Βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της αγροτικής περιφέρειας, μέσω της βελτίωσης της τουριστικής υποδομής
- ✓ Η ταύτιση των βιορυθμών των τουριστών με τους φυσικούς βιορυθμούς
- ✓ Η δυνατότητα υγιεινής διατροφής και υγιεινής εξάσκησης στη ύπαιθρο.
- ✓ Γνωριμία του τουρίστα με τη γεωργική διαδικασία και να συμμετέχει σε αυτή αν το επιθυμεί καθώς και γνωριμία με την τοπική κοινότητα.
- ✓ Σύνδεση και αξιοποίηση των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων με τις τουριστικές δραστηριότητες (Φαρσάρη, 2008).

2.3.15. Οικοτουρισμός τουρισμός

Ως οικοτουρισμός ορίζεται ο περιβαλλοντικά υπεύθυνος τουρισμός και η επίσκεψη σε φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην απόλαυση και εκτίμηση της φύσης (και των πολιτισμικών στοιχείων του παρόντος και παρελθόντος) και ο οποίος προάγει τη διατήρηση της φύσης, έχει χαμηλή επίδραση επισκεπτών και παρέχει ενεργή κοινωνικό - οικονομική ανάμιξη του ντόπιου πληθυσμού. Ο οικοτουρισμός είναι μια περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένη μορφή τουρισμού, η οποία προωθεί την κατανόηση και την προστασία της φύσης, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στη γνώση και στο σεβασμό της ιστορίας ενός τόπου.

Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού έχει ως στόχους:

- Την ανάδειξη και αξιοποίηση περιοχών περιβαλλοντικής αξίας.
- Της προστασία οικολογικά ευαίσθητα περιοχών
- Τη διατήρηση του τοπικού χαρακτήρα της περιοχής.
- Την ενθάρρυνση της περιβαλλοντικής συνείδησης των επισκεπτών μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε ενόχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

2.3.16. Περιπατητικός ή Φυσιολατρικός τουρισμός

Ο περιπατητικός τουρισμός ορίζεται ως η πραγματοποίηση τουριστικών δραστηριοτήτων, που αφορούν τη διενέργεια περιπατητικών εκδρομών διαμέσου περιοχών αξιόλογης αισθητικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αξίας. Ο περιπατητικός τουρισμός αλληλοσυνδέεται σε πολλές περιπτώσεις με τον οικοτουρισμό. Η βασική διαφορά των δύο έγκειται στο ότι ο οικοτουρισμός προϋποθέτει τη συμμετοχή του επισκέπτη για τη διατήρηση του τοπίου και της οικολογικής ισορροπίας, ενώ ο περιπατητικός τουρισμός όχι.

Ο περιπατητικός τουρισμός είναι στενά συνδεδεμένος με την ύπαρξη των καταλλήλων μονοπατιών, οργανωμένων ή όχι, εύκολης ή δύσκολης πρόσβασης. Πραγματοποιείται κυρίως σε ημιορεινές ή ορεινές περιοχές (λαγκάδια, πλαγιές, κλπ), χωρίς αυτό να είναι απόλυτο, και θα μπορούσε να θεωρηθεί ως είδος αθλητικού τουρισμού. Στην περίπτωση που ο περιπατητικός τουρισμός πραγματοποιείται σε ορεινές περιοχές, εντάσσεται στην κατηγορία του ορεινού τουρισμού. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

2.3.17. Πολιτιστικός τουρισμός

Σχετίζεται με την επίσκεψη σε έναν τόπο με στόχο την επαφή με τα πολιτιστικά στοιχεία αυτού (αρχαιολογικά, βυζαντινά, κλασικά ή νεότερα μνημεία, ιστορία, τέχνες, λαογραφία, κλπ). Συνήθως δεν εμφανίζεται μόνος του, εκτός των περιπτώσεων εκπαιδευτικών εκδρομών σχολείων, αλλά πραγματοποιείται συμπληρωματικά με κάποιο άλλο είδος τουρισμού, προσφέροντας γνώση και ποικιλία στο τουριστικό προϊόν.

Αποτελεί ένα από τα παλαιότερα και δημοφιλέστερα είδη τουρισμού. Από τους περασμένους αιώνες άτομα ή ομάδες περιηγητών, αναζητώντας τη γνώση, την εμπειρία, την προσωπική ανακάλυψη, πραγματοποιούσαν ταξίδια σε τόπους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε μέρη με διαφορετικό πολιτισμό και εθνολογικές ιδιομορφίες.

Ο πολιτιστικός τουρισμός προσφέρει ευκαιρίες για πολιτιστική εμπειρία, προσφέρει την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά μιας περιοχής καθώς και στη σημερινή δημιουργία. Επίσης, περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε δραστηριότητες είτε παθητικές, όπως παρακολούθηση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, περιηγήσεις σε πολιτιστικές διαδρομές, είτε ενεργητικές όπως εκμάθηση τοπικής μαγειρικής, τέχνης ή συμμετοχή σε λαογραφικές δραστηριότητες. Μια άλλη σημαντική παράμετρος που χαρακτηρίζει αυτή τη μορφή τουρισμού, είναι η στενή και ουσιαστική επαφή που αποκτούν οι επισκέπτες με τον τοπικό πληθυσμό, τα ήθη και τις παραδόσεις του, σε συνδυασμό με τα πολιτιστικά δρώμενα στην περιοχή. (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1998)

Τα συστατικά στοιχεία του πολιτιστικού τουρισμού είναι τα ακόλουθα:

- Αρχαιολογικοί χώροι και τοποθεσίες, καθώς και αρχαιολογικά μνημεία-μουσεία
- Λαογραφικά-εθνογραφικά στοιχεία, λαογραφικά μουσεία, ιστορικές βιβλιοθήκες ήθη και έθιμα
- Θρησκευτικές τοποθεσίες, Μοναστήρια, Εκκλησίες, προσκυνηματικοί τόποι λατρείας και θρησκευτικοί εορτασμοί
- Ετήσια Εθνικά και τοπικά φεστιβάλ καθώς και τα πανηγύρια παραδοσιακών δεδομένων
- Καλλιτεχνικές εκδηλώσεις
- Τα σχετιζόμενα με παραδοσιακή και μοντέρνα τέχνη
- Αρχιτεκτονικά μνημεία των επί μέρους περιοχών
- Τα μνημεία διασωζόμενου φυσικού και τεχνητού κάλλους (π.χ. σπήλαια, φράγματα)
- Πινακοθήκες και τα κάθε μορφής μουσεία ανάδειξης της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς
- Τα τοπία είτε έργα του ανθρώπου είτε συνδυασμός έργων ανθρώπου και φύσης, καθώς και των αρχαιολογικών χώρων οι οποίες έχουν παγκόσμια αξία από άποψη ιστορική, αισθητική, εθνολογική και ανθρωπολογική (Βενετσανοπούλου , 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 « ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ »

Μια ακόμα μορφή εναλλακτικού τουρισμού αποτελεί ο θρησκευτικός τουρισμός. Μπορεί να οριστεί ως μια ειδική μορφή τουρισμού, η οποία εκφράζει την επιθυμία των ατόμων να μετακινηθούν από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους σε έναν άλλο τόπο που θεωρούν ιερό (π.χ. ναό, μοναστήρι, ασκητήριο, τάφο αγίου). Ιδιαίτερα σύνηθες είναι η επιλογή να είναι κοντά σε κάποια συγκεκριμένη χρονική περίοδο την οποία να εορτάζεται κάποιο σημαντικό θρησκευτικό γεγονός, όπως Χριστούγεννα, Μεγάλη Εβδομάδα, Δεκαπενταύγουστο κ.τ.λ. Κατά αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η επικοινωνία με το θείο, η εκπλήρωση ενός τάματος ή ακόμα η συμμετοχή σε κάποιες θρησκευτικές εκδηλώσεις. Έτσι, η επίσκεψη σε έναν τόπο μπορεί να συνδυαστεί με έναν από τους προαναφερθέντες λόγους (Λαγός, 2005) .

Το θρησκευτικό συναίσθημα είναι έμφυτο, αφού οι άνθρωποι ανέκαθεν είχαν ανάγκη για την ικανοποίηση αυτού του συναισθήματος, να επισκέπτονται ορισμένους τόπους για την εκτέλεση των θρησκευτικών τους καθηκόντων. Η εκτέλεση λατρευτικών ενεργειών αποτέλεσε από την αρχαιότητα κίνητρο μετακίνησης των ανθρώπων. Σήμερα, αυτή η μετακίνηση για την εκπλήρωση θρησκευτικών καθηκόντων συνδέεται με ένα μεγάλο φάσμα τουριστικών δραστηριοτήτων που χαρακτηρίζονται ως θρησκευτικός τουρισμός.

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, παραμένει σταθερή η πεποίθηση ότι η δέηση ή η τέλεση των θρησκευτικών καθηκόντων είναι αποτελεσματικότερη σε κάποιους συγκεκριμένους τόπους. Στους τόπους όπου γεννήθηκαν, πέθαναν, θαυματούργησαν, μαρτύρησαν ή απλώς εμφανίστηκαν θεοί και άγιοι, στα σημεία όπου υπήρχαν αγάλματα, ναοί, εκκλησίες, λείψανα αγίων ή θαυματουργές εικόνες, στα μέρη όπου διαδραματίστηκαν τα σημαντικότερα γεγονότα της ιστορίας κάθε θρησκείας. Διαπερνώντας εποχές και πολιτισμούς, η κοινή πίστη στη σημασία του προσκυνήματος συνδέει μεταξύ τους και τις πιο διαφορετικές θρησκείες.

Ο αρχαίος ελληνικός κόσμος, ο αιγυπτιακός και αργότερα στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία γνώρισαν την ανάπτυξη ενός θρησκευτικού τουριστικού ρεύματος. Οι αρχαίοι Έλληνες επισκέπτονταν τους Δελφούς για να ζητήσουν χρησμό από το Μαντείο του Απόλλωνα και την Επίδαυρο για να ζητήσουν θεραπεία στο ναό του Ασκληπιού. Αναφέρεται μάλιστα και η επιβολή ειδικού φόρου στους προσκυνητές που περνούσαν από την πόλη Κρίσσα για να επισκεφτούν τους Δελφούς. Το ιερό της Δήλου έγινε το θρησκευτικό κέντρο των Ιώνων. Οι κάτοικοι του Μεξικού αναζητούσαν τη λύτρωση στο ναό του Quetzal, οι κάτοικοι του Περού στο Κούζκο και οι Βολιβιανοί στη λίμνη Τιτικάκα. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Ο τουρισμός αυτός παρουσιάζει μεγαλύτερη έξαρση κατά την περίοδο του Μεσαίωνα, με έντονα χαρακτηριστικά του προσκυνηματικού τύπου και κύριες πόλεις επίσκεψης την Ιερουσαλήμ, τη Ρώμη και την Κωνσταντινούπολη.

Με το πέρασμα των χρόνων αναδείχθηκαν και άλλα θρησκευτικά κέντρα, τα οποία, λόγω της πνευματικής και θρησκευτικής ακτινοβολίας τους, καταξιώθηκαν στη συνείδηση των πιστών και άρχισαν να γνωρίζουν το φαινόμενο του θρησκευτικού τουρισμού. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η αθωνική πολιτεία.

Στους θρησκευτικούς τόπους η προσέλευση των προσκυνητών είναι μαζική ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κάποιων εορτών. Το γεγονός αυτό όμως δεν αποκλείει την επίσκεψη τουριστών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, καθώς οι πιστοί δεν χρειάζονται απαραίτητα έναν λόγο προκειμένου να τιμήσουν ένα μνημείο ή έναν άγιο τόπο της πίστης τους. Οι συγκεκριμένες περιοχές, όπου ανθεί ο θρησκευτικός τουρισμός, μοιάζουν απόλυτα με τις τουριστικές – παραθεριστικές περιοχές, καθώς η ξενοδοχειακή υποδομή, τα εστιατόρια και γενικότερα οι εγκαταστάσεις που μπορεί να βρει κανείς μοιάζουν απόλυτα με αυτά των τουριστικών περιοχών. Κατά αντιστοιχία, δεν λείπουν και τα διάφορα τουριστικά είδη, όπως φυσικά είναι αναμενόμενο.

Με αφορμή τα παραπάνω, ο θρησκευτικός τουρισμός για πολλούς, θεωρείται υποκατηγορία του πολιτιστικού τουρισμού. Οποιοσδήποτε λαμβάνει μέρος σε οργανωμένα προσκυνήματα, έπειτα από την εκπλήρωση των θρησκευτικών του υποχρεώσεων, διαθέτει συχνά αρκετό χρόνο προκειμένου να επισκεφθεί διάφορα αξιοθέατα του τόπου όπου βρίσκεται. Συνεπώς, η όλη συμπεριφορά του, τον κάνει να μην διαφέρει ιδιαίτερα από έναν κλασικό τουρίστα καθώς έχει ανάγκη ανεύρεσης καταλύματος και γεύματος ενώ παράλληλα πραγματοποιεί αγορές ποικίλων αναμνηστικών και ενθυμίων από τα διάφορα καταστήματα της περιοχής, τουριστικά και μη. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Παράλληλα, αξίζει να αναφερθεί ότι στην Παλαιά Διαθήκη έχουμε πολλά παραδείγματα περιοχών, τα οποία λόγω της ξεχωριστής των ιδιότητας που είχε σηματοθευθεί από την παρουσία του Θεού, έπαιζαν σημαντικό, υπό το θρησκευτικό πρίσμα, ρόλο για τους Ισραηλίτες. Τα πρώτα μέρη, στα οποία σημειώνονταν επαφές ανθρώπου και Θεού διαμέσου λατρείας, προσφοράς θυσιών στο Θεό, ήταν τα θυσιαστήρια. Χτιζόταν αυτά σε τόπους όπου έγιναν οι αποκαλύψεις του Θεού, οι θεοφάνειες, για να δοθεί έμφαση στο ιδιαίτερο ρόλο τους (ως τόπους συνάντησης με το Θεό) και για να διαιωνιστεί η μνήμη αυτού του συμβάντος, επειδή η σημασία μιας θεοφάνειας δεν είχε μόνο περιστασιακό, προσωρινό χαρακτήρα, αλλά ακριβώς διαχρονικό. Ένα τέτοιο μέρος τιμόταν όχι μόνο από τους συγχρόνους αυτού του γεγονότος ανθρώπους, αλλά η μνήμη του μεταδιδόταν στις επόμενες γενιές. Τα ιερά της Παλαιάς Διαθήκης: Συχέμ, Βαιθήλ, Μαμβρή ή Βηρσαβέε, ήταν λοιπόν οι

πρωταρχικοί προορισμοί προσκυνηματικών ταξιδιών, όπου πήγαινε ο λαός κυρίως για θυσιάσει, αλλά και η ιερότητα του τόπου να παρασχεθεί σε όλους τους προσκυνητές που βρέθηκαν εκεί. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Οι περιοχές θρησκευτικού τουρισμού είναι δυνατόν να διαχωριστούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

1. *Τόποι θρησκευτικού προσκυνηματος.* Πρόκειται για θρησκευτικά κέντρα παγκόσμιας και διεθνούς σημασίας, τα οποία στηρίζουν και κατά ένα τρόπο οφείλουν την ανάπτυξή τους στην ύπαρξη του θρησκευτικού τουρισμού.

Εκτός από τη Μέκκα και το Βατικανό, για τα οποία θα γίνει αναφορά και παρακάτω, μία ιδιαίτερα σημαντική ιερή πόλη είναι η Μεδίνα (Σαουδική Αραβία) όπου βρίσκεται ο τάφος του Μωάμεθ. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι πιστοί που επισκέπτονται τις συγκεκριμένες πόλεις θεωρούνται κατ' εξοχήν προσκυνητές και όχι τουρίστες, καθώς σύμφωνα με τους κανόνες του Ισλάμ, το προσκύνημα θεωρείται ασυμβίβαστο με την έννοια του τουρισμού και της ψυχαγωγίας. (www.visitgreece.gr).

Επίσης, υπάρχουν και θρησκευτικά κέντρα περιφερειακής ή τοπικής σημασίας, σε ολόκληρο τον κόσμο, όπου λαμβάνουν χώρα διάφορες εορταστικές εκδηλώσεις θρησκευτικού πάντα ενδιαφέροντος. Σε πολλές περιοχές μάλιστα, προκειμένου να αυξηθεί ο τουρισμός, διοργανώνονται και άλλες, συμπληρωματικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες με ψυχαγωγικό κυρίως χαρακτήρα, όπως π.χ. φεστιβάλ, με σκοπό την προσέλκυση το δυνατόν περισσότερων ατόμων τουριστών. Ενδεικτικά αναφέρονται: το τείχος των Δακρύων καθώς και ο Ναός της Ανάστασης και το Τέμενος Ομάρ στην Ιερουσαλήμ, η Μονή Σινά στην Αίγυπτο, η Παναγία της Λούρδης στη Γαλλία, η Φατίμα στην Πορτογαλία, η Γουαδελούπη στο Μεξικό, η ιερά πόλη Μπεναρές-Βαρανάσι στην Ινδία καθώς και η ιερή πόλη Μπουχάρα στο Ουζμπεκιστάν. Σε όλους αυτούς τους τόπους, πραγματοποιούνται σημαντικές εκδηλώσεις και φυσικά, ο θρησκευτικός τουρισμός βρίσκεται πάντα σε άνθιση.

Τα ταξιδιωτικά γραφεία ανά τον κόσμο, τα οποία εξειδικεύονται στον θρησκευτικό/προσκυνηματικό τουρισμό, προσφέρουν σταθερά πακέτα, οικονομικότερα και πιο ελκυστικά, από αντίστοιχα άλλα πακέτα, ίδιας διάρκειας και σταθερού επιπέδου αναφορικά με τις προσφερόμενες υπηρεσίες, σε σχέση με άλλες μορφές τουρισμού.

Οι πόλεις-προσκυνήματα επιβάλλονται μεταξύ άλλων, και λόγω της γεωγραφικής τους θέσης. Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες καταλήγουν να μετασχηματίζονται σε μεγάλες τουριστικές περιοχές, χωρίς βέβαια αυτό να είναι πάντοτε θετικό για όσους ενδιαφέρονται αμιγώς για το προσκύνημα ενός αγίου τόπου. Γι' αυτό, τα μεγάλα θρησκευτικά κέντρα

προσκυνημάτων θεωρούνται κατά βάση τουριστικοί τόποι, οι οποίοι φυσικά χρήζουν κατάλληλης υποδομής, υποδοχής τουριστών, όπως καταλυμάτων, εστιατορίων και κατάλληλου συγκοινωνιακού δικτύου, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τους τουρίστες που προσέρχονται σε αυτούς, στις μετακινήσεις τους. Βέβαια, όλες αυτές οι υποδομές στην πλειοψηφία τους, βρίσκονται εκτός της εκάστοτε ιερής περιμέτρου και είναι ενσωματωμένες στο αστικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα και η τουριστική δραστηριότητα να χωροθετείται στον ευρύτερο αστικό χώρο. (Βενετσανοπούλου, 2006)

2. *Τόπους θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς.* Στα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε περιοχής, περιλαμβάνεται και η ιδιαίτερη ιστορία αυτών, που συνδέθηκε στο παρελθόν με διάφορα θρησκευτικά γεγονότα και ιερούς τόπους θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί και η Πάτμος. (www.visitgreece.gr).

Η UNESCO έχει χαρακτηρίσει ως μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς που έχουν ανάγκη από προστασία και πόλεις που βασίζονται, όχι μόνο στη θρησκευτική τους κληρονομιά αλλά και σε κάποια άλλη πολιτιστική ή φυσική ιδιαιτερότητα, όπως για παράδειγμα το Mont Saint Michel. Ωστόσο, υπάρχει και σε ορισμένες περιπτώσεις δυσδιάκριτη σχέση μεταξύ κοσμικού και θρησκευτικού κινήτρου για την επίσκεψη στους τόπους αυτούς, δεδομένου ότι συχνά τα θρησκευτικά κέντρα είναι περίφημα μουσεία τέχνης και πολιτισμού, με αποτέλεσμα να διαπλέκονται σε ορισμένες περιπτώσεις περισσότερες μορφές τουρισμού.

Στην Ελλάδα υπάρχει αναμφισβήτητα πληθώρα βυζαντινών και μεταβυζαντινών εκκλησιών και μοναστηριών, τα οποία επισκέπτονται συχνά οι Έλληνες προσκυνητές, συνήθως μέσω οργανωμένων εκδρομών, που γίνονται είτε μέσα από κάποιο ταξιδιωτικό πρακτορείο είτε και μέσω των διαφόρων ενοριών.

Βασικό κριτήριο για τη διοργάνωση αυτού του είδους των διαδρομών είναι τόσο η θρησκεία όσο και η ιστορία. Οι πιστοί, επισκέπτονται τους συγκεκριμένους τόπους με κύριο κίνητρο το προσκύνημα. Το γεγονός αυτό όμως δεν αποκλείει το ενδιαφέρον τους για την ιστορία και την αρχιτεκτονική των εκάστοτε μνημείων. Παραδείγματα αποτελούν: το Αβαείο του Westminster, το οποίο έχει εγγραφεί στον κατάλογο της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO (βλ Παράρτημα Στ'), η Παναγία των Παρισίων, ο Άγιος Πέτρος της Ρώμης, καθώς και ο καθεδρικός Ναός του Αγίου Παύλου στο Λονδίνο.

Στη σύγχρονη εποχή, είναι δυνατόν να μην είναι το θρησκευτικό κίνητρο ο πρωταρχικός λόγος που προκαλεί την κίνηση των τουριστών αυτής της μορφής τουρισμού, καθώς, επισκέπτονται τα συγκεκριμένα μέρη και πιστοί

άλλων θρησκειών, ελκυσόμενοι από τον πολιτιστικό χαρακτήρα του μνημείου ή του χώρου.

Κύριο χαρακτηριστικό του θρησκευτικού τουρισμού είναι το γεγονός ότι οι συμμετέχοντες στις επισκέψεις αυτές ανήκουν σε όλες τις κοινωνικές και οικονομικές τάξεις ενώ ηλικιακά, ανήκουν στην πλειοψηφία τους στην τρίτη ηλικία. Τόσο ο θρησκευτικός χαρακτήρας των επισκέψεων όσο και η μεγάλη ηλικία των συμμετεχόντων, είναι τα κύρια στοιχεία που προσδιορίζουν τη διάρκεια αλλά και το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρονται κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.

Ο θρησκευτικός τουρισμός και οι εκδρομές θρησκευτικού χαρακτήρα συνήθως δεν διαρκούν περισσότερο από τρεις ημέρες. Δεν είναι λίγες μάλιστα οι περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι μονοήμερες. Στην πλειοψηφία τους πραγματοποιούνται εντός της χώρας, οδικώς, με κύριο μεταφορικό μέσον το πούλμαν. Υπάρχουν παρόλα αυτά και εκδρομές εβδομαδιαίες. Οι συγκεκριμένες έχουν στις περισσότερες περιπτώσεις σαν προορισμό, τους Αγίους Τόπους. Μάλιστα, αναμένεται η αύξηση της συχνότητας διενέργειάς τους σε περίπτωση που ομαλοποιηθεί η επικρατούσα κατάσταση στη Μέση Ανατολή. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Η μετακίνηση για λόγους θρησκευτικούς υπόσχεται στον ταξιδιώτη κάτι πολυτιμότερο από τη γνωριμία ενός ξένου τόπου, έναν ελκυστικό συνδυασμό του τερπνού μετά του ωφελίμου. Εξάλλου, κατά πολλούς, η γέννηση του σύγχρονου τουρισμού οφείλει πολλά στην παράδοση του λατρευτικού ταξιδιού. Η εκμηδένιση των αποστάσεων έχει μετατρέψει το επικίνδυνο ταξίδι σε ανώδυνη μετακίνηση. Η μαζικότητα είναι ένα από τα αποτελέσματα της αλλαγής των συνθηκών.

Περί τα δύο εκατομμύρια είναι σήμερα οι μουσουλμάνοι που επισκέπτονται κάθε χρόνο τη Μέκκα, ενώ το 1939 δεν ξεπερνούσαν ακόμη τις 60 χιλιάδες. Όσο για τους καθολικούς, στα 20-30 εκατομμύρια υπολογίζονται οι προσκυνητές που συρρέουν στο Βατικανό για εορτές. Κοινό το ταξίδι, αλλά διαφορετικοί οι τόποι προορισμού. Με την εξαίρεση των προτεσταντών που από νωρίς κατήγγειλαν την εμπορευματοποίηση (υλική και πνευματική) των προσκυνημάτων, οι υπόλοιποι χριστιανοί συνεχίζουν να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στα ταξίδια στους ιερούς τους τόπους, μια συνήθεια που τη διατηρούν από τον 4^ο αιώνα. Βασικό προσκύνημά τους η Ιερουσαλήμ, αλλά όχι το μοναδικό.

Ο πλούτος των βυζαντινών της μνημείων κάνει την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για χιλιάδες προσκυνητές. Μνημεία εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής και τέχνης αιώνων, αμέτρητες εκκλησίες και μοναστήρια μαρτυρούν την πλούσια θρησκευτική κληρονομιά της χώρας. Μόνο στο εσωτερικό της χώρας διακινούνται, προς τα πάσης φύσεως Μοναστήρια, περισσότερα από 300.000

άτομα, κάθε χρόνο. Οι βυζαντινές και μετά-βυζαντινές εκκλησίες σε πόλεις και μικρά χωριά, οι καθεδρικοί ναοί, τα εξωκλήσια της υπαίθρου, τα μοναστήρια και τα ερημητήρια στολισμένα με θαυμάσια ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επιμονή στην πίστη και την παράδοση. Η Παναγία της Τήνου, τα λείψανα του Αγίου Σπυριδώνα στην Κέρκυρα, του Αγίου Γεράσιμου στην Κεφαλονιά και του Αγίου Διονυσίου στη Ζάκυνθο, αποτελούν μερικά από τα σπουδαιότερα προσκυνήματα για τους ορθοδόξους. Προσκυνητές, αλλά και θρησκευόμενοι, μεταβαίνουν σε Πάτμο, Χίο αλλά και στις Φέρρες για τον περίφημο ναό Κοσμοσωτήρος του 12ου αιώνα, το σύμβολο της Θράκης, με τα περίφημα ψηφιδωτά και την κρύπτη ενώ τα πρακτορεία μεταφέρουν χιλιάδες προσκυνητές στους Αγίους Τόπους και το Σινά, ιδίως την περίοδο των Παθών του Κυρίου.

Οι εκκλησίες, χώροι προορισμένοι να καλύψουν τις ανάγκες της χριστιανικής λατρείας, αποτελούν χαρακτηριστικό και αναπόσπαστο στοιχείο του ελληνικού τοπίου. Από τα λιτά, μονόχρωμα ξωκλήσια έως τους επιβλητικούς εγγεγραμμένους σταυροειδείς ναούς, οι εκκλησίες ακολουθούν συγκεκριμένους αρχιτεκτονικούς τύπους που καθιερώθηκαν σταδιακά, από τους πρώτους αιώνες διάδοσης του χριστιανισμού και εξής. Η διακόσμησή τους, ζωγραφική, ψηφιδωτή ή άλλη αντανάκλα πάντα το ορθόδοξο δόγμα ακολουθώντας συγκεκριμένες τεχνοτροπίες και καθιερωμένα εικονογραφικά προγράμματα.

Σημαντικοί αρχιτέκτονες, κτίστες ή ζωγράφοι έχουν συμβάλει ανά τους αιώνες στην κατασκευή και διακόσμηση των ελληνικών εκκλησιών, πολλές από τις οποίες αποτελούν πλέον διατηρητέα μνημεία. Οι παλαιότερες εκκλησίες στον ελληνικό χώρο, οι σημαντικότερες από τις οποίες συναντώνται σε Θεσσαλονίκη, Νέα Αγχίαλο, Νικόπολη, Αθήνα και Κόρινθο, χρονολογούνται στους πρώτους βυζαντινούς αιώνες (4ος – 6ος αι. μ.Χ.). Κατά την περίοδο αυτή σημαντικοί αρχαιοελληνικοί ναοί, όπως ο Παρθενώνας, το Ερεχθείο ή το «Θησείο» στην Αθήνα, μετατράπηκαν και λειτούργησαν ως εκκλησίες, ενώ πολλοί χριστιανικοί ναοί χτίστηκαν κοντά ή στη θέση γνωστών ειδωλολατρικών κέντρων (π.χ. σε Δαφνί, Ελευσίνα, Δελφούς, Επίδαυρο, Δήλο). Εκκλησίες χτίστηκαν όμως και σε χώρους συνδεδεμένους με πρόσωπα ή συμβάντα σημαντικά για τους χριστιανούς, όπως π.χ. οι χώροι ταφής μαρτύρων. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Οι ελληνικές εκκλησίες παρουσιάζουν έντονα τοπικό χαρακτήρα κατά την μεσοβυζαντινή περίοδο (7ος αι. μ.Χ. - 1204), διαφέροντας αρκετά από τα αντίστοιχα μνημεία στην Κωνσταντινούπολη. Οι πιο αξιόλογες συναντώνται στην Αττική, τη Βοιωτία, την Αργολίδα και τη Μάνη. Ορισμένες από αυτές αποτελούν Καθολικά μονών, δηλαδή τους κεντρικούς ναούς των μοναστηριών στα οποία εντάσσονται. Οι εκκλησίες της υστεροβυζαντινής περιόδου (από το 1204 έως το 1453) συνεχίζουν τους παραδοσιακούς αρχιτεκτονικούς τύπους. Σε Άρτα, Βέροια, Καστοριά, Θεσσαλονίκη και Μυστρά σώζονται ορισμένοι από τους πιο σημαντικούς ναούς που κτίστηκαν αυτή την περίοδο. Οι εκκλησίες, που κατασκευάστηκαν αυτή την εποχή σε περιοχές υπό φραγκική

ή ενετική κατοχή, υιοθέτησαν αρκετά δυτικά στοιχεία, αρχιτεκτονικά ή διακοσμητικά. Οι εκκλησίες, που κατασκευάζονται στον ελληνικό χώρο κατά τους αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας, είναι ιδιαίτερα λιτές. Εξαιρεση αποτελούν οι ναοί σε περιοχές που βρίσκονταν υπό ενετική ή δυτική εν γένει κυριαρχία (Κρήτη, Επτάνησα). Μετά τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας η οικονομική δυσπραγία δεν επέτρεψε την οικοδόμηση μεγαλόπρεπων εκκλησιών. Εξαιρεση αποτελεί η Μητρόπολη Αθηνών, που χτίστηκε στα μέσα του 19ου αι., για να λειτουργήσει ως ο κεντρικός ναός στην πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Ωστόσο από το τέλος του 19ου και κυρίως κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αι. παρατηρείται μια νέα άνθηση στην εκκλησιαστική αρχιτεκτονική (www.visitgreece.gr).

Όπως οι εκκλησίες, έτσι και τα μοναστήρια είναι στενά συνδεδεμένα με την ιστορία και την παράδοση της Ελλάδας. Ως μοναστήρι χαρακτηρίζεται το σύνολο των οικημάτων μέσα στα οποία διαβιούν μοναχοί ή γενικότερα τα μέλη μιας θρησκευτικής κοινότητας. Οι μονές απαρτίζονται συνήθως από ένα κεντρικό ναό (το λεγόμενο Καθολικό), παρεκκλήσια, τα κελιά των μοναχών, ξενώνες, την τράπεζα (τραπεζαρία), το μαγειρείο και τη βιβλιοθήκη. Ο θεσμός του μοναχισμού πρωτοεμφανίστηκε τον 4ο αι. μ.Χ. με τους αναχωρητές (ή ασκητές) στην έρημο της Αιγύπτου, και γρήγορα εξαπλώθηκε σε άλλες περιοχές της τότε βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η μεγάλη ακμή του από τον 10ο αι. μ.Χ. συνδυάστηκε με την ίδρυση πολλών μοναστηριών. Η μεγαλύτερη μοναστηριακή κοινότητα στον ελληνικό χώρο βρίσκεται στο Άγιο Όρος, το γνωστό και ως περιβόλι της Παναγίας. Οι πρώτοι μοναχοί εγκαταστάθηκαν εκεί τον 5ο αι. μ.Χ. Το πρώτο κοινόβιο όμως ιδρύθηκε τον 10ο αι., όταν ο Όσιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης θεμελίωσε τη Μονή Μεγίστης Λαύρας (963), η οποία διατηρεί έκτοτε πρωτεύουσα θέση μεταξύ των άλλων αθωνικών ιδρυμάτων. (Βενετσανοπούλου, 2006)

Η ιδιαιτερότητα του Αγίου Όρους έγκειται στο ότι αποτελεί αυτοδιοίκητο τμήμα του ελληνικού κράτους, υπαγόμενο πολιτικά στο Υπουργείο Εξωτερικών και θρησκευτικά στην δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης. Και οι είκοσι αθωνικές μονές λειτουργούν κοινοβιακά, επιβάλλουν δηλαδή κοινή λειτουργία, προσευχή, στέγη, σίτιση και εργασία στους μοναχούς. Οι τελευταίοι εκλέγουν και τον επικεφαλής της κάθε μονής, τον Ηγούμενο, που διατηρεί το τίτλο του δια βίου. Εκτός αυτών όμως και τα ίδια τα μοναστήρια αποτελούν πολιτιστικά μνημεία μοναδικά, όχι μόνο για την Ορθοδοξία και την Ελλάδα, αλλά για ολόκληρο τον κόσμο. Το Άγιον Όρος έχει τους πιο πλούσιους «Κειμηλιακούς Θησαυρούς». Είναι η πιο πλούσια σε ποιότητα και ποσότητα ελληνική περιοχή με έργα βυζαντινής και μεταβυζαντινής τέχνης. Μνημειακή ζωγραφική, φορητές εικόνες, εικονογραφημένα και μη χειρόγραφα, έργα μικροτεχνίας, κεντήματα, ξυλόγλυπτα, κεραμικά, αλλά και σκεύη λειτουργικά εκκλησιαστικά, εργαλεία εργαστηρίων, εξοπλισμός και έπιπλα χώρων, είναι λίγες από τις υλικές μαρτυρίες της πολιτιστικής αυτής κληρονομιάς. Η πολιτιστική κληρονομιά του Αγίου Όρους δεν περιορίζεται μόνο στα θαυμάσια αρχιτεκτονήματα και τα μοναδικά κειμήλια των Ναών, Ιερών Μονών, Σκητών και Κελιών, αλλά εκτείνεται και στο απaráμιλλο και μοναδικό φυσικό περιβάλλον, το τοπίο που τα περιβάλλει.

Το δεύτερο μεγαλύτερο και σημαντικότερο μοναστικό συγκρότημα του ελληνικού χώρου είναι τα Μετέωρα. Οι πρώτοι ερημίτες εγκαταστάθηκαν εκεί τον 11ο αι. Οι παλαιότερες μονές όμως ανάγονται στο 14ο αι. Από τα 24 αρχικά μοναστήρια σήμερα λειτουργούν μόνο τα έξι, ενώ τα υπόλοιπα είναι ερειπωμένα. Από αυτά οι μονές Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, Βαρλαάμ, Αγ. Νικολάου και Αγ. Τριάδος φιλοξενούν άνδρες μοναχούς ενώ οι μονές Ρουσσάνου και Αγ. Στεφάνου είναι γυναικείες. Οι μονές των Μετεώρων έχουν χαρακτηριστεί από την UNESCO (βλ Παράρτημα Στ') ως μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς (www.visitgreece.gr) .

Σύμφωνα με τον πρόεδρο του Συνδέσμου των εν Ελλάδι Τουριστικών και Ταξιδιωτικών Γραφείων (HATTA) κ. Γιάννη Ευαγγέλου, ως ξεχωριστό είδος - target group στη γλώσσα του μάρκετινγκ- οι προσκυνητές, αλλά και όλοι οι «θρησκευόμενοι πελάτες», προσεγγίζονται μέσω μιας ειδικής γλώσσας και οι ταξιδιωτικοί πράκτορες, όλου του φάσματος, γνωρίζουν πολύ καλά τους σχετικούς κώδικες. Σήμερα, τα γραφεία που κάνουν προσκυνηματικό τουρισμό κατ' αποκλειστικότητα στη χώρα μας είναι πέντε. Αυτά που διοργανώνουν προσκυνηματικά ταξίδια επιπλέον των άλλων είναι περίπου 80 σε όλη την Ελλάδα.

Σε ότι αφορά τον εισερχόμενο τουρισμό, επειδή οι προσκυνητές προέρχονται από χώρες όπως αυτές της πρώην ΕΣΣΔ, το σοβαρότερο πρόβλημα έχει να κάνει με τις διαδικασίες έκδοσης VISA. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε χώρες όπως η Βουλγαρία και η Σερβία δεν έχει προβληθεί αρκετά ο προσκυνηματικός τουρισμός. Κατά συνέπεια, τα περιθώρια ανάπτυξης της κίνησης από τη συγκεκριμένη περιοχή είναι μεγάλα.

Όπως επισημαίνει ο κ. Ευαγγέλου στο πλαίσιο της ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού, αλλά και της ανάγκης η Εκκλησία να συνεργαστεί με τα τουριστικά γραφεία για τη σωστή ανάπτυξη και προώθηση του θρησκευτικού τουρισμού ως τουριστικού προϊόντος, τη χρονιά που πέρασε συστάθηκε στο Σύνδεσμο των εν Ελλάδι Τουριστικών και Ταξιδιωτικών Γραφείων, Επιτροπή Θρησκευτικού Τουρισμού. Σκοπός της είναι η περιγραφή του θρησκευτικού τουρισμού και η κατάθεση στους αρμόδιους φορείς της πολιτείας απόψεων και προτάσεων για την ανάδειξη και προβολή του στην Ελλάδα. Στις πρώτες συναντήσεις της Επιτροπής, διαφάνηκε η ανάγκη ο θρησκευτικός τουρισμός να αντιμετωπιστεί σαν πολιτιστικός τουρισμός, να ξεφύγει από τα στενά όρια της Ορθοδοξίας και να γίνει επέκταση του προϊόντος, ώστε να προσεγγίσουμε και άλλες αγορές (π.χ., η Αμερική).

Σε αυτή τη φάση η Επιτροπή πρόκειται να καταλήξει στον ορισμό και τους στόχους του Θρησκευτικού Τουρισμού, ώστε κατόπιν να προχωρήσει στο δεύτερο βήμα, αυτό της ενημέρωσης της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και της προετοιμασίας ενός σχετικού Συνεδρίου, στο οποίο θα αναδειχθούν οι τρόποι ανάπτυξης και προβολής του μέσα από τη σύμπραξη με τους αρμόδιους φορείς και της συνεργασίας με την Εκκλησία. Η ελληνική ορθόδοξη εκκλησία, με τη δική της δραστηριότητα και την ανάδειξη της Ελληνο – Ορθόδοξης θρησκευτικής κληρονομιάς συμπληρώνει την προσπάθεια για την αναβάθμιση αλλά και τη διάδοση του προσκυνηματικού τουρισμού.

Όπως καταλήγει ο κ. Ευαγγέλου, «η συνεργασία όλων των φορέων κρατικών, εκκλησιαστικών και ιδιωτικών με πρωτεργάτες τους τουριστικούς πράκτορες και άλλες τουριστικές επιχειρήσεις γίνεται ολοένα και πιο επίκαιρη προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που τίθενται μπροστά μας για την ανάδειξη του τόσο σημαντικού για τη χώρα μας πολιτιστικό-τουριστικού προϊόντος». (άρθρο του κ. Σ. ΚΟΥΣΟΥΝΗ στην εφημερίδα “Καθημερινή” 20/4/2008)

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθούν και οι πρωτοβουλίες ορισμένων Ιερών Μητροπόλεων, που οργανώνουν ταξίδια ή κατασκηνώσεις για ελληνόπουλα της Ομογένειας του εξωτερικού. Πρόκειται ασφαλώς για θαυμάσιες ευκαιρίες ουσιαστικής προσφοράς σε παιδιά και νέους που ζουν μακριά από την πατρίδα μας, τον τόπο της καταγωγής των γονέων τους ή των ιδίων των παιδιών.

Σημαντικές τα τελευταία χρόνια και οι ποιμαντικές κινήσεις της Ποιμαίνουσας Εκκλησίας μας με την θεσμοθέτηση Ειδικού Συνοδικού Γραφείου αναπτύξεως των προσκυνηματικών περιηγήσεων, δημιουργίας Ημερίδων και Σεμιναρίων με θέματα τον Θρησκευτικό Τουρισμό και διεξαγωγή σε επίπεδο Πανελλήνιο ή Πανευρωπαϊκό, μαθητικών διαγωνισμών που αναδεικνύουν θρησκευτικούς δρόμους και προσκυνηματικές περιηγήσεις όπως τα Βήματα του Αποστόλου Παύλου και οι Παναγίες των νησιών μας.

Θρησκευτικοί οργανισμοί, αλλά και κάποιοι θρησκευτικοί τουριστικοί προορισμοί είναι τυπικά αρνητικοί στο να κατανοήσουν τον ρόλο τους στον τουρισμό. Ενώ όλοι επωφελούνται οικονομικά από τον πλούτο και την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού. Το είδος αυτό, του τουρισμού ,αν και αμφισβητείται σε κάποιο βαθμό για θρησκευτικούς λόγους, προσφέρει μια ισχυρή πηγή εσόδων στους επισκεπτόμενους προορισμούς παγκοσμίως (Βενετσανοπούλου , 2006).

3.2. «ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ »

Εκτός από την απαραίτητη υποδομή που απαιτείται για την ανάπτυξη κάθε μορφής τουρισμού, ο θρησκευτικός τουρισμός μπορεί να τονωθεί με τη διοργάνωση από την Εκκλησία θρησκευτικών εκδηλώσεων, που να πλαισιώνονται από πολιτιστικό πρόγραμμα, το οποίο θα διαμηνύσει στον επισκέπτη-προσκυνητή τους δεσμούς της θρησκείας με την τέχνη π.χ. αρχιτεκτονική, ζωγραφική, γλυπτική κτλ, αφού η τέχνη με τις διάφορες μορφές της, αποτελεί μέσον επικοινωνίας του ατόμου με το θείο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διοργάνωση, από το 1995, στη Βέροια, μιας σειράς λατρευτικών, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων με τον τίτλο

«Παύλεια», που ολοκληρώνονται , με ένα επιστημονικό συνέδριο, καθώς από τη συγκεκριμένη πόλη πέρασε και δίδαξε ο Απόστολος Παύλος και η τοποθεσία αυτή αποτελεί παγκόσμιο προσκύνημα του Χριστιανισμού. Μάλιστα είναι ενταγμένη ως πολιτιστική διαδρομή στο πρόγραμμα του ΕΟΤ στα Βήματα του Αποστόλου Παύλου.

Τα μέσα για την επίτευξη μιας τέτοιας προσέγγισης θα πρέπει να είναι διάφορες σταθερές εκθέσεις, οργανωμένες ξεναγήσεις, εορταστικές εκδηλώσεις, φεστιβάλ, με θρησκευτικές αναφορές, δημιουργία συνεδρίων , για συνέδρια με θρησκευτικό περιεχόμενο, προβολή των παραγωγικών δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής, που είναι άμεσα συνδεδεμένες κυρίως με τους ναούς, τα μοναστήρια, με το περιβάλλον, με ήπιες μορφές δράσης οικολογικά επιτρεπτές, καθώς και σύγχρονα μέσα π.χ. οπτικοακουστικό υλικό και χρήση της τεχνολογίας των πολυμέσων.

Σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη αυτών των δραστηριοτήτων είναι η προστασία και προβολή των θρησκευτικών μνημείων και του ευρύτερου περιβάλλοντα χώρο τους.

Θα πρέπει να εκπονηθούν μελέτες για τη σύνδεση των μνημείων με το πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Αν πρόκειται για μοναστήρι σε λειτουργία, θα πρέπει να εξετασθεί η πνευματική του συμβολή στην ευρύτερη περιοχή, έτσι ώστε να ενσωματωθεί στον γενικότερο σχεδιασμό.

Επίσης, απαραίτητη είναι η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του κοινού, γεγονός που επιτυγχάνεται με την πληροφόρηση σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο περιφέρειας, αλλά και με τη δημιουργία βάσης δεδομένων των θρησκευτικών μνημείων, στα οποία ο ενδιαφερόμενος θα έχει πρόσβαση, ακόμη και μέσω της τεχνολογίας. Η τελευταία, αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς τα τελευταία χρόνια, και άρα, οτιδήποτε επιθυμεί κανείς να προωθήσει, οφείλει να το κάνει κατά κύριο λόγο μέσω αυτής, εάν επιθυμεί ένα σίγουρο και αρκετά άμεσο αποτέλεσμα. (Βενετσανοπούλου , 2006)

Στο πλαίσιο της πολιτικής των τομών και των μεταρρυθμίσεων που προωθεί η κυβέρνηση και το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, ένας από τους κυρίαρχους στόχους είναι ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος με την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού ,μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και ο θρησκευτικός τουρισμός.

Πιο συγκεκριμένα, οι δράσεις που δρομολογεί το Υπουργείο για την προσέλκυση προσκυνητών είναι οι ακόλουθες:

- ❖ Σε συνεργασία με την εκκλησία της Ελλάδος αναπτύσσονται οι προσκυνηματικές περιηγήσεις, κατά μήκος της Εγνατίας Οδού στη Βόρειο Ελλάδα, με κεντρικούς άξονες τα μοναστήρια.

- ❖ Επίσης εκπονείται ο επίσημος χάρτης της Ελλάδος, με τη σημείωση όλων των ιστορικών ναών, μοναστηριών και προσκυνημάτων ανά Μητρόπολη.
- ❖ Χρηματοδοτείται η αποκατάσταση πέντε μοναστηριών στο πλαίσιο της πολιτιστικής και τουριστικής ανάπτυξης.
- ❖ Το Υπουργείο και ο Ε.Ο.Τ. διοργανώνουν το Παγκόσμιο Θρησκευτικό Συνέδριο στην Καβάλα.
- ❖ Προωθείται η προβολή του θρησκευτικού τουρισμού και του έργου «*Τα βήματα του Αποστόλου Παύλου*», η ανάδειξη δηλαδή και η προβολή όλων των τόπων από τους οποίους πέρασε και δίδαξε ο Απόστολος των εθνών στην Ελλάδα.
- ❖ Το τουριστικό πρόγραμμα ΕΠΙΦΑΝΙΑ έχει ως στόχο την συγκρότηση σχεδίου για τη δημιουργία Μεσογειακού Δικτύου Προσκυνηματικού Τουρισμού και αξιολογείται αυτό τον καιρό από την Ευρωπαϊκή Ένωση (www.patranews.gr) .

Η χώρα μας συμμετέχει ενεργά σε κάθε προσπάθεια για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού. Τον Οκτώβριο του 2006 έλαβε μέρος στο πρώτο διεθνές συνέδριο για τον θρησκευτικό τουρισμό. Το συνέδριο έγινε στην Κύπρο, κατόπιν πρωτοβουλίας του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού, σε συνεργασία με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού και την Εκκλησία της Κύπρου. Στόχος του συνεδρίου ήταν η εξέταση των δυνατοτήτων ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού, τόσο στην περιοχή της Κύπρου, όσο και στη γύρω περιοχή, καθώς και στο πλαίσιο της Ευρώπης, αναδεικνύοντας παράλληλα τις απαιτούμενες προϋποθέσεις και δράσεις για την επίτευξη του στόχου.

Μια σημαντική έκθεση με θέμα τον προσκυνηματικό τουρισμό όπου συμμετείχε η Ελλάδα, έγινε 23 με 26 Απριλίου στη Γερμανία (περιοχή: Messe Mainz Hechtsheim). Η έκθεση είχε σαν θέμα «A pilgrim's first step» και αποσκοπούσε να φέρει κοντά όλους όσους δραστηριοποιούνται γύρω από αυτό το θέμα: προσκυνητές, τουριστικά γραφεία, τουριστικούς φορείς προσκυνηματικών κέντρων, ξενοδοχεία, πρακτορεία λεωφορείων, εμπόρους ειδών ταξιδιών, κλπ. Την Ελλάδα θα εκπροσώπησαν οι νομαρχίες Έβρου, Καβάλας, Θεσσαλονίκης, Ημαθίας, Τρικάλων, Δωδεκανήσων, Καστοριάς και Φλωρίνης καθώς και ο Δήμος Βεροίας εφόσον ένα από τα κύρια θέματα της έκθεσης ήταν «τα βήματα του Αποστόλου Παύλου». Στα πλαίσια του προγράμματος η Ελλάδα συμμετείχε με ομιλίες, παρουσίαση αιογραφιών, 25μελή βυζαντινή χορωδία και την κλήρωση κάθε μέρα τριών ταξιδιών για δύο άτομα μεταξύ των επισκεπτών της έκθεσης. Την δε Εκκλησία της Ελλάδος εκπροσώπησε ο Μητροπολίτης Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας Παντελεήμων.

Το Υπουργείο Πολιτισμού όσον αφορά στον θρησκευτικό τουρισμό στην Ελλάδα, κάνει τις ακόλουθες προτάσεις (www.hotel-magazine.com):

- Το Βυζαντινό Μουσείο Αντιβουνιώτισσας στην Κέρκυρα
- Το Αρχοντικό Βούρκα στην Κοζάνη
- Το Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας
- Το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο στην Αθήνα
- Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού στην Θεσσαλονίκη
- Το Βυζαντινό Μεταβυζαντινό Μουσείο της Ζακύνθου
- Την Κοσμητική Συλλογή Ρόδου
- Την Κρύπτη Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης
- Τη Συλλογή Έργων Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής
- Τέχνης Κυθήρων
- Την Αρχαιολογική Συλλογή Μονής Αγίας Τριάδας
- Τζαγκαρόλων στην Μονεμβασιά
- Τη Μονή Αγίου Ματθαίου και τη Συλλογή Σιναΐτών στο Ηράκλειο
- Το Μουσείο της Μονής Αρκαδίου
- Το Μουσείο της Μονής Πρέβελης
- Το Μουσείο Μονής Τοπλού
- Το Μουσείο της Μονής Χρυσοπήγης στο Μυστρά
- Τη Μονή Γωνιάς
- Το Μουσείο Νέας Μονής Χίου
- Το Μουσείο Σπηλιάς Κισσάμου
- Το Βυζαντινό και Μεταβυζαντινό Μουσείο στα Χανιά
- Το Βυζαντινό και Μεταβυζαντινό Μουσείο στη Χίο

Ιδιαίτερη σημασία στη συγκεκριμένη περίπτωση και προκειμένου να έχει κανείς μία σφαιρική εικόνα αναφορικά με τα μέτρα ανάπτυξης του Θρησκευτικού τουρισμού στη χώρας μας έχουν οι Στατιστικές, πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Όπως σε κάθε περίπτωση, έτσι και σε αυτήν, δείχνουν τις προτιμήσεις του κοινού. Συνεπώς, οποιοσδήποτε αποφασίσει να ασχοληθεί με την ανάπτυξη, όχι μόνο του θρησκευτικού, αλλά και οποιουδήποτε άλλου είδους τουρισμού, οφείλει να έχει μελετήσει επισταμένα τα στατιστικά στοιχεία. Ως εκ τούτου, δεν θα μπορούσαν να παραβλεφθούν κατά την παρούσα εργασία.

Συνεπώς, παρουσιάζονται παρακάτω, κάποια βασικά Στατιστικά Στοιχεία:

- Σχεδόν 330 εκατομμύρια προσκυνητές επισκέπτονται ιστοσελίδες για το θρησκευτικό τουρισμό κάθε χρόνο.
- Το ένα τέταρτο των τουριστών δηλώνει σε έρευνες που έχουν γίνει, ότι βρήκαν ενδιαφέρον στο να κάνουν θρησκευτικό τουρισμό.
- Σύμφωνα με το αμερικανικό Γραφείο Ταξιδιών και Τουρισμού βιομηχανιών, οι Αμερικανοί που ταξιδεύουν στο εξωτερικό για θρησκευτικούς σκοπούς, αυξήθηκαν από 491.000 ταξιδιώτες το 2002 σε 633.000 ταξιδιώτες το 2005 (αύξηση 30%).
- Σύμφωνα με το Θρησκευτικά Συνέδριο «Management Association», το 2006 πάνω από 14,7 εκατομμύρια άτομα παρακολούθησαν τις θρησκευτικές συναντήσεις (RCMA μέλη), μία αύξηση άνω των 10 εκατ. ευρώ από το 1994 με 4,4 εκατομμύρια παρευρισκόμενους.
- Θρησκευτικά αξιοθέατα, προσελκύουν 800.000 επισκέπτες ετησίως, ενώ η εμπειρία Αγίων Τόπων λαμβάνει περίπου 250.000 επισκέπτες ετησίως.
- Υπολογίζεται ότι ετησίως περίπου 50.000 Έλληνες ταξιδεύουν στη χώρα μας οργανωμένα για καθαρά θρησκευτικούς λόγους και περίπου 10.000 στο εξωτερικό.
- Κάθε χρόνο πραγματοποιούνται 600 εκατομμύρια ταξίδια με σκοπό την επίσκεψη σε θρησκευτικά μνημεία και ο αριθμός των τουριστών αγγίζει τα 300 εκατομμύρια.
- Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μια βιομηχανία που ετησίως έχει κέρδη 18 εκατομμύρια δολάρια. (<http://en.wikipedia.org>)

3.3. « ΗΡΑΚΛΕΙΟ »

Σύμφωνα με μελέτη η οποία διενεργήθηκε για λογαριασμό του Επιμελητηρίου Ν. Ηρακλείου, επισημαίνεται ότι οι πλέον δυναμικές μορφές τουρισμού για την Κρήτη φαίνεται να είναι των λεγόμενων flash – packer (τουρίστες με εισόδημα, συνήθως μεγαλύτερης ηλικίας που ταξιδεύουν σε λιγότερο τουριστικά μέρη), περιπέτειας, ορειβασίας, αγροτουρισμού. Αυτές οι μορφές έχουν δυναμική ανάπτυξης, καθώς και μεγάλη κατά κεφαλή κατανάλωση. Οι δύο μεγαλύτερες πόλεις της Κρήτης, Χανιά και Ηράκλειο, έχουν δυνατότητες να αναπτύξουν προϊόντα με δράσεις Σαββατοκύριακου π.χ. για πολίτες Αθήνας ή Θεσσαλονίκης στις εκτός σεζόν περιόδους. Με χαμηλή κατά κεφαλήν κατανάλωση εμφανίζονται ο τουρισμός πολιτισμού, ο αθλητικός και ο θρησκευτικός. (Εφημερίδα xenia news, αριθμός φύλου 16 περίοδος Β΄ 2009)

Ο νομός Ηρακλείου, έχει έκταση 120 τ.χλμ. και βρίσκεται ανάμεσα στους νομούς Ρεθύμνου και Λασιθίου. Είναι ο πιο πυκνοκατοικημένος νομός της Κρήτης και η πρωτεύουσά του, η πόλη του Ηρακλείου, είναι η πρωτεύουσα του νησιού. Άλλες αναπτυσσόμενες πόλεις και χωριά είναι η Αγία Πελαγία, τα Μάλια, η Χερσόνησος, ένα πολύ καλά οργανωμένο τουριστικό θέρετρο, οι Επάνω Αρχανές, η Νέα Αλικαρνασός, οι Μοίρες και η Αγία Βαρβάρα. Το κλίμα του νομού είναι πολύ καλό με ηλιοφάνεια τις περισσότερες μέρες του χρόνου. Υπάρχουν διάφορα βουνά με την οροσειρά Δίκη και τον Κόφινα, τα πιο σημαντικά και επίσης μερικές πεδιάδες.

Η πόλη, με τη σημερινή της μορφή ιδρύθηκε από τους Σαρακηνούς το 827 με την ονομασία Χάνδακας, η οποία προέρχεται από τα οχυρωματικά έργα «Khandak», δηλαδή τάφος γύρω από την πόλη. Το όνομα αυτό διατηρήθηκε κατά τη βυζαντινή περίοδο αλλά στα χρόνια της κυριαρχίας των Ενετών η πόλη μετονομάστηκε σε Candia και έγινε σημαντικό εμπορικό και πολεμικό κέντρο. Κάτω από την τουρκική κατοχή το Ηράκλειο έχασε το βασικό του ρόλο στο νησί, τον οποίο απέκτησε και πάλι μετά την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, κυρίως χάρη στη γεωγραφική του θέση.

Το σημερινό Ηράκλειο αποτελείται από την παλιά και τη νέα πόλη. Η παλιά πόλη διατηρεί τη γραφικότητά της και έλκει τους επισκέπτες και τους κατοίκους του Ηρακλείου. Περικλείεται από τα ενετικά τείχη που έχουν παραμείνει στο πέρασμα των αιώνων. Από τις τέσσερις πύλες τους, την Πόρτα του Μώλου, την Πόρτα του Αγ. Γεωργίου ή Λαζαρέτο, την Πόρτα του Παντοκράτορα ή των Χανίων και την Πόρτα του Ιησού ή Καινούργια Πόρτα, έχουν απομείνει οι δύο τελευταίες (www.heraklion.gr).

3.4. « ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ »

Πριν από τη διάδοση του χριστιανισμού η Κρήτη αποτελούσε μια ξεχωριστή και ιδιαίτερης σημασίας περίπτωση για τη θρησκευτική ζωή και τις λατρευτικές συνήθειες του αρχαίου κόσμου. Σε ένα σπήλαιο του νησιού γεννήθηκε ο ύψιστος των μυθολογικών Θεών, ο Δίας. Στο σπήλαιο αυτό δημιουργήθηκε ένα από τα πιο φημισμένα ιερά, όπου συγκεντρώνονταν προσκυνητές από όλη την ανατολική Μεσόγειο. Ένας άλλος αρχαίος μύθος θέλει την Ευρώπη, τη κόρη που έδωσε το όνομά της σε μια ολόκληρη ήπειρο, να ξεκινά από την Κρήτη. Η τάση των Κρητών να υπηρετούν τους Θεούς ως ιερείς είναι γνωστή από τα αρχαία κείμενα. Οι πρώτοι ιερείς του Απόλλωνα στο φημισμένο ιερό των Δελφών ήταν Κρήτες.

Η μυθολογία σε συνδυασμό με τη βαρύνουσα θέση της Κρήτης ως γεωγραφικό και θρησκευτικό κέντρο της αρχαιότητας αλλά και τη ροπή των Κρητών προς την ιεροσύνη δημιούργησαν μια βαθειά θρησκευτική παράδοση που έμελλε να συνεχιστεί και στα μετέπειτα χρόνια.

Η Εκκλησία της Κρήτης είναι Αποστολική. Η διάδοση του χριστιανισμού βρήκε την Κρήτη να αποτελεί λατρευτικό κέντρο με χιλιάδες προσκυνητές. Η νέα θρησκεία είχε διαδοθεί πολύ νωρίς από τον Απόστολο Παύλο. Σε μια από τις περιοδείες του άφησε στη Κρήτη τον φίλο και μαθητή του Απόστολο Τίτο, ο οποίος θεωρείται και ο πρώτος ιδρυτής της Κρητικής Εκκλησίας. Προς τιμήν αυτού του Αποστόλου οι Κρητικοί ίδρυσαν το μεγαλοπρεπή ναό που βρίσκεται στη πρωτεύουσα της Ρωμαϊκής Κρήτης, τη Γόρτυνα και αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα χριστιανικά μνημεία του νησιού.

Όσο αφορά τον Απόστολο Παύλο, λατρεύτηκε και λατρεύεται στη Κρήτη, όπου υπάρχουν πολλοί ναοί και μερικά μοναστήρια με το όνομά του. Υπάρχουν ακόμα και πολλές παραδόσεις οι οποίες αναφέρουν ότι ο Απόστολος Παύλος πέρασε από διάφορα σημεία του νησιού (Ψιλάκης).

Ο Χριστιανισμός συνάντησε και στην Κρήτη την ισχυρή αντίδραση της εθνικής θρησκείας. Με την επέκταση του Χριστιανισμού, οργανώθηκε και η Κρητική Εκκλησία με προκαθήμενο και επισκόπους, που αποτέλεσαν την τοπική σύνοδο. Ο προκαθήμενος της Εκκλησίας της Κρήτης έφερε τον τίτλο του Αρχιεπισκόπου και η Κρήτη ήταν μία από τις δώδεκα Αρχιεπισκοπές του Ιλλυρικού (όπως ονομαζόταν τότε η Βαλκανική Χερσόνησος). Από την άποψη των πρεσβειών κατείχε την ενδέκατη θέση ανάμεσα στις 64 αρχιεπισκοπές του Οικουμενικού Θρόνου της Κων/πόλεως.

Αγνοούμε τους άμεσους διαδόχους του Τίτου κατά τους πρώτους αιώνες του χριστιανισμού. Αναφέρεται ο Φίλιππος στα τέλη του 2ου αιώνα και αργότερα ο Κύριλλος και ο Ευμένιος, όλοι επίσκοποι Γορτύνης, που τιμώνται και ως άγιοι. Κατά την πρώτη βυζαντινή περίοδο ο προκαθήμενος της Εκκλησίας της Κρήτης είχε έδρα τη Γόρτυνα, που ήταν και το διοικητικό κέντρο της νήσου ήδη από την εποχή της ρωμαϊοκρατίας. Εδώ ιδρύθηκε τον 6ο αιώνα, πιθανώς επί Ιουστινιανού, μεγαλοπρεπής ξυλόστεγη βασιλική προς τιμήν του πρώτου επισκόπου και πάτρωνα της κρητικής Εκκλησίας Αποστόλου Τίτου, και ο ναός αυτός εξελίχθηκε σε μέγα προσκύνημα, από τα μεγαλύτερα της χριστιανικής Ανατολής.

Μετά την ανάκτηση της Κρήτης από τον Νικηφόρο Φωκά το 961 αρχίζει η λεγόμενη δεύτερη περίοδο στην Κρήτη (961-1204). Πολιτικό και θρησκευτικό κέντρο τώρα είναι ο Χάνδακας, που γίνεται έτσι και έδρα του προκαθημένου της Εκκλησίας Κρήτης. Στον Χάνδακα ιδρύθηκε μητροπολιτικός ναός και πάλι προς τιμή του Αποστόλου Τίτου, προστάτη της Κρητικής Εκκλησίας, πιθανότατα στην ίδια θέση που βρίσκεται σήμερα ο ομώνυμος ναός.

Κατά την μακρότατη περίοδο της βενετοκρατίας (1204-1669) η εκκλησιαστική κατάσταση στην Κρήτη μεταβάλλεται ριζικά. Οι Βενετοί απομάκρυναν τους Ορθόδοξους αρχιερείς της νήσου, ονόμασαν Εκκλησία Κρήτης Αρχιεπισκοπή, κατά τα λατινικά πρότυπα, και εγκατέστησαν λατίνο αρχιεπίσκοπο και λατίνους επισκόπους, σε μία φανερή προσπάθεια να εκλατινίσουν τον ορθόδοξο κρητικό λαό, ο οποίος εντούτοις παρέμενε φανατικά προσηλωμένος στο δόγμα των πατέρων του (www.iak.gr).

Οι Κρήτες αφιερωτές των ιερών ναών και των μοναστηριών αναγνώριζαν ως βασιλείς τους Βυζαντινούς Αυτοκράτορες, ανεξάρτητα από το ότι η ενετική παρουσία στο νησί ήταν ισχυρή και η θρησκευτική καταπίεσή τους ήταν έντονη. Στις τοιχογραφίες αναφέρεται συχνά η εποχή κατά την οποία είχαν φιλοτεχνηθεί. Δεν είναι λίγες οι φορές που αναφέρονται τα ονόματα των Βυζαντινών Αυτοκρατόρων επί της εποχής των οποίων είχαν τοιχογραφηθεί οι ναοί. Τέτοιες επιγραφές σώζονται:

α) Στο χωριό Άγιος Βασίλειος Πεδιάδος. Στο ναό του Αγίου Ιωάννου που βρίσκεται κοντά στην ιστορική Μονή της Σπηλιώτισσας, σώζεται επιγραφή που λέει ότι ο τοιχογραφικός διάκοσμος έγινε «επί Ανδρονίκου του Παλαιολόγου» το έτος 1291.

β) Στο ναό του Αγίου Παύλου στο χωριό Άγιος Ιωάννης της Μεσαράς αναφέρεται ότι ο ναός «ανακαινίσθη επί της βασιλείας των φιλολαών και φιλοχριστών ημών βασιλέων κύρου Ανδρονίκου του Παλαιολόγου και της ευσεβεστάτης Αυγούστας κυράς Ειρήνης και του υιού αυτών Μιχαήλ» το έτος 1303-1304.

γ) Στο ναό του Αγίου Γεωργίου στο χωριό Έμπαρος της επαρχίας Πεδιάδος η κτητορική επιγραφή αναφέρει τον Ιωάννη Παλαιολόγο (τον VIII) (1436-1437)

δ) Στο ναό Αγ.Κωνσταντίνου στο χωριό Αβδού βρίσκεται επιγραφή στην οποία αναφέρεται το όνομα του Ιωάννη Παλαιολόγου (1446) (Ψιλάκης)

Μετά το 1700 ο μητροπολίτης Κρήτης τιτλοφορείται " Κρήτης και πάσης Ευρώπης ". Είναι ο επίσημος τίτλος που φέρει και σήμερα. Επί του μητροπολίτη Κρήτης Μελετίου Α' Νικολετάκη (1830-1834) οι επισκοπές της Κρήτης συγχωνεύτηκαν σε πέντε. Με τη μητρόπολη συγχωνεύτηκαν οι πρώην επισκοπές Κνωσού, Λάμπης και Χερρονήσου. Το 1862 οι επισκοπές της Κρήτης ανασυστήθηκαν, εκτός από την Κνωσό, που οριστικά καταργήθηκε και προσαρτήθηκε στην μητρόπολη.

Η κατάσταση της Εκκλησίας Κρήτης ρυθμίστηκε με τον καταστατικό Νόμο 276 / 1900 της Κρητικής Πολιτείας. Με τον νόμο αυτόν καταργήθηκε οριστικά και η επισκοπή Χερσονήσου, η οποία επίσης προσαρτήθηκε στη μητρόπολη Κρήτης. Παγιώθηκε έτσι μία κατάσταση, που ισχύει με ελάχιστες τροποποιήσεις ως σήμερα, σύμφωνα με τον καταστατικό νόμο 4149 / 1961 . Ο προκαθήμενος της Κρητικής Εκκλησίας εκλέγεται από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως και η ενθρόνισή του γίνεται με διάταγμα της Ελληνικής Πολιτείας.

Το 1962, με την πράξη 812 του Οικουμενικού Πατριαρχείου όλοι οι επίσκοποι Κρήτης έλαβαν τον τίτλο του μητροπολίτη, ενώ αργότερα, με την πράξη 283 της 28 Φεβρουαρίου 1967, η μητρόπολη Κρήτης ανακηρύχθηκε σε Αρχιεπισκοπή και ο μητροπολίτης Κρήτης σε Αρχιεπίσκοπο (www.iak.gr).

Χιλιάδες επισκέπτες δέχονται κάθε χρόνο τα μοναστήρια και οι βυζαντινές εκκλησίες της Κρήτης που μαζί με το πλήθος των άλλων θρησκευτικών μνημείων του νησιού αποτελούν ένα σημαντικό αλλά ανεκμετάλλευτο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Ωστόσο, οι προσπάθειες για την ανάπτυξη Θρησκευτικού Τουρισμού περιορίστηκαν συνήθως σε κινήσεις με τοπική βάση και χωρίς την κεντρική οργάνωση που θα διασφάλιζε επιτυχία αλλά και με παράλληλη διαφύλαξη του ιδιαίτερου χαρακτήρα των θρησκευτικών χώρων.

Σε μια προσπάθεια να τεθούν τα θεμέλια για μια σωστή ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού για το νησί, η Περιφέρεια Κρήτης συμμετείχε στο πρόγραμμα «Ολοκληρωμένη Δράση για την Ανάπτυξη, την Ενίσχυση και Προβολή του Θρησκευτικού Τουρισμού στην Κύπρο, την Κρήτη και τη Λέσβο» μέσω της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας INTERREG IIIA ΕΛΛΑΔΑ – ΚΥΠΡΟΣ, στο πλαίσιο του οποίου εκπονήθηκε από την ICAP σχετική μελέτη που ολοκληρώθηκε το φθινόπωρο και παρουσιάστηκε τον περασμένο Νοέμβριο. Όσον αφορά την Κρήτη και με βάση τα συμπεράσματα που προέκυψαν, στη μελέτη διατυπώνεται ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για την προώθηση του θρησκευτικού τουρισμού στην περιοχή, ενώ προτείνονται συγκεκριμένες διαδρομές με σημείο εκκίνησης τα μεγάλα τουριστικά κέντρα του νησιού και σταθμούς τα θρησκευτικά μνημεία του νησιού. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις δραστηριότητες του προγράμματος συμμετείχε και η Εκκλησία της Κρήτης.

Σύμφωνα με τους εκπροσώπους της, η Εκκλησία θέλει να είναι ανοιχτοί οι θρησκευτικοί χώροι, αλλά δεν επιθυμεί την εμπορευματοποίηση και τη διατάραξη της μοναχικής ζωής. Πάντως από την πλευρά της ήδη πραγματοποιεί εδώ και μια διετία τακτές συναντήσεις με τους ξεναγούς της Κρήτης, ώστε να βοηθήσει στην καλύτερη ενημέρωσή τους ενώ έχει καταρτισθεί και οδηγός χριστιανικών μνημείων. (άρθρο της Χρυσάνθης Φραντζεσκάκη στη σελίδα www.t-p.gr)

Η ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης και οι μητροπόλεις της Δωδεκανήσου έχουν ξεκινήσει εκστρατεία με τη στήριξη του Οικουμενικού Πατριαρχείου για την προώθηση και ανάπτυξη του εκκλησιαστικού τουρισμού.

Η αρχή έγινε το 2007 με μια πρωτότυπη ημερίδα που οργανώθηκε από τους ιεράρχες της Κρήτης και των Δωδεκανήσων. Πραγματοποιήθηκε στο Ηράκλειο και στη διάρκεια των εργασιών της επισημάνθηκε ότι ο άδολος και μη εμπορεύσιμος θρησκευτικός τουρισμός στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα μπορεί να δώσει σημαντική ώθηση και ποιοτική αξία στο εισερχόμενο περιηγητικό ρεύμα. Μάλιστα, ανακοινώθηκε ότι θα υπάρξουν επαφές για κοινή δράση ή συνεργασία στο θέμα του θρησκευτικού τουρισμού με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ενώ οι ορθόδοξοι ναοί και τα εκκλησιαστικά μνημεία στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα θα μπορούν να είναι «ανοιχτά» για όλους τους χριστιανούς επισκέπτες, ανεξαρτήτως δόγματος.

Στην πρωτότυπη, αλλά ενδιαφέρουσα ημερίδα που πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή του Αρχιεπισκόπου Κρήτης Ειρηναίου, μητροπολιτών της μεγαλονήσου και των Δωδεκανήσων, ιερέων, φορέων του τουρισμού, εκπροσώπων της Τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, των προεδρείων των ξενοδόχων, των ξεναγών, του ΕΟΤ, συζητήθηκαν οι δυνατότητες, οι προοπτικές αλλά και τα προβλήματα του εκκλησιαστικού τουρισμού σε συνδυασμό με τους τρόπους προβολής και ανάδειξης των εκκλησιαστικών μνημείων και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ο εκκλησιαστικός τουρισμός, όπως τονίστηκε, θα αποτελέσει «ζώσα» εναλλακτική μορφή τουρισμού σε μνημεία της πίστης και σε ιερά προσκυνήματα. Διαφοροποιείται από τον τουρισμό της ύλης και του χρήματος, καθώς στόχος της Εκκλησίας δεν είναι το κέρδος, αλλά, όπως διακήρυξαν Αρχιεπίσκοπος και μητροπολίτες, στόχος είναι η ουσιαστική παραγωγή ιεραποστολικού έργου ανάδειξης των ιστορικών μνημείων και γαλούχησης γύρω από την ορθόδοξη χριστιανική πίστη.

Ο μητροπολίτης Πέτρας και Χερσονήσου Νεκτάριος, ο οποίος είναι πρόεδρος της νεοσύστατης επιτροπής επί του εκκλησιαστικού τουρισμού, ζήτησε τη ενεργό συμμετοχή όλων των φορέων για την επιτυχία του στόχου της Εκκλησίας της Κρήτης και του Οικουμενικού Πατριαρχείου, επισημαίνοντας ότι στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα υπάρχουν πολλά εκκλησιαστικά μνημεία που μπορούν να αποτελέσουν πόλο έλξης. Στον σχεδιασμό ξεχωρίζουν τα

γνωστά παγκοσμίως προσκυνήματα των Αποστόλων Παύλου και Τίτου (www.inout.gr)

Το ιστορικό Μουσείο Κρήτης που βρίσκεται στο Ηράκλειο, προσφέρει την ευκαιρία για μια καλύτερη γνωριμία με τον κρητικό πολιτισμό και την τέχνη από την όψιμη αρχαιότητα ως τις μέρες μας. Στο ισόγειο μπορεί να θαυμάσει κανείς αξιόλογα δείγματα της εκκλησιαστικής τέχνης, καθώς και το μοναδικό έργο του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (Ελ Γκρέκο). Πρόκειται για την άποψη της Μονής και του όρους Σινά.

Αξίζει τον κόπο να προσέξει κανείς τα εκθέματα που προέρχονται από τον ιστορικό ναό του Αγίου Τίτου της Γόρτυνας. Ανάμεσα σε αυτά βρίσκονται τμήματα του τέμπλου, η βάση του άμβωνα και μερικά αξιόλογα κιονόκρανα. (Ψιλάκης)

Σημαντικότεροι ναοί στη πόλη του Ηρακλείου :

3.4.1. « Μητροπολιτικός ναός Αγίου Μηνά »

Ο Άγιος Μηνάς είναι ο προστάτης άγιος (πολιούχος) του Ηρακλείου και η μνήμη του γιορτάζεται στις 11 Νοεμβρίου, μέρα αργίας στο Ηράκλειο. Μπροστά από τον ναό του Αγίου Μηνά υπάρχει μια μεγάλη πλακόστρωτη πλατεία. Δεξιά είναι το κτίριο της Αρχιεπισκοπής Κρήτης, ενώ αριστερά βρίσκεται η πρώτη (μικρή) εκκλησία του Αγίου Μηνά.

Ο Άγιος Μηνάς καθιερώθηκε πολιούχος του Ηρακλείου την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Η διαφορετική θρησκεία Κρητικών και Τούρκων υπήρξε κύρια αιτία βιαιοπραγιών από τους μουσουλμάνους εναντίων των χριστιανών. Η παράδοση μας λέει ότι το Πάσχα του 1826 ενώ οι χριστιανοί ήταν μαζεμένοι στο ναό και παρακολουθούσαν τη λειτουργία της Ανάστασης, όχλος μουσουλμάνων προετοίμαζε σφαγή εναντίον τους, η οποία αποφεύχθηκε με

την επέμβαση ενός ηλικιωμένου αξιωματικού καβαλάρη. Ο καβαλάρης αυτός έμοιαζε με το πρωτοπαλίκαρο των Τούρκων, τον Αγιάν Αγά, που τους ηρέμησε και τους απέτρεψε από τη σφαγή των χριστιανών.

Την επέμβαση αυτή του μυστηριώδη καβαλάρη, οι χριστιανοί την απέδωσαν σε θαύμα του Αγίου Μηνά, πιστεύοντας ότι ήταν αυτός που παρουσιάστηκε στους Τούρκους και όχι ο Αγιάν Αγάς. Όμως, ακόμη κι αν οι Τούρκοι είχαν δίκιο και δεν ήταν ο Άγιος Μηνάς ο έφιππος αξιωματικός, ήταν θαύμα ο Τούρκος διώκτης των χριστιανών (Αγιάν Αγάς) να λειτουργήσει σαν προστάτης τους την τελευταία στιγμή. Από τότε ο Άγιος Μηνάς απεικονίζεται έφιππος ως Ρωμαίος στρατηγός και τιμάται ως προστάτης της πόλης του Ηρακλείου. Αναφέρει ο Γεώργιος Συλλαμιανάκης, στο βιβλίο του "Άγιος Μηνάς" το 1939, πως όχι μόνο οι Χριστιανοί θεωρούσαν προστάτη της πόλης τον Άγιο Μηνά αλλά και οι Τούρκοι, οι οποίοι αντίκριζαν τον Άγιο με φόβο και σεβασμό. Θαύματα του αγίου αναφέρονται και σε πιο πρόσφατες εποχές, όπως το ότι ο Άγιος Μηνάς προστάτευσε το ναό του από τον σφοδρό βομβαρδισμό του Ηρακλείου στις 23 Μαΐου 1941. Σήμερα έξω από το ναό εκτίθεται η βόμβα που έπεσε στο ναό αλλά δεν εξερράγη.

Ο επιβλητικός ναός του Αγίου Μηνά, ένας από τους μεγαλύτερους στην Ελλάδα, θεμελιώθηκε στις 25 Μαρτίου 1862 ως εκδήλωση ευγνωμοσύνης των Ηρακλειωτών για την προστασία που πρόσφερε ο Άγιος στην πόλη. Η θέση στην οποία χτίστηκε, λέγεται ότι υποδείχθηκε από έναν καλόγερο, στον οποίο παρουσιάστηκε ο Άγιος Μηνάς σε όραμα. Αρχιτέκτονας του ναού ήταν ο ηπειρώτης Αθανάσιος Μούσης, ο οποίος είχε αναλάβει επίσης τον Άγιο Τίτο και τους στρατώνες στην Πλατεία Ελευθερίας, το κτίριο που στεγάζει σήμερα την Νομαρχία Ηρακλείου και τα Δικαστήρια. Η ανοικοδόμησή του ναού σταμάτησε στη διάρκεια της επανάστασης του 1866 και συνεχίστηκε το 1883. Τα εγκαίνια του ναού έγιναν με μεγαλοπρέπεια το 1895 επί μητροπολίτη Τιμόθεου Καστρινογιαννάκη. Αν και η Κρήτη βρισκόταν ακόμα υπό τουρκική κατοχή, οι γιορτές για τα εγκαίνια του Αγίου Μηνά κράτησαν 3 μέρες και ολόκληρο το Ηράκλειο είχε γίνει αγνώριστο από τους στολισμούς και τον λαμπρό φωτισμό. (www.iak.gr / www.heraklion.gr)

3.4.2. « Ο μικρός ναός του Αγίου Μηνά και της Παντάνασσας »

Ο μικρός ναός του Αγίου Μηνά και της Παντάνασσας αναφέρεται στους καταλόγους των εκκλησιών του Χάνδακα της εποχής της Ενετικής κυριαρχίας. Μετά από πολύχρονη αχρησία επί Τουρκοκρατίας, το 1735 ο ναός ανακαινίζεται και γίνεται η μητρόπολη της πόλης και έκτοτε κέντρο των ορθόδοξων χριστιανών του οθωμανικού Χάνδακα. Ένα

χρόνο μετά την καταστροφή του από το μεγάλο σεισμό του 1856, ο ναός επισκευάζεται και πάλι. Την ίδια εποχή τοποθετείται για πρώτη φορά καμπάνα. (www.iak.gr / www.heraklion.gr)

3.4.3. « Ναός του Αγίου Τίτου »

Ο ναός του Αγίου Τίτου στο Ηράκλειο γιορτάζει στις 25 Αυγούστου και είναι ένα από τα σημαντικότερα μνημεία στο κέντρο της πόλης, στην οδό 25ης Αυγούστου. Γύρω του απλώνεται μια όμορφη πλατεία με μερικά καφέ και μπαρ, η πλατεία Αγίου Τίτου. Ο ναός του Αγίου Τίτου είναι ένα εκλεκτικό μνημείο με ποικίλα στοιχεία από τους ρυθμούς των μνημείων της Κωνσταντινουπόλεως. Ο ρυθμός του είναι τετρακίονιος με τρούλο και νάρθηκα ο οποίος προστίθεται στο τετράγωνο της κάτοψής του. Στην νοτιοανατολική γωνία είναι προσαρτημένη η βάση του μιναρέ. Εσωτερικά θυμίζει περίκεντρο κτίσμα, ενώ εξωτερικά τα επί μέρους μορφολογικά του στοιχεία απηχούν ρυθμούς της Οθωμανικής τέχνης.

Ο Άγιος Τίτος ήταν μαθητής του Αποστόλου Παύλου και πρώτος επίσκοπος Κρήτης. Η πρώτη εκκλησία αφιερωμένη στο όνομά του ήταν αυτή στην παλιά πρωτεύουσα Γόρτυνα, που στέγαζε και τη μητρόπολη του νησιού μέχρι την καταστροφή της από σεισμό και τη μεταφορά της πρωτεύουσας από τους Άραβες (828) από τη Γόρτυνα στο Χάνδακα (Ηράκλειο).

Το 961 ο Νικηφόρος Φωκάς έδιωξε τους Άραβες από την Κρήτη κάνοντάς την εκ νέου τμήμα της κραταιάς Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Τότε πρέπει να χτίστηκε ο πρώτος ορθόδοξος ναός του Αγ. Τίτου, ώστε να αναζωπυρωθεί η χριστιανική πίστη και παράδοση στην Κρήτη, που είχε πέσει σε ύφεση λόγω της κατάκτησης από τους Άραβες πειρατές.

Ο πρώτος ναός του Αποστόλου Τίτου στον Χάνδακα ήταν μονόχωρος δρομικός. Όταν, κατά την έναρξη της ενετικής κυριαρχίας στο νησί το 1210 εγκαταστάθηκε στον ναό ο Λατίνος Αρχιεπίσκοπος, φαίνεται ότι στο κτίσμα έγιναν ορισμένες τροποποιήσεις. Διανοίχθηκε κυκλικός φεγγίτης στην πρόσοψη και προστέθηκε πύργος κωδωνοστασίου σπ7ν ΝΑ του γωνία. Ο ναός αυτός καταστράφηκε πριν από τα μέσα του 15ου αιώνα και επανακατασκευάστηκε. Το δεύτερο κτίσμα που εγκαινιάστηκε από τον Λατίνο Αρχιεπίσκοπο της Κρήτης Fantino Dandolo στις 3 Ιανουαρίου του 1446, ήταν μία τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική, στολισμένη με σπάνια μάρμαρα, άγιες Τράπεζες και παρεκκλήσια.

Το κτίσμα αυτό, που κατά τον σεισμό του 1508 υπέστη ελαφρές ζημιές χωρίς να χάσει την μεγαλοπρέπειά του, καταστράφηκε από πυρκαγιά στις 3 Απριλίου του 1544. από την πυρκαγιά διασώθηκαν τα ιερά λείψανα και κειμήλια του ναού, μεταξύ των οποίων η Κάρα του Αγίου Τίτου και η εικόνα της Παναγίας της Μεσοπαντίτισσας. Το 1557 ξανακτίστηκε άλλος ναός, του ίδιου ρυθμού με τον προηγούμενο και εξ ίσου μεγαλοπρεπής. Ο περιηγητής Kootwyck το 1598 τον ονομάζει "pulcherrima et vetustis operis basilica".

Με την πτώση του Χάνδακα στους Τούρκους το 1669 τα κειμήλια του Ναού φυγαδεύθηκαν στην Βενετία. Ο ναός υπέστη εκτεταμένες μετατροπές για να λειτουργήσει ως μουσουλμανικό τέμενος, γνωστό ως Βεζύρ Τζαμί, στο όνομα του Πορθητή του Χάνδακα Ζαδέ Φαζίλ Αχμέτ Κιοπρουλή. Ο σεισμός του 1856 μετέτρεψε και εκείνο το κτίσμα σε ερείπια. Το 1869 ο Μεγάλος Βεζύρης Ααλή Πασάς ανέθεσε στον αρχιτέκτονα Αθανάσιο Μούση από τα Ταταύλα της Κωνσταντινουπόλεως, Ηπειρώτη στην καταγωγή, την ανέγερση νέου μεγαλοπρεπούς τεμένους (Γενί τζαμί) διατηρώντας όμως και το παλαιό του όνομα. Ο μιναρές του Αγίου Τίτου κατεδαφίστηκε τη δεκαετία του 1920, όταν αποχώρησαν από το Ηράκλειο οι τελευταίοι μουσουλμάνοι με την ανταλλαγή των πληθυσμών ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία. Το κτίσμα αποδόθηκε στην Ορθόδοξη Χριστιανική λατρεία και εγκαινιάστηκε στις 3 Μαΐου του 1925 επί Μητροπολίτου Κρήτης Τίτου Ζωγραφίδου. (www.iak.gr / www.heraklion.gr)

3.4.4. « Παναγία των Σταυροφόρων »

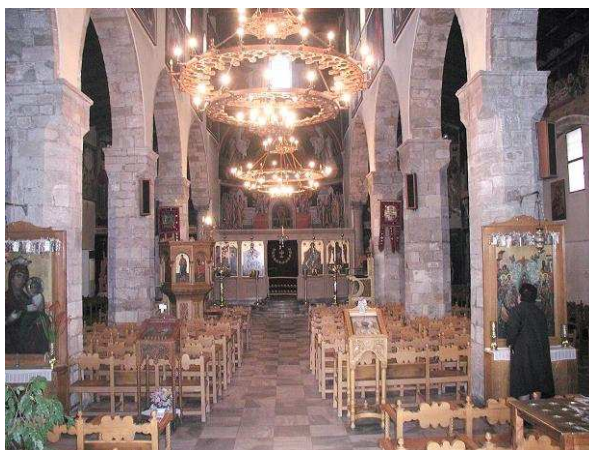
Η Παναγία των Σταυροφόρων (Crossecchieri), αποτελούσε τμήμα της λατινικής μονής του Τάγματος των Καπουτσίνων μοναχών και βρίσκεται στη σημερινή οδό Μάρκου Μουσούρου. Γύρω από την εκκλησία υπήρχαν εγκαταστάσεις της μονής, καθώς και θολωτά διαμερίσματα για τη φιλοξενία επισκεπτών - προσκυνητών των Αγίων Τόπων.

Ο Ιερός Ναός της Παναγίας Σταυροφόρων χτίστηκε το 1205 μ.χ. από τους Σταυροφόρους γι' αυτό και η ονομασία. Κτίστηκε σύμφωνα με τις υπάρχουσες πληροφορίες πάνω στα ερείπια παλαιότερου ναού ο οποίος και είχε κτισθεί στο όνομα της Παναγίας τον 8ο ή 9ο μ.χ. αιώνα όπου σύμφωνα με την παράδοση εκκλησιαζόταν οι στρατιώτες του Νικηφόρου Φωκά όταν ήλθαν από το Βυζάντιο και απελευθέρωσαν την Κρήτη από τους Άραβες (Σαρακηνούς). Η βασιλική αυτή λειτουργούσε σαν καθολικός ναός σε όλη την

διάρκεια της Ενετοκρατίας και από τον 14ο αιώνα αναφέρεται ως Παναγία των Σταυροφόρων.

Μετά την αναχώρηση των Τούρκων από το Ηράκλειο οι χριστιανοί της πόλεως που ήξεραν ότι πριν το τζαμί αυτό ήταν εκκλησία και επειδή μέσα στο Ιερό υπήρχε ένα μικρό τμήμα τοιχογραφίας όπου απεικονιζόταν ο Άγιος Μάρκος, υπέθεσαν ότι ο Ναός αυτός ήταν του Αγίου Μάρκου και Τον ονόμασαν Αγ. Μάρκον.

Έτσι τον ήξεραν οι Ηρακλειώτες μέχρι το 1955 όποτε άρχισαν οι ενέργειες για την ανασύλωση του. Η ονομασία Παναγία Σταυροφόρων, αναφέρεται στο βιβλίο του Ιταλού αρχαιολόγου Γκερόλα ο οποίος στις αρχές του αιώνα απεστάλη από το Ενετικό Ινστιτούτο, Γραμμάτων και Τεχνών για να μελετήσει τα σωζόμενα μεσαιωνικά μνημεία της Κρήτης. Έτσι το φθινόπωρο του 1954 άρχισε να αναπτύσσεται η ιδέα ανασυλώσεως του Ναού, με την πρωτοβουλία του τότε Μητροπολίτου Κρήτης Ευγενίου και συμμετοχή παραγόντων της πόλεως ήτοι της Εφορίας Βυζαντινών αρχαιοτήτων και άλλων.

Στις 9 Ιουνίου 1961 έγινε αγιασμός στα ερείπια του Ναού και αφού συνεστήθη σωματείο με την επωνυμία Σύλλογος Ανασυλώσεως Παναγίας Σταυροφόρων". Στις 25 Μαρτίου 1962 και ενώ ο Ναός ήταν ακόμα ασκεπής έγινε η πρώτη ορθόδοξη θεία λειτουργία. Τον Ιούνιο του 1971 και αφού όλα ήταν έτοιμα έγιναν τα εγκαίνια από τον αείμνηστο Αρχιεπίσκοπο Κρήτης Ευγένιο στο όνομα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. (www.iak.gr / www.heraklion.gr)

3.4.5. « Ναός Αγίας Παρασκευής »

Ο σημερινός ναός της Αγίας Παρασκευής, που βρίσκεται στην οδό Μονής Καρδιωτίσσης, κτίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και εγκαινιάστηκε στις 13 Ιουνίου 1910.

Στον πρώτο κατάλογο των εκκλησιών του 1320 αναφέρεται, στον ίδιο χώρο, ναός αφιερωμένος στην Παναγία με την επωνυμία Κερά Μανωλίτισσα στο Ξώπορτο. Τμήματα του ναού αυτού, τα θεμέλια του βόρειου και του νότιου

τοίχου με μήκος 10,40 μ. καθώς και τμήμα του αιθρίου, ενσωματώθηκαν στη νεότερη Αγία Παρασκευή και είναι ορατά μέχρι σήμερα.

Η παλαιότερη εκκλησία διαιρούνταν σε δύο κλίτη που επικοινωνούσαν μεταξύ τους με τρία τόξα που στηρίζονταν σε δύο κολώνες από μάρμαρο. Το βόρειο κλίτος ίσως ήταν πιο στενό και χαμηλό στεγασμένο με ημιθόλιο. Δύο θύρες πλάτους 1,30μ. υπάρχουν η μία δίπλα στην άλλη από τις οποίες η μια ανήκει στην παλιά εκκλησία. (www.iak.gr / www.heraklion.gr)

3.4.6. « Άγιος Μάρκος – Δημοτική Πινακοθήκη »

Σε περίοπτη θέση στην οδό 25^{ης} Αυγούστου, στο ιστορικό κέντρο της πόλης, απέναντι από την κρήνη Μοροζίνι, βρίσκεται ο Μητροπολιτικός ναός του Αγίου Μάρκου των Ενετών, ο οποίος στεγάζει σήμερα τη Δημοτική Πινακοθήκη.

Ένα από τα πρώτα και σπουδαιότερα έργα των Ενετών αποίκων ήταν η ανοικοδόμηση στο κέντρο της πόλης και απέναντι από το ανάκτορο του εκάστοτε δούκα, ενός ναού αφιερωμένου στον προστάτη τους, τον Άγιο Μάρκο. Η εκκλησία του Αγίου Μάρκου δεν εξαρτιόταν άμεσα από τη λατινική αρχιεπισκοπή, αλλά από τον εκάστοτε Δούκα του Βασιλείου της Κρήτης.

Στο ναό αυτό αναλάμβαναν, με κάθε επισημότητα, τα καθήκοντά τους όλοι οι άρχοντες και αξιωματούχοι, ενώ ήταν και ο χώρος όπου ζητούσε την προστασία του από τον προστάτη άγιο ο απλός λαός. Στον ίδιο χώρο ενταφιάζονταν μέσα σε σαρκοφάγους με ανάγλυφες παραστάσεις οι δούκες καθώς και μέλη της επίσημης αριστοκρατίας. Δίπλα στο ναό στη νοτιοδυτική γωνία υπήρχε ψηλό κωδωνοστάσιο με ρολόι.

Κατά την πολύχρονη πολιορκία της πόλης από τους Τούρκους, οι καμπάνες έδιναν το σύνθημα του συναγερμού σε περιπτώσεις βομβαρδισμού. Οι νέοι κατακτητές μη σεβόμενοι την ιερότητα του χώρου κατέστρεψαν τις τοιχογραφίες και τους χριστιανικούς τάφους. Μετά την ανταλλαγή των

πληθυσμών και την αποχώρηση των Τούρκων, ο Άγιος Μάρκος περιήλθε στη δικαιοδοσία της Εθνικής Τράπεζας και μετά στο Δήμο Ηρακλείου. Τέλος, το 1956 υπογράφεται σύμβαση μεταξύ του Δήμου και της Εταιρείας Κρητικών Ιστορικών Μελετών και αρχίζει έτσι η αποκατάστασή του, ώστε σήμερα να αποτελεί ένα μνημείο-κόσμημα της πόλης, στεγάζοντας παράλληλα τη Δημοτική Πινακοθήκη.

Από το 1239 που άρχισε να οικοδομείται μέχρι το 1956 που άρχισε να αποκαθίσταται, το μνημείο πέρασε από διάφορες φάσεις ανοικοδόμησης που οφείλονται σε καταστροφές που υπέστη το κτίριο μετά από σεισμούς που έπλητταν την πόλη κατά καιρούς. Στην αρχική του μορφή, την οποία και επανέκτησε μετά την αποκατάστασή του, ο ναός ήταν τύπου τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής. Από το κωδωνοστάσιο τέλος, που ήταν πολύ ψηλό, σώζεται τμήμα της ενετικής βάσης του και του μετέπειτα τούρκικου μιναρέ που στηρίχθηκε πάνω σε αυτήν. (www.iak.gr / www.heraklion.gr)

3.4.7. « Άγιος Μαθαίος »

Ο ναός βρίσκεται στη οδό Ταξιάρχου Μαρκοπούλου. Οι πρώτες αναφορές στους καταλόγους των εκκλησιών του Χάνδακα αποδεικνύουν ότι ανήκε στη Β' βυζαντινή περίοδο. Ξανακτίστηκε, με τη σημερινή του μορφή, μετά το σεισμό του 1508, όπου έπαθε μεγάλες καταστροφές. Στον περίβολο του ναού είναι ορατά και σήμερα αρχιτεκτονικά μέλη (κιονόκρανα και κίονες) που υποδηλώνουν την ύπαρξη της παλαιότερης εκκλησίας στη θέση αυτή.

Κατά την τουρκοκρατία παραχωρήθηκε στους Σιναΐτες καλόγερους σε αντάλλαγμα της Μονής της Αγίας Αικατερίνης που μετατράπηκε σε τζαμί. Σήμερα ο ναός φιλοξενεί συλλογή εικόνων όπου περιλαμβάνονται σημαντικά έργα της Κρητικής Σχολής, όπως «η Σταύρωση» του Γεωργίου Καστροφύλακα (1752), «Ο Άγιος Τίτος και Σκηνές του Βίου των 10 Μαρτύρων» του Ιωάννη Κορνάρου (1773) και άλλα. (www.iak.gr/www.heraklion.gr)

3.4.8. « Αγία Αικατερίνη »

Βρίσκεται στη πλατεία της Αγίας Αικατερίνης, στα νότια της λεωφόρου Καλοκαιρινού και κάτω από τον Μητροπολιτικό ναό του Αγίου Μηνά. Επί Ενετοκρατίας ήταν καθολικό της ομώνυμης μονής, η οποία ήταν μετόχι της μεγάλης μονής Αγίας Αικατερίνης του όρους Σινά.

Μετά την άλωση της Κρήτης οι Τούρκοι μετέτρεψαν το ναό σε τζαμί, όπως έκαναν και με τους υπόλοιπους ναούς της πόλης. Με την απελευθέρωση του νησιού δόθηκε και πάλι στον ορθόδοξο πληθυσμό και η Αρχιεπισκοπή τον μετέτρεψε σε εκθετήριο εκκλησιαστικών κειμηλίων και εικόνων. Το αποτέλεσμα αυτής της ενέργειας ήταν εντυπωσιακό, αφού συγκεντρώθηκαν στο ναό δεκάδες βυζαντινές και μεσοβυζαντινές εικόνες αλλά και εκκλησιαστικά σκεύη και κειμήλια.

Γνώρισε μεγάλη άνθιση στη διάρκεια του 16^{ου} και του 17^{ου} αιώνα ως κέντρο γραμμάτων και τεχνών, όπου εκπαιδεύτηκαν πολλές γνωστές φυσιογνωμίες της Κρητικής Αναγέννησης. Μεταξύ αυτών, ο Κορνάρος, ο Κύριλλος Λούκαρις και κατά μία εκδοχή ο Δομίνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco) προτού φύγει για την Ιταλία και την Ισπανία. Σήμερα εξακολουθεί να στεγάζει τη συλλογή βυζαντινών εικόνων. Περιλαμβάνει κειμήλια της χριστιανικής λατρείας, εικόνες, ξυλόγλυπτα, τοιχογραφίες, χειρόγραφα και εκκλησιαστικά βιβλία. (www.iak.gr / www.heraklion.gr)

3.4.9. « Ναός Αγίων Πέτρου και Παύλου »

Βρίσκεται στη μέση περίπου του θαλάσσιου τείχους. Κτίστηκε από τους πρώτους χρόνους της βενετσιάνικης κυριαρχίας και ανήκε στο τάγμα των Δομινικανών (Domenicani Predicatori). Ήταν από τις πιο σπουδαίες και μεγαλύτερες λατινικές εκκλησίες της πόλης. Ο σεισμός του 1508 προξένησε μεγάλες καταστροφές στο ναό.

Αποτελείται από ένα μακρύ κλίτος που σκεπάζεται από δίκλινη στέγη και καταλήγει σε ιερό το οποίο στεγάζεται με

δύο θόλους. Στο βόρειο και νότιο τοίχο του ναού ανοίγονται παράθυρα διαφορετικών τύπων που έγιναν είτε κατά την τουρκοκρατία, ή παλαιότερα. Συνέχεια με το ιερό και προς τη νότια πλευρά υπάρχουν παρεκκλήσια. Άλλες κτιριακές κατασκευές υπάρχουν στη βόρεια και στη δυτική πλευρά του ναού.

Κατά τη διενέργεια ανασκαφών που έγιναν τα τελευταία χρόνια στην ευρύτερη περιοχή του ναού (περιοχή Καστέλλας) αποκαλύφθηκαν τάφοι της β' βυζαντινής περιόδου και κάτω από αυτούς εκτεταμένη εγκατάσταση αραβικής περιόδου από την οποία προέκυψαν πλήθος στοιχείων για την αρχιτεκτονική και τον τρόπο ζωής της εποχής εκείνης. Τα ευρήματα από την ανασκαφή αυτή εκτίθενται στο Ιστορικό Μουσείο. Όλη, η περιοχή έχει απαλλοτριωθεί προκειμένου να διασωθούν οι αρχαιότητες και ο ιστορικός της χαρακτήρας όπως επίσης και να εξασφαλιστεί η ελεύθερη θέαση του ναού της ενετοκρατίας.

Ο ναός του Αγ. Πέτρου, εν μέρει κατεστραμμένος κατά την τουρκοκρατία, μετατράπηκε σε τζαμί του Σουλτάν Ιμπραχίμ με μιναρέ στη νοτιοδυτική του γωνία. Σήμερα δε, αναστηλώνεται υπό την επίβλεψη της 13ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Μετά την αποπεράτωση των εργασιών, ο ιερός χώρος θα χρησιμοποιηθεί ως επετειακός Ναός και τόπος διεξαγωγής διεθνών διορθοδόξων, διαχριστιανικών και διαθρησκειακών συναντήσεων. (www.iak.gr/ www.heraklion.gr)

« ΕΡΕΥΝΑ »

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Περίοδος διεξαγωγής: η συλλογή των στοιχείων έγινε από 10 έως και 17 Αυγούστου.

Περιοχή διεξαγωγής: Ηράκλειο Κρήτης, Άγιος Μάρκος – Δημοτική Πινακοθήκη.

Πληθυσμός: Άνδρες και γυναίκες

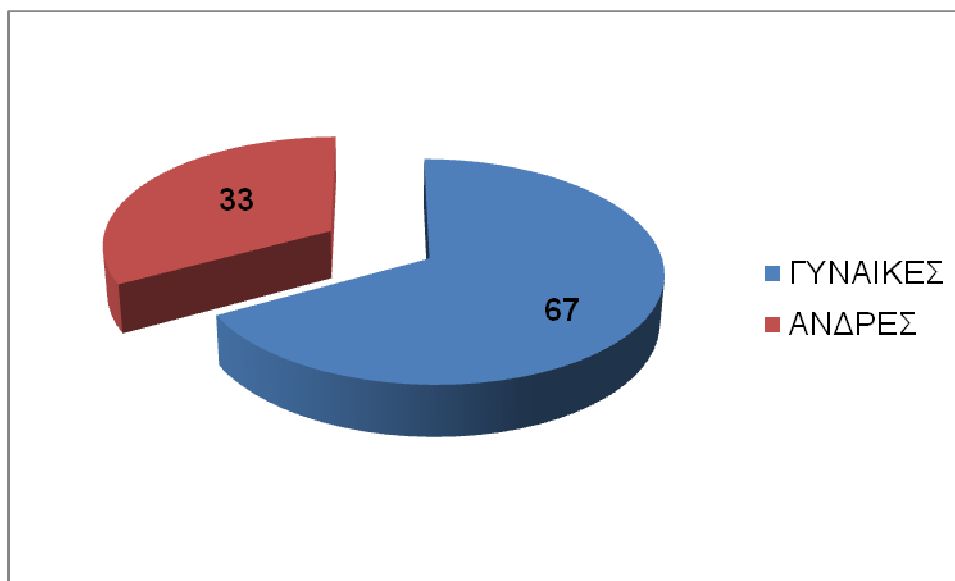
Δείγμα: 100 άτομα.

Τεχνική συλλογής πληροφοριών: Τυχαίο δείγμα τουριστών που επισκέφτηκε το κέντρο του Ηρακλείου

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

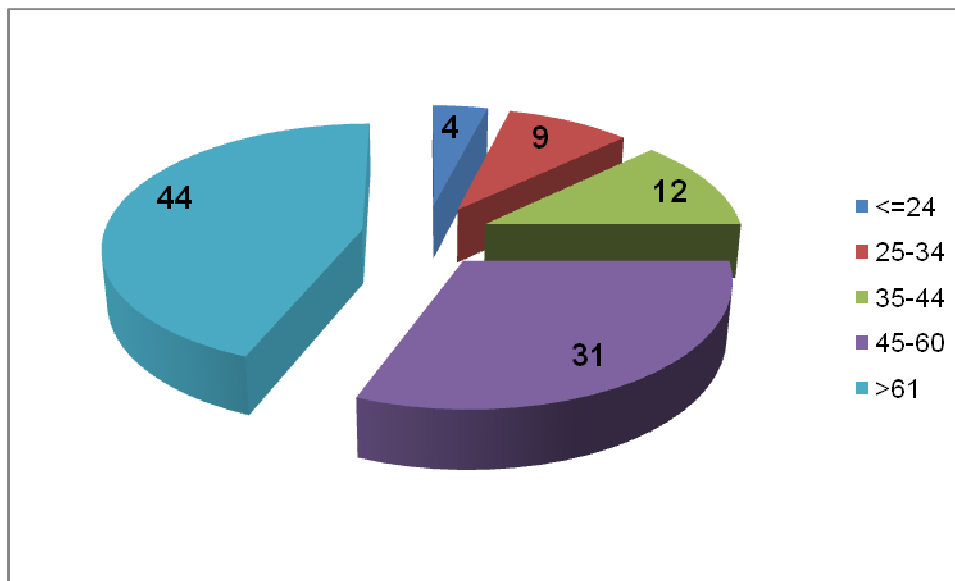
A. Μέρος πρώτο – Προσωπικές πληροφορίες

1. Φύλο

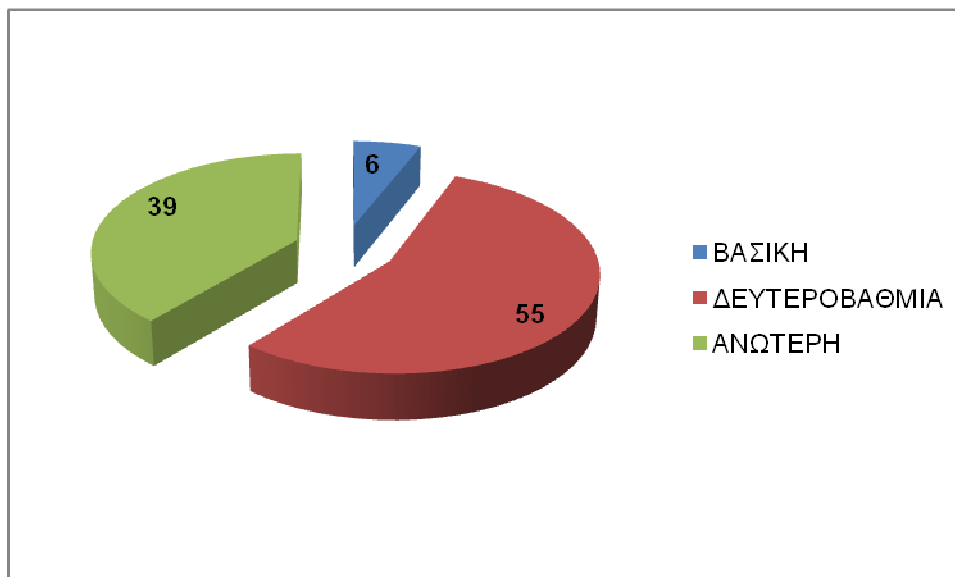
Σύμφωνα με το αποτέλεσμα της ερώτησης 1, το 67% των ερωτηθέντων ανήκει στο γυναικείο φύλο ενώ το 33% στο ανδρικό φύλο.

2. Ηλικία

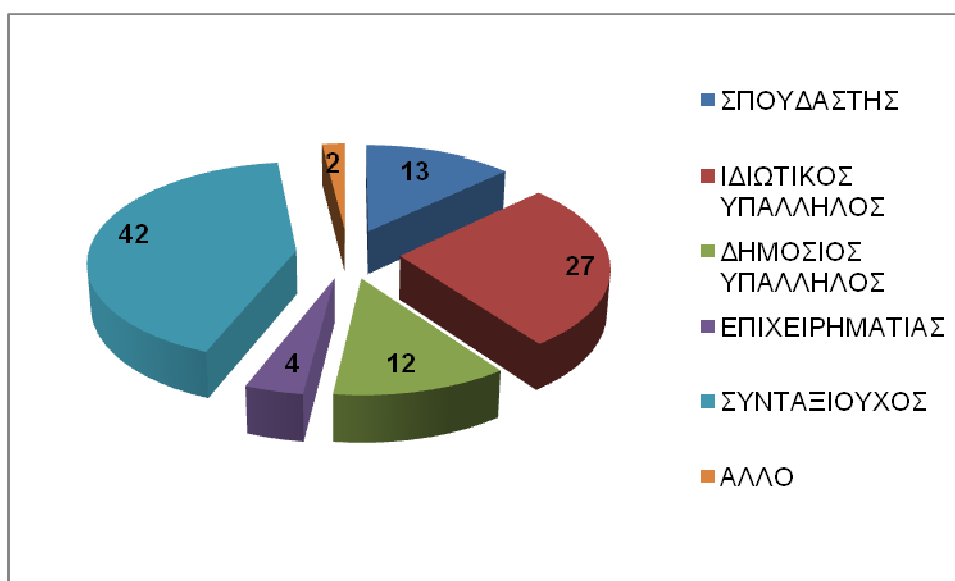
Από το παραπάνω γραφικό ότι το 4% των ερωτηθέντων έχει ηλικία μικρότερη των 24 ετών, το 9% είναι μεταξύ 25 και 34 ετών, το 12% μεταξύ 35 και 44 ετών, το 31% μεταξύ 45 και 60 ετών, ενώ η πλειοψηφία είναι άτομα μεγαλύτερα των 61 ετών και φτάνει στο 44%.

3. Επίπεδο εκπαίδευσης

Από τους ερωτηθέντες, 6% έχουν Βασική εκπαίδευση. Το 55% έχει περάσει από την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ το 39% έχει φοιτήσει στην Ανώτερη.

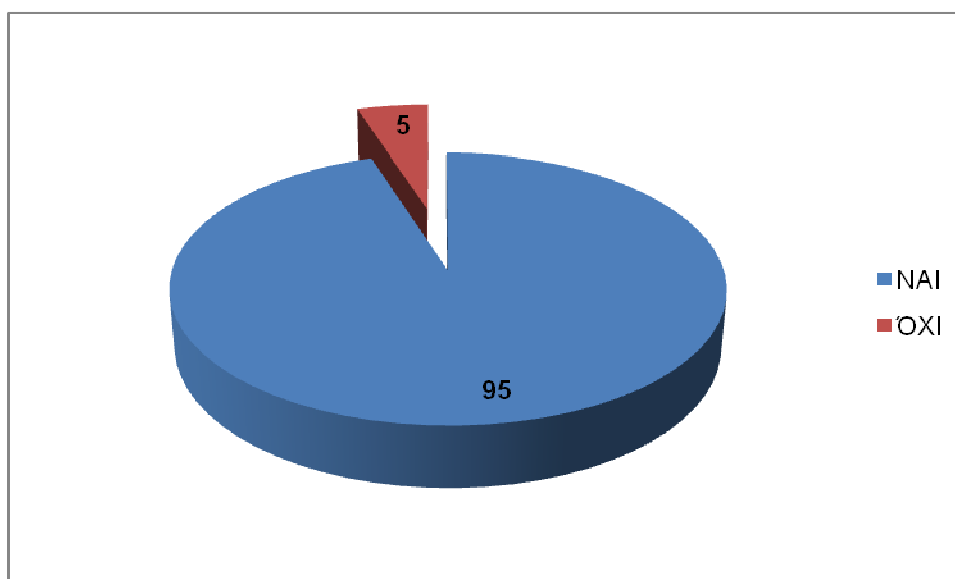
4. Επαγγελματική κατάσταση

Η πλειοψηφία των όσων ερωτήθηκαν σε αυτή την έρευνα ήταν συνταξιούχοι και μάλιστα σε ποσοστό 42%. Οι υπόλοιποι μοιράζονται σε διάφορους τομείς.

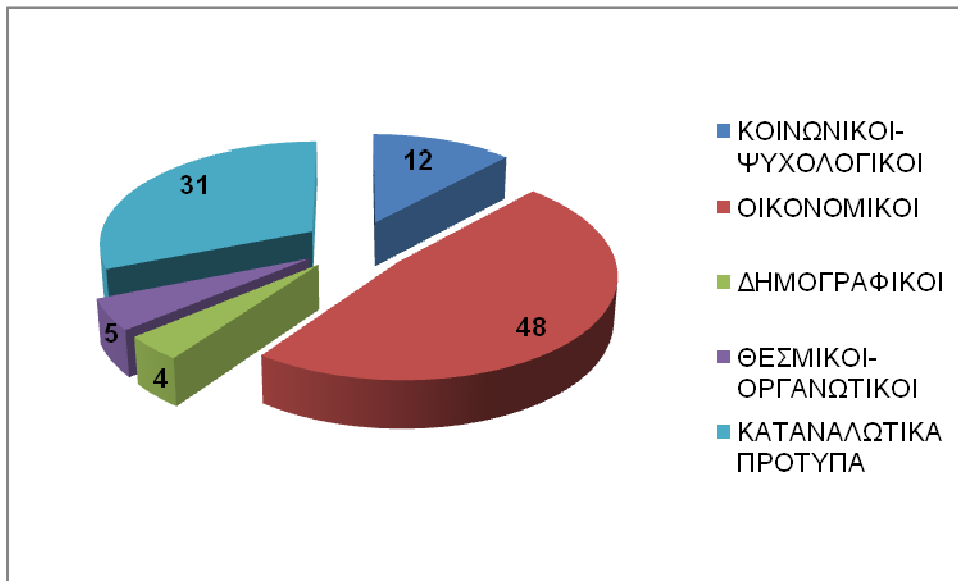
B. Μέρος δεύτερο – Γενικές πληροφορίες

1. «*Τουρίστες: άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον επί ένα 24ωρο, και των οποίων οι λόγοι επίσκεψης είναι τις περισσότερες φορές διακοπές, επαγγελματικοί, υγείας, σπουδές, συμμετοχή σε αποστολή ή σύσκεψη ή συνέδριο, επίσκεψη φίλων ή συγγενών, θρησκευτικοί και άθληση.*»
Συμφωνείτε με την παραπάνω άποψη;

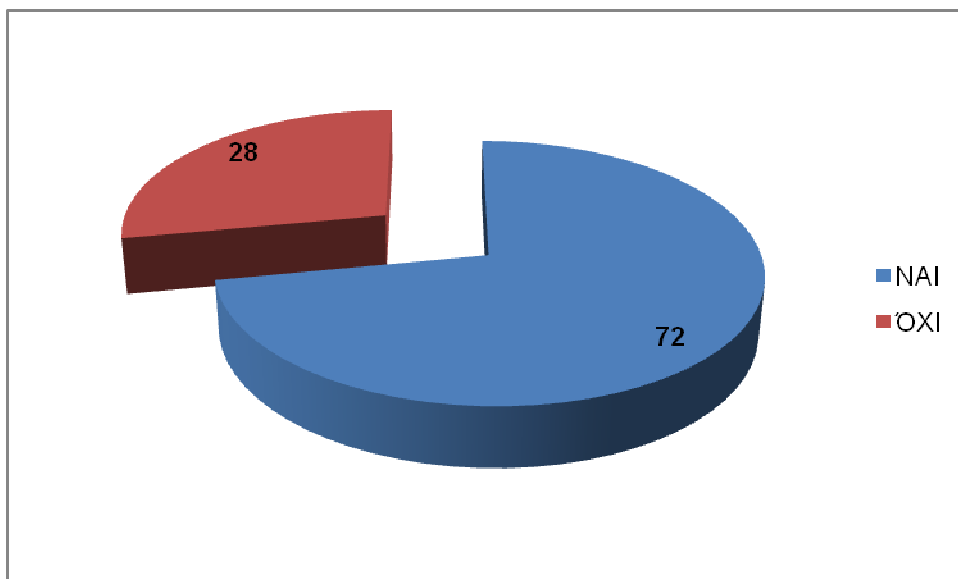
Το 95% βρίσκεται να συμφωνεί με την συγκεκριμένη άποψη, ενώ μόλις το 5% να διαφωνεί.

2. Σύμφωνα με ποιους παράγοντες επιλέγετε συνήθως τις διακοπές σας;

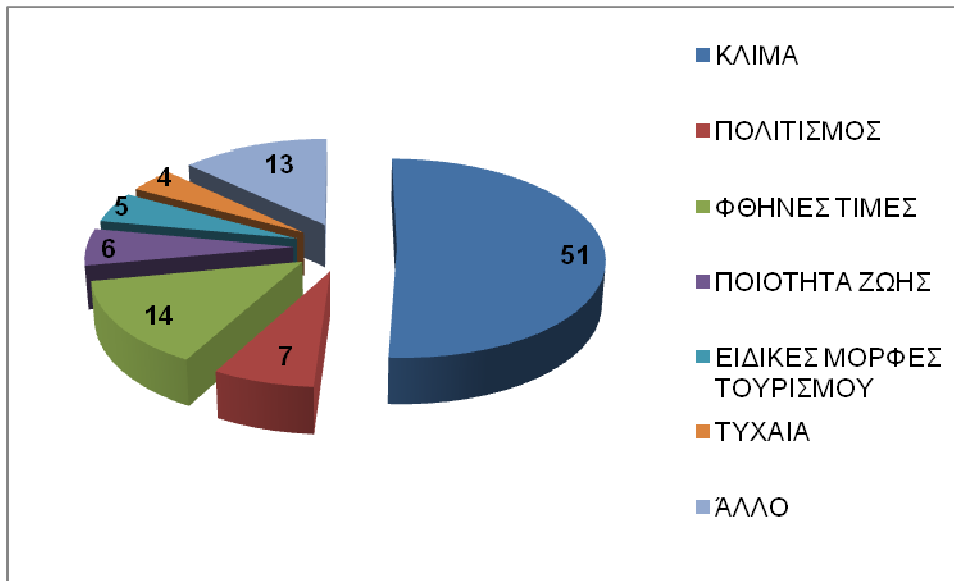
Οι οικονομικοί λόγοι δείχνουν να έχουν την προτεραιότητα ως προς την επιλογή των διακοπών, καθώς το 48% των ερωτηθέντων τους λαμβάνει σοβαρά υπόψιν. Δεύτερος σε ιεραρχία παράγοντας είναι τα καταναλωτικά πρότυπα, ενώ οι υπόλοιποι έχουν λάβει χαμηλότερα ποσοστά.

3. Επισκέπτεστε για πρώτη φορά την Κρήτη;

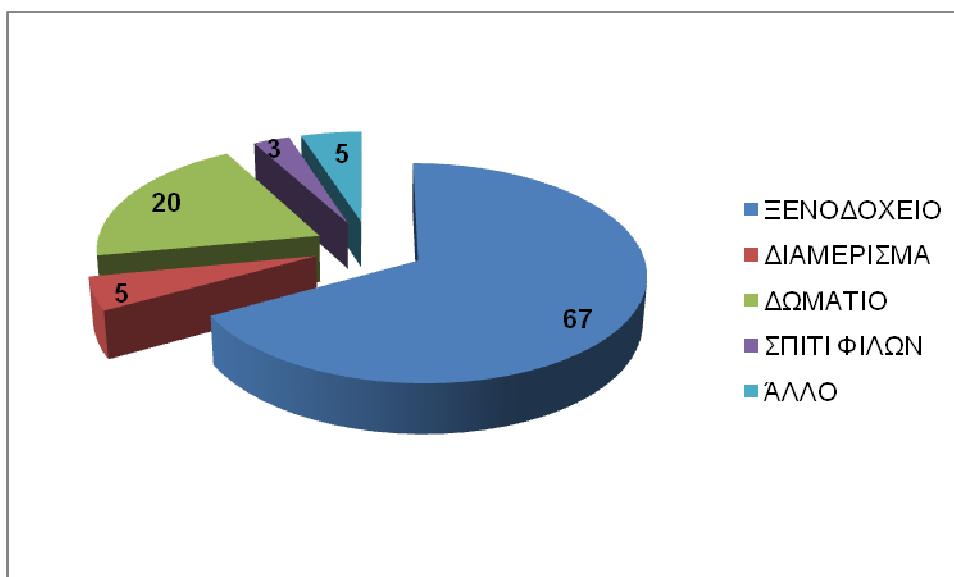
Από τα άτομα που ερωτήθηκαν, μόνο το 28% είχε επισκεφθεί ξανά την Κρήτη, ενώ όλοι οι υπόλοιποι ήταν νέοι Τουρίστες.

4. Για ποιόν λόγο επιλέξατε την Κρήτη;

Σημαντικότερος παράγοντας επιλογής της Κρήτης ήταν το κλίμα. Συμπεραίνουμε δηλαδή ότι, οι επισκέπτες, αφού αξιολόγησαν στην πλειοψηφία τους τον οικονομικό παράγοντα, επέλεξαν με βάση τις καιρικές συνθήκες, τον τόπο διαμονής τους.

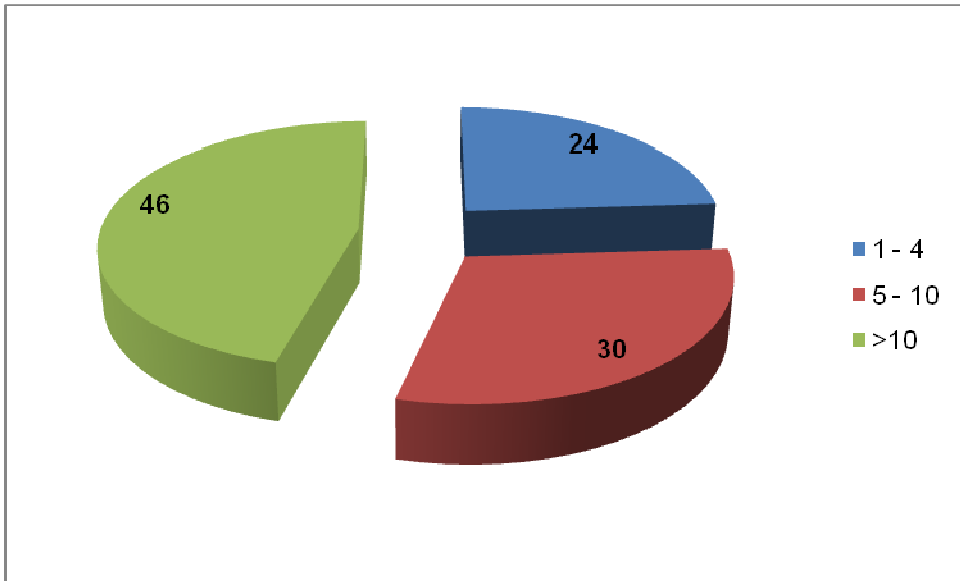
5. Διαμονή

(Στην επιλογή «ΆΛΛΟ», 3 τουρίστες σημείωσαν πως θα έμεναν σε μοναστήρι)

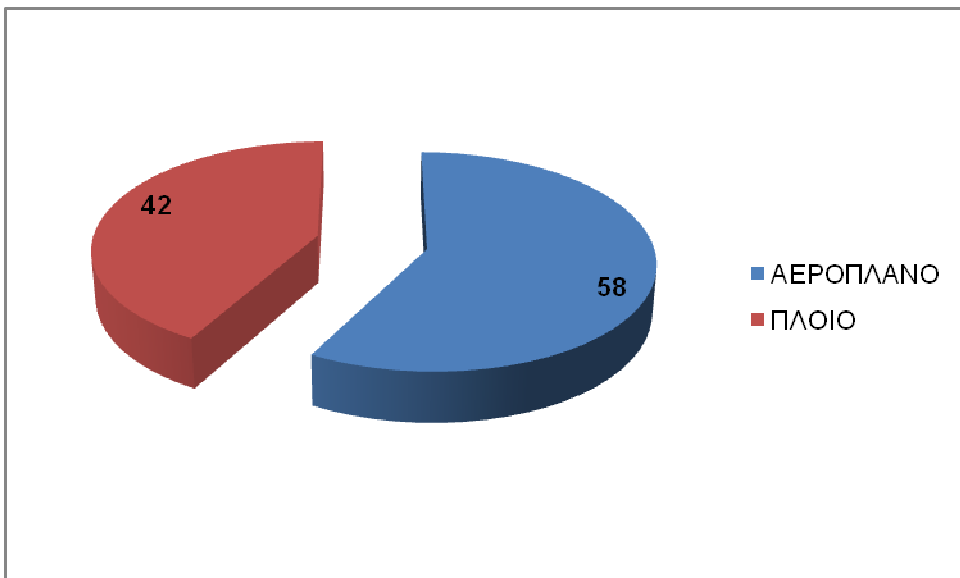
Στην συγκεκριμένη περιοχή, παρόλο που βρίσκει κανείς κάθε είδους κατάλυμα, το 67% των ερωτηθέντων επέλεξε το ξενοδοχείο.

6. Πόσες διανυκτερεύσεις έχετε προγραμματίσει;

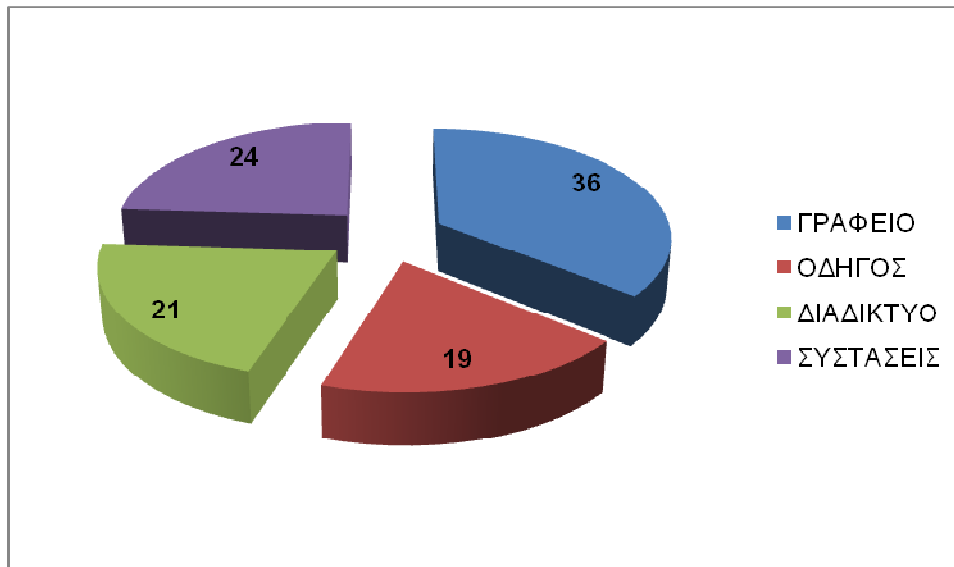
Δεδομένου ότι πρόκειται για ένα μεγάλο νησί με πολλά αξιοθέατα και δυνατότητες, το 46% προγραμμάτισε περισσότερες από 10 διανυκτερεύσεις, προκειμένου να έχει άπλετο χρόνο και να γνωρίσει καλύτερα το νησί, από όλες τις απόψεις.

7. Με ποιο μεταφορικό μέσο φτάσατε στο νησί;

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι επιλογές σε μεταφορικό μέσον είναι σχεδόν μοιρασμένες, με ένα μικρό προβάδισμα στην επιλογή του αεροπλάνου.

8. Τί μέσα χρησιμοποίησατε για την επιλογή του προορισμού σας;

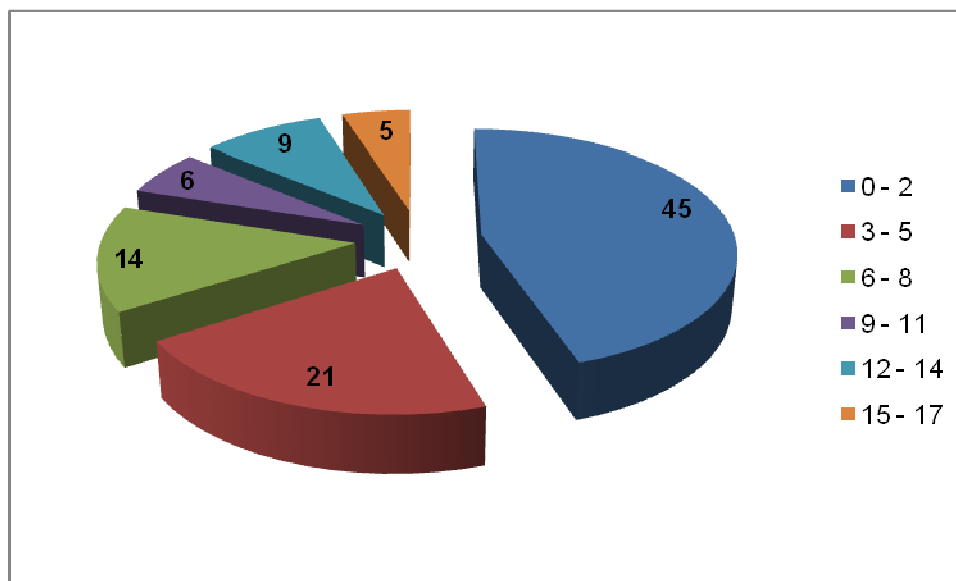

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι επιλογές είναι ισομοιρασμένες, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα. Μικρό προβάδισμα έλαβαν τα γραφεία.

Γ. Μέρος τρίτο – Ερωτήσεις σχετικά με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού

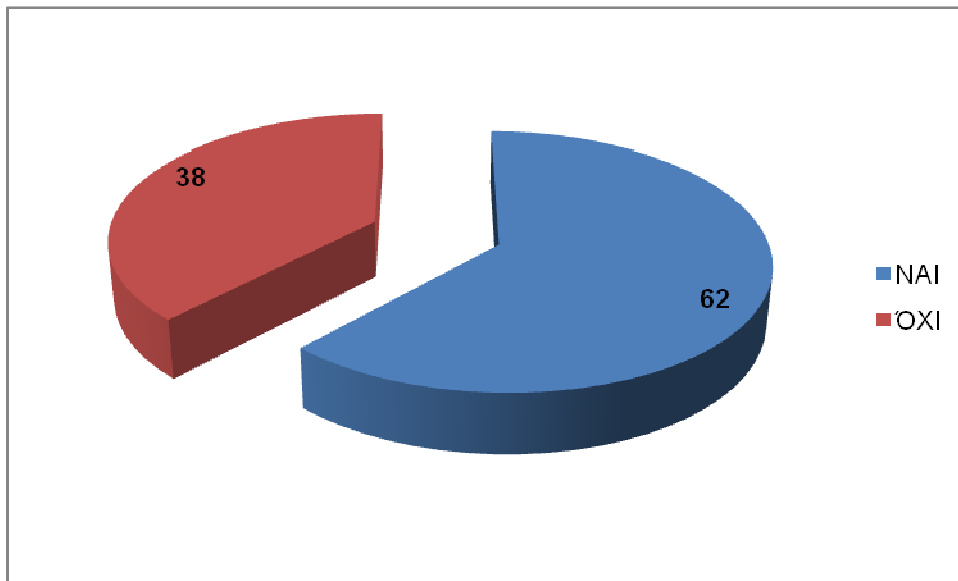
1. «Με τον όρο εναλλακτικές αναφερόμαστε στις μορφές τουρισμού που είναι συμβατές με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και τις αξίες της τοπικής κοινωνίας και οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους επισκέπτες, όσο και στους ντόπιους να έρθουν σε επαφή και να μοιραστούν θετικές εμπειρίες.»

Πόσες μορφές εναλλακτικού τουρισμού γνωρίζετε;

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο εναλλακτικός τουρισμός δεν είναι γνωστός ευρέως στην Ελλάδα σε όλες τις μορφές, καθώς το 45% γνωρίζει μέχρι δύο είδη, το 21%, μέχρι πέντε είδη ενώ για περισσότερα των έξι ειδών έχει γνώση σαφώς χαμηλότερο ποσοστό.

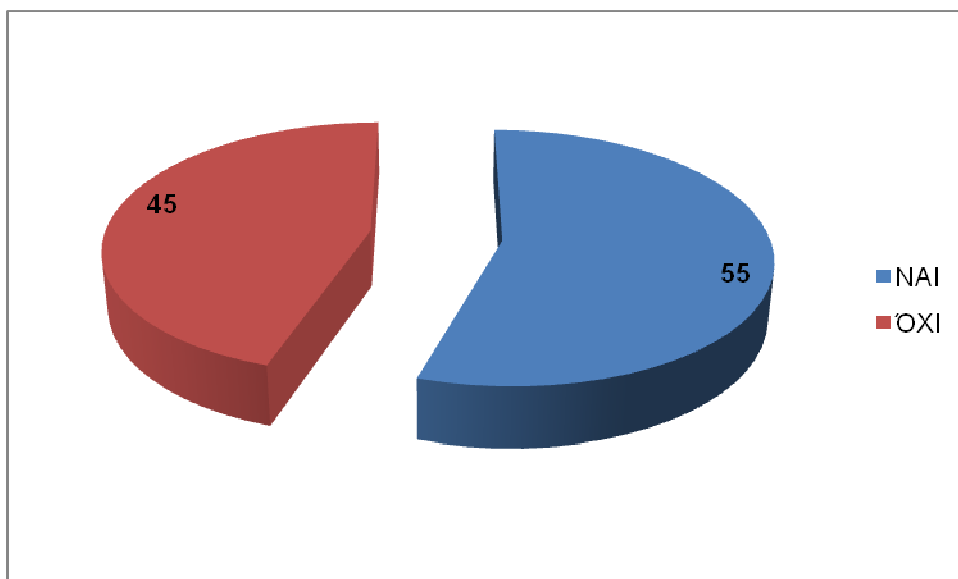
2. Γνωρίζετε ότι η Κρήτη υποστηρίζει αρκετές μορφές εναλλακτικού τουρισμού;

Αναφορικά με τον εναλλακτικό τουρισμό στην Κρήτη, βλέπουμε ότι το 62% των όσων ερωτήθηκαν γνωρίζει την ύπαρξη πολλών μορφών του.

3. «Μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού αποτελεί ο θρησκευτικός τουρισμός. Μπορεί να οριστεί ως μια ειδική μορφή τουρισμού, η οποία εκφράζει την επιθυμία των ατόμων να μετακινηθούν από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους σε έναν άλλο τόπο που θεωρούν ιερό (π.χ. ναό, μοναστήρι, ασκητήριο, τάφο αγίου)»

Θα επιλέγατε ποτέ αυτό το είδος εναλλακτικού τουρισμού;

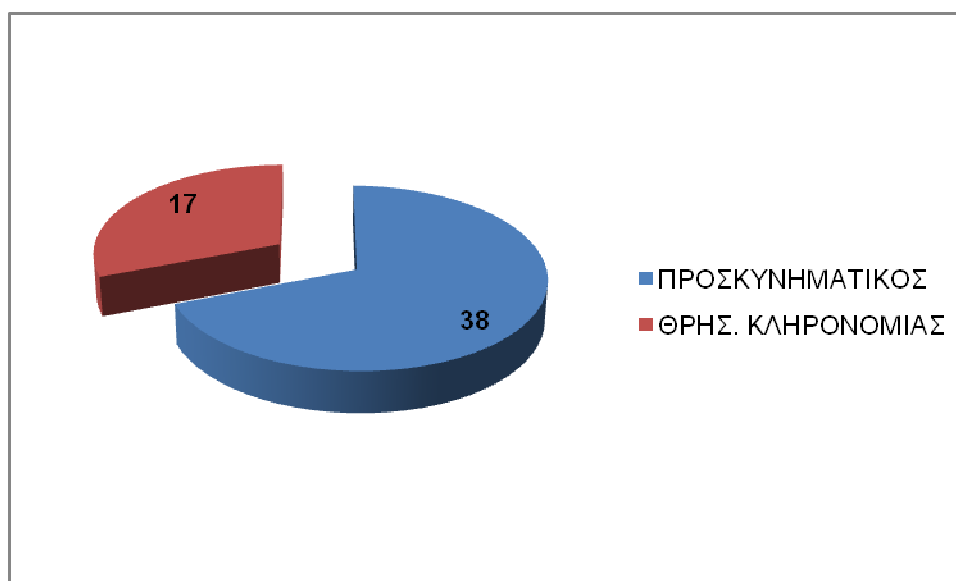

Από τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης προκύπτει ότι παραπάνω από 1 στους 2 θα επέλεγαν θρησκευτικό τουρισμό, ποσοστό ιδιαίτερα σημαντικό.

4. «Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:
- Προσκυνητές τουρίστες, στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο. Οι τουρίστες αυτοί επισκέπτονται μία περιοχή αποκλειστικά για την επίσκεψη στο θρησκευτικό χώρο.
 - Τουρισμός θρησκευτικής κληρονομιάς, του οποίου οι τουρίστες ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες.»

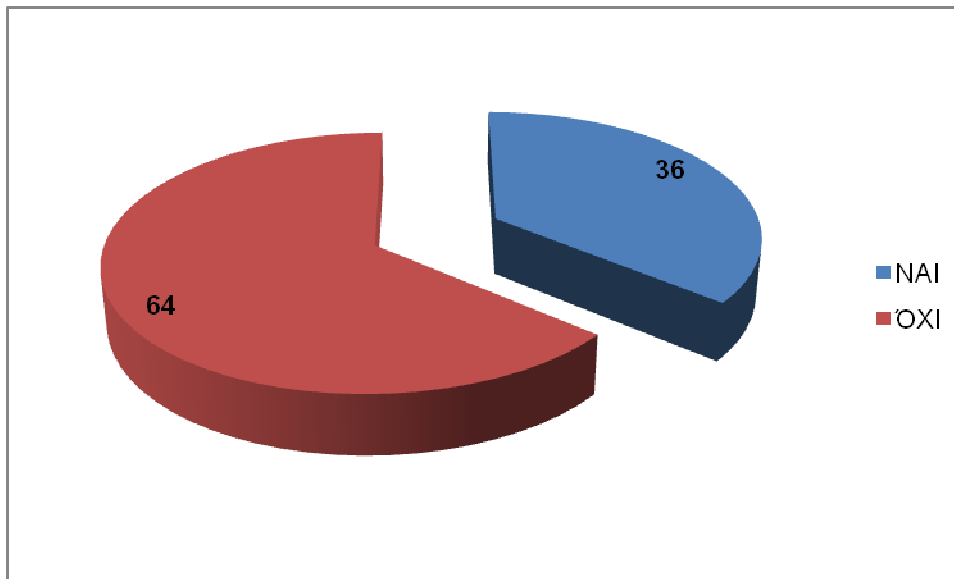
Εάν έχετε απαντήσει θετικά στην προηγούμενη ερώτηση, ποια από τις δύο κατηγορίες θρησκευτικού τουρισμού θα επιλέγατε;

(Να απαντηθεί μόνο σε περίπτωση θετικής απάντησης στο ερώτημα 3)

Ανάμεσα σε αυτούς που θα επέλεγαν θρησκευτικό τουρισμό για διακοπές, η πλειοψηφία φαίνεται να προτιμά τον προσκυνηματικό.

5. Έχετε επισκεφθεί στο Ηράκλειο κάποιο Μοναστήρι, Εκκλησία, Ασκητήριο ή Τάφο Αγίου;

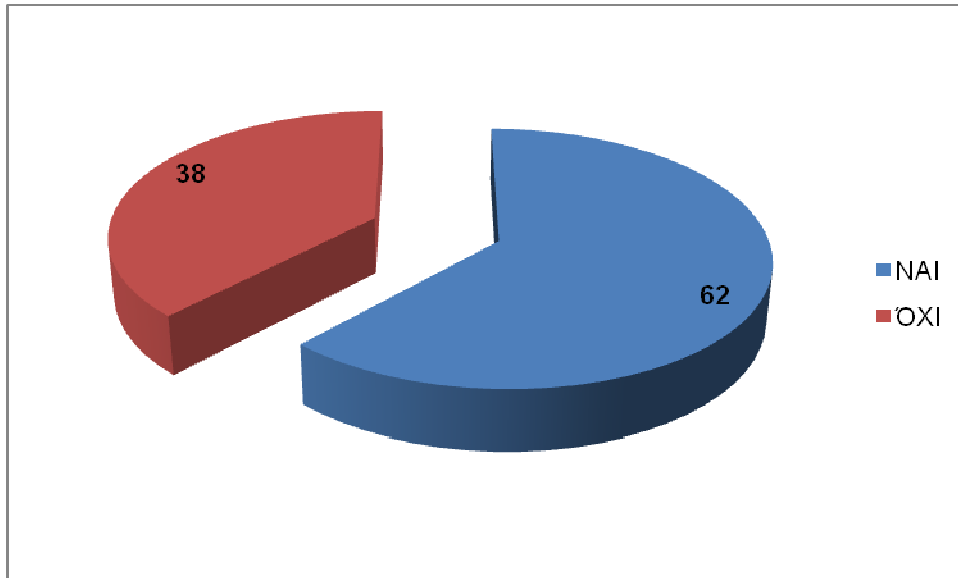

Από τους ερωτηθέντες βλέπουμε ότι το 64% δεν έχει επισκεφθεί κανένα από τα Μοναστήρια, Εκκλησίες, Ασκητήρια ή Τάφους Αγίων, στην περιοχή του Ηρακλείου.

6. Στην πόλη του Ηρακλείου υπάρχουν οι ακόλουθοι Ναοί:

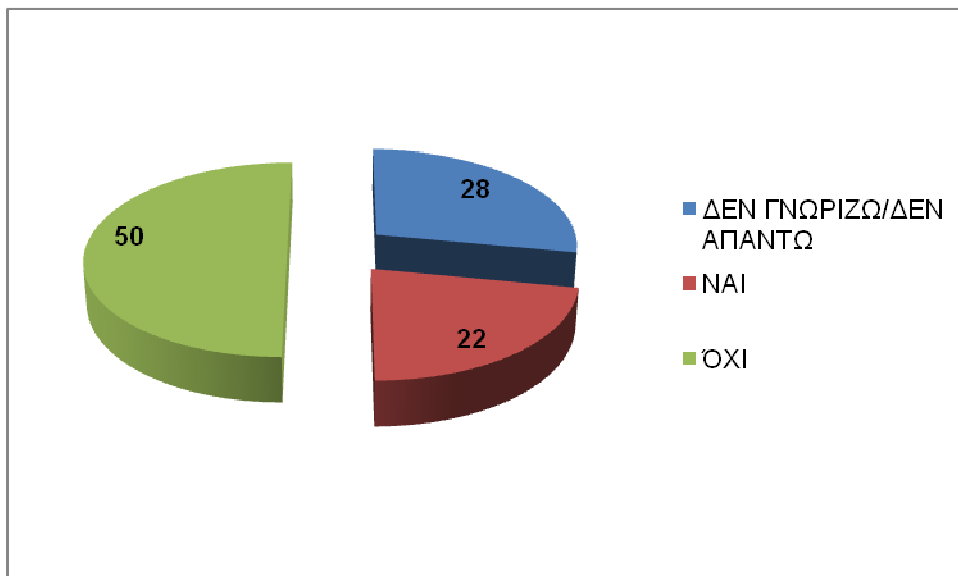
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ
Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑΣ
ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ
ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΩΝ
ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ – ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΑΓΙΟΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ
ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΑΙΡΙΝΗ
ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ

Κατά την παραμονή σας στο νησί, σκοπεύετε να επισκεφθείτε κάποιον από αυτούς;

Παρά τα αποτελέσματα της προηγούμενης ερώτησης, βλέπουμε ότι η πρόθεση για επίσκεψη είναι σαφώς μεγαλύτερη, καθώς επικρατεί με ποσοστό 62%, στο σύνολο των ερωτηθέντων.

7. Πιστεύετε ότι ο Πολιτισμός και η Παράδοση αξιοποιούνται ικανοποιητικά για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στη χώρα μας;

Από τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης ερώτησης, μπορεί να καταλήξει κανείς στο συμπέρασμα ότι ο κόσμος έχει ανάγκη από περισσότερη ενημέρωση πάνω στο θέμα όχι μόνο του θρησκευτικού, αλλά γενικότερα του εναλλακτικού τουρισμού.

«ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ»

Από την παρούσα μελέτη – στην οποία συμμετείχαν συνολικά 100 άτομα μέσα από τη συμπλήρωση του σχετικού ερωτηματολογίου – λαμβάνουμε πολλές πληροφορίες, όχι μόνο αναφορικά με τον Θρησκευτικό Τουρισμό, αλλά και για τις γενικότερες γνώσεις και προτιμήσεις των επισκεπτών και τουριστών της Κρήτης.

Ένα από τα σημεία στα οποία θα πρέπει να σταθούμε είναι τα κριτήρια επιλογής προορισμού. Το βασικότερο από αυτά είναι το κλίμα. Σε συνδυασμό και με τον τρόπο μεταφοράς στον προορισμό και δεδομένου ότι η πλειοψηφία προτιμά τα αεροπλάνα, αποτελεί έναν από τους σημαντικούς λόγους επιλογής της Κρήτης. Επίσης, πρόκειται για έναν προορισμό ο οποίος δίνει πολλές δυνατότητες επιλογής. Πιο συγκεκριμένα, καλύπτει διάφορα είδη Τουρισμού, μεταξύ των άλλων και τον Θρησκευτικό Τουρισμό.

Παράλληλα, διαπιστώνουμε πως είναι αρκετά έντονο το ενδιαφέρον για τα Θρησκευτικά ζητήματα, καθώς, πολλοί από τους ερωτηθέντες οι οποίοι δεν έχουν δοκιμάσει τον Θρησκευτικό Τουρισμό, φαίνεται να το έχουν στα άμεσα σχέδιά τους. Ακόμη, δεν είναι λίγοι αυτοί που επισκέφθηκαν κατά τη διαμονή τους έναν Ναό ή έχουν προγραμματίσει μία σχετική επίσκεψη. Από τα παραπάνω φαίνεται πως στα επόμενα χρόνια, πρόκειται να υπάρξει μία πιο έντονη τάση προς τον Θρησκευτικό Τουρισμό, ανεξάρτητα από το είδος και λόγο.

Όπως γνωρίσουμε, η έννοια του τουρισμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κάλυψη της ανάγκης για ξεκούραση και αναψυχή. Δίνει τη δυνατότητα για ψυχαγωγία και διαφυγή από τα προβλήματα της καθημερινότητας. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν κινητήριο μοχλό ακόμα και για αυτούς που επιλέγουν να κάνουν Θρησκευτικό Τουρισμό. Ανεξάρτητα από την μορφή που παίρνει, ο τουρισμός είναι πάνω απ' όλα μια ευχάριστη εμπειρία και μια ευκαιρία ανανέωσης. Θα μπορούσαμε λοιπόν, να επισημάνουμε ότι οι προοπτικές του Θρησκευτικού Τουρισμού συμβαδίζουν με τις προοπτικές του τουρισμού γενικότερα.

Παρόλα αυτά, ο Θρησκευτικός Τουρισμός, έχει δύο ιδιαιτερότητες σε σχέση με τα υπόλοιπα είδη. Συνδέεται με την θρησκεία, που όπως αποδεικνύεται στο πέρασμα των αιώνων, ακόμα και από την πρόσφατη ιστορία, έχει γίνει αφορμή πολλές φορές για πολεμικές συγκρούσεις, ενώ παράλληλα, έχει σταθερούς και συγκεκριμένους προορισμούς, γεγονός που σημαίνει ότι η προσέλευση των θρησκευτικών τουριστών στους τόπους αυτούς επηρεάζεται άμεσα από την εκάστοτε κατάσταση της εκάστοτε χώρας υποδοχής. Σε ακριβώς αυτά τα δύο σημεία, οφείλει να σταθεί η εκάστοτε τοπική ή και όχι εξουσία, προκειμένου να διασφαλίσει τη σταθερότητα και να αποφεύγει τα

οποιαδήποτε ζητήματα τα οποία μόνο κακό αποτέλεσμα μπορεί να επιφέρουν στον Θρησκευτικό Τουρισμό και κατ' επέκταση στον εκάστοτε τόπο.

Ο Θρησκευτικός Τουρισμός αποτελεί μια διέξοδο στο αδιέξοδο που οδηγεί ο Μαζικός Τουρισμός. Η ζήτηση του είναι σταθερά αυξανόμενη παγκοσμίως, αφορά όλες της θρησκείες και οι τουρίστες, με κίνητρο το θρησκευτικό ενδιαφέρον, κατευθύνονται σε προορισμούς που είναι διάσπαρτοι στην υφήλιο. Η συνδρομή τόσο του Κράτους όσο και της Ιδιωτικής πρωτοβουλίας στον Θρησκευτικό Τουρισμό, είναι εξίσου σημαντική. Στην Ελλάδα παράλληλα με αυτούς τους δύο φορείς σημαντική είναι και δραστηριότητα της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Οι ρόλοι τους Κράτους και της Ιδιωτικής πρωτοβουλίας είναι διακριτοί, ενώ στόχος και των δύο δεν άλλος από το κέρδος. Τα οικονομικά ωφέληματα για τους θρησκευτικούς τόπους, από την προσέλευση θρησκευτικών τουριστών, είναι ιδιαίτερα σημαντικά και κατ' επέκταση επωφελείται και η οικονομία της χώρας. Για την Ιδιωτική πρωτοβουλία, το γεγονός ότι προηγείται η δραστηριότητα του κράτους, προετοιμάζοντας το έδαφος, σε συνδυασμό με την υφιστάμενη σημαντική ζήτηση και την ανάγκη διαφυγής από τον έντονο ανταγωνισμό, η ενασχόληση με τον Θρησκευτικό Τουρισμό αποτελεί πλέον σίγουρη πηγή κερδών.

Συμπερασματικά, αυτό που μπορούμε να αναφέρουμε είναι ότι η πρόοδος και προαγωγή του Θρησκευτικού Τουρισμού είναι ένα θέμα που οφείλει να απασχολεί τόσο το Κράτος, όσο και τον καθένα από εμάς ξεχωριστά. Μόνο συνδυασμός Πολιτείας και Ιδιωτικής Πρωτοβουλίας μπορεί να επιφέρει τα σωστά και επιθυμητά αποτελέσματα.

« ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ »

Ο Θρησκευτικός τουρισμός έπρεπε να είναι πιο ανεπτυγμένος στη χώρα μας, διότι και η Ελλάδα διαθέτει σε έντονο βαθμό το θρησκευτικό στοιχείο, με τα χιλιάδες μικρά και μεγάλα ονομαστά μοναστήρια σε χώρους που θα επιθυμούσε ο καθένας να επισκεφτεί.

Εκτός από την απαραίτητη υποδομή που απαιτείται για την ανάπτυξη κάθε μορφής τουρισμού, ο θρησκευτικός τουρισμός μπορεί να τονωθεί με την οργάνωση από την εκκλησία θρησκευτικών εκδηλώσεων, που να πλαισιώνονται από πολιτιστικό πρόγραμμα, το οποίο θα διαμηνύσει στον επισκέπτη – προσκυνητή τους δεσμούς της θρησκείας με την τέχνη, π.χ. την αρχιτεκτονική, τη γλυπτική και τη ζωγραφική, αφού η τέχνη με τις διάφορες μορφές της αποτελεί μέσο επικοινωνίας με το θείο.

Τα μέσα για την επίτευξη μιας τέτοιας προσέγγισης θα πρέπει να είναι διάφορες σταθερές εκθέσεις, οργανωμένες ξεναγήσεις, εορταστικές εκδηλώσεις, φεστιβάλ με θρησκευτικές αναφορές, δημιουργία συνεδρίων με θρησκευτικό περιεχόμενο, προβολή των παραγωγικών δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής, που είναι άμεσα συνδεδεμένες κυρίως με τους ναούς και τα μοναστήρια.

Σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη αυτών των δραστηριοτήτων είναι η προστασία και προβολή των θρησκευτικών μνημείων και του ευρύτερα περιβάλλοντα χώρου τους. Θα πρέπει να εκπονηθούν μελέτες για τη σύνδεση των μνημείων με το πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Αν πρόκειται για μοναστήρι σε λειτουργία πρέπει να εξεταστεί η πνευματική του συμβολή στην ευρύτερη περιοχή, ώστε να ενσωματωθεί στο γενικότερο σχεδιασμό. Επίσης απαραίτητη είναι η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του κοινού, που επιτυγχάνεται με την πληροφόρηση, σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο περιφέρειας και με τη δημιουργία βάσης δεδομένων των θρησκευτικών μνημείων, στα οποία ο ενδιαφερόμενος θα έχει πρόσβαση ακόμα και μέσω της νέας τεχνολογίας.

Η εναλλακτική αυτή μορφή τουρισμού δεν πρέπει να δράσει, σαν τις εκδρομές των θεοφοβούμενων ανθρώπων, μεγάλης ηλικίας, που πηγαίνουν σε μια μέρα να επισκεφθούν 3 μοναστήρια. Είναι μια μορφή τουρισμού που ανταποκρίνεται σε κάθε ηλικία. Δεν πρέπει να είναι μόνο για τους ορθόδοξους αλλά να απευθύνεται στους χριστιανούς όλων των δογμάτων. Παράλληλα δεν πρέπει να αποκλείονται οι τουρίστες ξένων θρησκειών ούτε ακόμα οι άθεοι, διότι όλοι τους μπορεί κάτι να κερδίσουν με την επίσκεψη σε μια εκκλησία ή σε ένα μοναστήρι. Δεν πρέπει όμως να επηρεάσουμε με οποιονδήποτε τρόπο, την θρησκευτικότητα και την ζωή των ανθρώπων που εντρυφούν μέσα στους χώρους των Μοναστηριών. (Βενετσανοπούλου, 2006) Θα ήταν πιο σωστό να μη κινούμαστε στον χώρο της τυπολατρίας, αλλά στον χώρο της θρησκευτικότητας του ελληνικού χώρου, παρουσιάζοντας τα καλά που έχει να προσφέρει η ελληνική θρησκεία στην Ελλάδα μέσα από την Ορθόδοξη Χριστιανική Θρησκεία, ώστε να γίνει κατανοητό το ότι και η ψυχή

του ανθρώπου μπορεί να ωφεληθεί, εκτός των άλλων πλεονεκτημάτων που παρέχει η φύση, όπου υπάρχουν τα χιλιάδες μοναστήρια .

Η Εκκλησία της Ελλάδος έχει ιδρύσει μια ειδική επιτροπή προσκυνηματικών περιηγήσεων και κάποιες από τις προτάσεις τους για το θρησκευτικό τουρισμό είναι οι εξής:

1. Κατά την περίοδο των διακοπών, στην οποία υπάρχει τουριστικό κύμα, οφείλουν οι ιερές Μητροπόλεις και οι Ι. Ναοί να προετοιμάζουν και να αποστέλλουν στις τουριστικές περιοχές – ενορίες μορφωμένους και ειδικά εκπαιδευμένους ξενόγλωσσους οι οποίοι θα είναι ικανοί σε θέματα προσκυνηματικού τουρισμού.
2. Θα πρέπει να δημιουργηθούν πρότυπες – πειραματικές τουριστικές ενορίες, οι οποίες θα διαθέτουν ανάλογη στελέχωση από Κληρικούς αλλά και απλούς πολίτες και μάλιστα νέους στην ηλικία. Οι Φοιτητές και οι Φοιτήτριες κατά τους καλοκαιρινούς μήνες με ένα μικρό οικονομικό επίδομα μπορούν να προσφέρουν την διακονία τους και να χαρούν τις διακοπές τους. Μπορούν και οι τελειόφοιτοι των Θεολογικών και Εκκλησιαστικών Σχολών να απασχολούνται από τις τουριστικές ιερές Μητροπόλεις ή τους ιερούς Ναούς και τα ιερά Προσκυνήματα.
3. Εκφράζεται από πολλούς παράγοντες, φορείς και οργανισμούς η παράκληση προς την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος, να τυπώνεται κάθε ειδικό έγγραφο που αφορά το προσκυνηματικό τουρισμό σε τρεις τουλάχιστον ξένες γλώσσας. Να τονίζεται σε κάθε έντυπο η ανάγκη σεβασμού της ορθόδοξου Ελληνικής πολιτιστικής και πολιτισμικής παραδόσεως από τους τουρίστες και αυτά τα έντυπα να διανέμονται σε κάθε τουριστική περιοχή με προσκυνήματα.
4. Ο Τουρισμός και εντός των πλαισίων της Ενορίας είναι μια πραγματικότητα, και δεν είναι σωστό να αγνοήσουμε το μεγάλο αυτό κοινωνικό, οικονομικό και εθνικό θέμα. Σαν ποιμένουσα Εκκλησία μάλιστα οφείλουμε να αντιμετωπίζουμε τον τουρισμό ρεαλιστικά με την ίδρυση σχετικών υπηρεσιών στην Κεντρική Διοίκηση της Εκκλησίας της Ιερά Συνόδου.
5. Η οργάνωση της τουριστικής Ενορίας προϋποθέτει εφημέριους ικανούς να κερδίζουν την συμπάθεια του τουρίστα που μπαίνει για να επισκεφθεί αρχικά αδιάφορος έναν Ορθόδοξο Ιερό Ναό, ή Προσκύνημα. Καλό θα ήταν οι Κληρικοί-Εφημέριοι τέτοιων τουριστικών περιοχών να έχουν την εμπειρία μιας μακρόχρονης παραμονής και διαμονής τους στο εξωτερικό προς ενίσχυση των εμπειριών και της ποιμαντικής τους. (www.iak.gr)
6. Πολλές Ενορίες είναι μεγαλύτερες σε σύγκριση ιερές Μητροπόλεις και οφείλει η Εκκλησία να προβληματιστεί και να σκεφθεί και δώσει άμεσες πρακτικές λύσεις επί του σοβαρού αυτού ποιμαντικού έργου.

7. Σε περίπτωση αφίξεως μεγάλων ομάδων ξένων τουριστών στις ενορίες καλόν θα είναι να γίνεται μία επίσημος υποδοχή από τον ιερέα και τους αρμόδιους της περιοχής. Παράλληλα να γίνεται ένα καλωσόρισμα και μία παράθεση δεξιώσεως με τοπικού χρώματος εδέσματα και ταυτόχρονα ένα κατάλληλο πολύγλωσσο έντυπο που θα εξηγεί τα του τόπου, την ιστορία του, την πίστη του και θα καλεί σε συμμετοχή στις τοπικού χαρακτήρα πολιτισμικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις. (www.iak.gr)

Η εναλλακτική αυτή μορφή τουρισμού μπορεί να χαρακτηριστεί από διαχρονικότητα και έχει την ικανότητα να προσφέρει αρκετά πλεονεκτήματα, αν και εφόσον γίνει σωστός προγραμματισμός και προώθηση των θρησκευτικών μνημείων της χώρας μας.

« ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ »

Παράρτημα Α΄

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης. Ο Ε.Ο.Τ. ιδρύθηκε το 1929 με τον Α.Ν. 1565/50 που κυρώθηκε με τον Ν. 1624/51 και έκτοτε αποτελεί τον βασικό κρατικό φορέα του τουριστικού τομέα.

Σύμφωνα με τον ν.3270/04 (ΦΕΚ 187/Α/11.10.2004) ο Ε.Ο.Τ. διαρθρώνεται σε Κεντρική Υπηρεσία, με έδρα την Αθήνα και σε Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού (ΠΥΤ) από 1.1.2005 . Η διάρθρωση των υπηρεσιών του ΕΟΤ και οι αρμοδιότητες της κάθε υπηρεσιακής μονάδας περιλαμβάνονται στο Π.Δ. 343/2001 (ΦΕΚ 231 Α).

Βασικές επιδιώξεις είναι οι παρακάτω:

- Η προσέλευση, η διαμονή και η παράταση της διαμονής των ξένων στην Ελλάδα.
- Η διοργάνωση εκθέσεων στην Ελλάδα, καθώς και η συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς εκθέσεις, για την ανάπτυξη και διαφήμιση κάθε κλάδου της εθνικής παραγωγής.
- ΗΗ παροχή ευκολιών και κινήτρων για την κατασκευή και λειτουργία ξενοδοχείων κοντά σε αρχαιολογικούς τόπους, αξιοθέατα και ιαματικές πηγές.

Άλλοι φορείς εποπτευόμενοι από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης , ν.3270/04 (ΦΕΚ 187/Α/11.10.2004):

- Ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Τ.Ε.Κ.)
- Η Ανώνυμη Εταιρεία «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα» (Ε.Τ.Α. Α.Ε.) , η οποία μετονομάζεται σε «Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης Α.Ε.» (Ε.Τ.Α. Α.Ε.)
- Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος.
- Τα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) που εκ της υφιστάμενης νομοθεσίας εποπτεύονται από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης
- Οι εταιρείες και κάθε είδους επιχειρήσεις, στις οποίες τα άνω νομικά πρόσωπα είναι αποκλειστικοί μέτοχοι ή μέτοχοι πλειοψηφίας.

(Βαρβαρέσος, 2000)

Παράρτημα Β΄

Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ)

Το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) είναι μη κερδοσκοπικό σωματείο, που ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1996 με πρωτοβουλία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στο χώρο του τουρισμού, και έχει ως κύριο σκοπό τη μελέτη του τουριστικού τομέα στην Ελλάδα και σε άλλες ανταγωνίστριες χώρες. Ειδικότερα στοχεύει στην:

- Εκπόνηση επιστημονικών μελετών που αφορούν στα προβλήματα της ελληνικής τουριστικής οικονομίας, αλλά και της οικονομίας γενικότερα, και διατύπωση προτάσεων και λύσεων που θα συμβάλουν στην ανάπτυξη τόσο του τουριστικού τομέα, όσο και της ελληνικής οικονομίας.
- Παρακολούθηση των εθνικών και διεθνών οικονομικών εξελίξεων και εξέταση των πιθανών επιπτώσεων που έχουν στον τουριστικό τομέα.
- Εκπόνηση μελετών για τα διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας (θεσμικά, τεχνικά, οικονομικά προβλήματα κ.τ.λ.).
- Εκπόνηση μελετών βιωσιμότητας για τουριστικές επιχειρήσεις.
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς κρατικούς φορείς που εμπλέκονται στον τουριστικό τομέα.
- Διοργάνωση προγραμμάτων μεταπτυχιακής έρευνας.
- Διοργάνωση διεθνών τουριστικών συνεδρίων.
- Αρωγή του έργου του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας.

(www.itep.gr)

Παράρτημα Γ΄

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ)

Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος είναι Γενική Γραμματεία του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, διαρθρωμένη ως εξής: Κεντρική Υπηρεσία με δύο Γενικές Διευθύνσεις και δεκατέσσερις Διευθύνσεις. Η Γ.Γ. ΕΣΥΕ είναι ο επίσημος φορέας στατιστικής πληροφόρησης της Χώρας μας. Βασικός σκοπός και έργο της είναι:

- i. η συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων, τα οποία προκύπτουν είτε από ειδικές στατιστικές έρευνες ή απογραφές, είτε από διάφορες διοικητικές πηγές,
- ii. η επεξεργασία των στοιχείων και
- iii. η διάχυση της στατιστικής πληροφορίας προς τους κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς και προς τους πολίτες

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ Γ.Γ. ΕΣΥΕ

Άτομα, νοικοκυριά, επιχειρήσεις, δημόσιες και ιδιωτικές, όλων σχεδόν των κλάδων δραστηριότητας (γεωργικές, βιομηχανικές, εμπορικές, παροχής υπηρεσιών), κρατικές υπηρεσίες, τοπική αυτοδιοίκηση, οργανισμοί κοινής ωφέλειας, εκπαιδευτικά ιδρύματα, νοσοκομεία, οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης κλπ. αποτελούν τις πηγές των στοιχείων που συγκεντρώνει η Γ.Γ. ΕΣΥΕ, με τα οποία στη συνέχεια, ύστερα από κατάλληλη επεξεργασία, καταρτίζονται πίνακες.

ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΝΟΝΤΑΙ

Οι στατιστικές που καταρτίζει η Γ.Γ. ΕΣΥΕ – μηνιαίες, τριμηνιαίες, ετήσιες, ανά 5ετία και ανά 10ετία – καλύπτουν όλους σχεδόν τους τομείς δραστηριότητας. Πληθυσμιακά στοιχεία (πληθυσμός κατά διάφορες διακρίσεις, φυσική κίνηση πληθυσμού: γάμοι – γεννήσεις – θάνατοι), στοιχεία απασχόλησης και ανεργίας, στοιχεία που αφορούν στην υγεία και στην κοινωνική ασφάλιση, την παιδεία, τη δικαιοσύνη, την παραγωγική διαδικασία, τα δημόσια οικονομικά, τις τιμές, το εθνικό εισόδημα και τις πολιτιστικές δραστηριότητες, συνιστούν το βασικό υλικό από το οποίο προκύπτουν οι στατιστικοί πίνακες και οι διάφοροι δείκτες, που καταρτίζει η Γ.Γ. ΕΣΥΕ, σε βραχυχρόνια και μακροχρόνια βάση.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ Γ.Γ. ΕΣΥΕ

Βασικός χρήστης των στατιστικών στοιχείων της είναι το Κράτος, το οποίο, με βάση αυτά, σχεδιάζει, υλοποιεί και παρακολουθεί τις πολιτικές του σε διάφορους τομείς. Ακολουθούν η Ευρωπαϊκή Ένωση, που χρειάζεται τα στοιχεία των κρατών μελών της για να συνθέσει τις ευρωπαϊκές στατιστικές, οι διεθνείς οργανισμοί (ΟΗΕ, UNESCO, FAO, ILO, ΟΟΣΑ κλπ.), ο επιχειρηματικός κόσμος, οι επιστήμονες, μελετητές και αναλυτές, αλλά και οι απλοί πολίτες. (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας)

Παράρτημα Δ΄

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (Ξ.Ε.Ε.)

Λειτουργεί από το 1935 ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και είναι νομοθετημένος σύμβουλος της Πολιτείας σε θέματα τουρισμού. Έχει εκ του νόμου ως μέλη όλα τα ξενοδοχειακά καταλύματα και τις οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις της χώρας και διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο αιρετών αντιπροσώπων των ξενοδοχείων και των οργανωμένων τουριστικών κατασκηνώσεων όλης της χώρας, καθώς και εκπροσώπων του κράτους. Είναι μέλος της Συνομοσπονδίας των Εθνικών Ενώσεων Ξενοδοχίας Εστίασης και Αναψυχής των κρατών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Hotrec).

ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

- μελέτη, υπόδειξη και εφαρμογή κάθε μέτρου που συντελεί στην ανάπτυξη της ξενοδοχειακής βιομηχανίας της χώρας
- συμβουλευτική στήριξη όλων των μελών του σε θέματα οικονομικά, νομικά και εργασιακά
- εκπόνηση μελετών
- παροχή πληροφοριών και στατιστικών δελτίων
- χορήγηση συντάξεων
- έκδοση και δωρεάν διανομή σε όλα τα μέλη του μηνιαίου ενημερωτικού δελτίου «ΞΕΝΙΑ»
- έκδοση του ετήσιου Οδηγού των Ελληνικών Ξενοδοχείων
- συμμετοχή σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις
- πληροφορίες για ξενοδοχεία ανά την Ελλάδα
(Βαρβαρέσος, 2000)

World Tourism Organization - Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού είναι ένα εξειδικευμένο «πρακτορείο» των Ηνωμένων Εθνών και πρωτοπόρος διεθνής οργανισμός στο τομέα του τουρισμού. Ξεκίνησε τη λειτουργία του στις 2 Ιανουαρίου του 1975. Αναλαμβάνει ετησίως την διεξαγωγή σημαντικών μελετών στον τουρισμό στους τομείς της έρευνας, της ανάλυσης και της συλλογής στοιχείων από μία πληθώρα διαφορετικών αγορών και περιοχών. Τα αποτελέσματα των μελετών αυτών εκδίδονται τακτικά από τον ΠΟΤ και παρέχουν μία πολύτιμη και αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης.

Ο ΠΟΤ έχει καθιερώσει ένα πρόγραμμα συνεργασίας με φορείς ανά την υφήλιο, φορείς που είτε έχουν επιστημονικό / ερευνητικό προσανατολισμό είτε δραστηριοποιούνται και εκφράζουν τον τομέα του τουρισμού, αποστέλλοντας τους ετησίως τις εκδόσεις του, δίνοντας τη δυνατότητα επιλεγμένης αγοράς εκδόσεων. Οι εκδόσεις του γίνονται σε τρεις γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά) και κάθε φορέας επιλέγει τη γλώσσα που ενδιαφέρει το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Η επιλογή των φορέων αυτών γίνεται με αυστηρά κριτήρια. (Βαρβαρέσος, 2000)

Παράρτημα ΣΤ´

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (Ηνωμένα Έθνη για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό)

Είναι μια εξειδικευμένη υπηρεσία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Συστάθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945. Ο δεδηλωμένος στόχος είναι να συμβάλει στην ειρήνη και την ασφάλεια με την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας μέσω της εκπαίδευσης, της επιστήμης και του πολιτισμού με σκοπό το σεβασμό στο κράτος δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η UNESCO έχει 193 κράτη μέλη και έξι συνδεδεμένα μέλη. Η Ελλάδα είναι ένα από τα 193 κράτη μέλη της UNESCO από τις 4 Νοεμβρίου 1946.

Η οργάνωση έχει την έδρα της στο Παρίσι με πάνω από πενήντα τοπικά γραφεία; Και πολλά εξειδικευμένα ινστιτούτα και κέντρα σε όλο τον κόσμο. Υπάρχουν επίσης εθνικά και περιφερειακά γραφεία. Η UNESCO επιδιώκει τους στόχους της μέσω πέντε μεγάλων προγραμμάτων : της εκπαίδευσης, των φυσικών επιστημών, των κοινωνικών και ανθρωπίνων επιστημών, του πολιτισμού, της επικοινωνίας και της πληροφόρησης.

Τρεις φορείς είναι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής και τη καθημερινή διοίκηση της UNESCO :

- Η Γενική συνδιάσκεψη
- Η Εκτελεστική επιτροπή
- Η Γραμματεία

Η Γενική Διάσκεψη είναι μια συνάντηση των κρατών μελών και των συνδεδεμένων μελών, στην οποία κάθε μέλος έχει μια ψήφο. Η συνάντηση γίνεται κάθε δυο χρόνια. Καθορίζονται οι γενικές πολιτικές γραμμές και το πρόγραμμα για την οργάνωση.

Η Εκτελεστική Επιτροπή έχει 58 μέλη τα οποία εκλέγονται από τη Γενική Διάσκεψη για κλιμάκωση τετραετείς θητείες. Προετοιμάζει τις συνεδριάσεις της Γενικής Διάσκεψης και διασφαλίζει να εκτελούνται όλες οι εντολές.

Η Γραμματεία αποτελείται από το Γενικό Διευθυντή και το προσωπικό του και είναι υπεύθυνη για την καθημερινή λειτουργία του οργανισμού. Ο Γενικός Διευθυντής, ο οποίος λειτουργεί ως το δημόσιο το δημόσιο πρόσωπο της UNESCO, εκλέγεται για μια τετραετή θητεία από τη Γενική Διάσκεψη. Η Γραμματεία διαιρείται σε διάφορα διοικητικά γραφεία. (www.unesco.org)

Παράρτημα Ζ΄

Ερωτηματολόγιο Έρευνας

« ΕΡΕΥΝΑ »

Η παρακάτω έρευνα έχει ως κεντρικό θέμα τον εναλλακτικό τουρισμό και συγκεκριμένα τον θρησκευτικό τουρισμό και κατά πόσο τον επιλέγουν οι τουρίστες και τι γνωρίζουν για τη συγκεκριμένη ειδική μορφή τουρισμού. Τα δεδομένα που θα προκύψουν από την έρευνα θα χρησιμοποιηθούν σε πτυχιακή εργασία του τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Κρήτης.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

A. Μέρος πρώτο – Προσωπικές πληροφορίες

1. ΦΥΛΟ

ΓΥΝΑΙΚΑ	
ΑΝΔΡΑΣ	

2. ΗΛΙΚΙΑ

< = 24	
25 – 34	
35 – 44	
45 – 60	
> = 61	

3. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΑΝΩΤΑΤΗ	
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	
ΒΑΣΙΚΗ	

4. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ	
ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑΣ	
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ	
ΑΛΛΟ	

B. Μέρος δεύτερο – Γενικές πληροφορίες

1. «Τουρίστες: άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον επί ένα 24ωρο, και των οποίων οι λόγοι επίσκεψης είναι τις περισσότερες φορές διακοπές, επαγγελματικοί, υγείας, σπουδές, συμμετοχή σε αποστολή ή σύσκεψη ή συνέδριο, επίσκεψη φίλων ή συγγενών, θρησκευτικοί και άθληση.»

ΣΥΜΦΩΝΕΙΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΑΠΟΨΗ;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

2. Οι βασικοί παράγοντες που διαμορφώνουν τον σύγχρονο τουρισμό είναι οι εξής πέντε
- a. Κοινωνικοί – Ψυχολογικοί παράγοντες : δηλαδή ο τρόπος ζωής που επικρατεί σε κάθε κοινωνία, καθώς και τα καταναλωτικά της πρότυπα.
 - b. Οικονομικοί παράγοντες : το εισόδημα και το επάγγελμα των τουριστών και επίσης το κόστος του κάθε ταξιδιού.
 - c. Δημογραφικοί παράγοντες : ο τόπος μόνιμης διαμονής, το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση και η εκπαίδευση κάθε ταξιδιώτη.
 - d. Θεσμικοί – Οργανωτικοί παράγοντες : συγκεκριμένα η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα στη χώρα προέλευσης, το θεσμικό πλαίσιο στα θέματα πληρωμένων αδειών, καθώς και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις διεθνείς σχέσεις της χώρας.
 - e. Καταναλωτικά πρότυπα: π.χ. θρησκεία, πολιτισμός, τύπος προσωπικότητας, αξίες συμπεριφοράς

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΛΕΓΕΤΕ ΣΥΝΗΘΩΣ ΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΑΣ;

Κοινωνικοί – Ψυχολογικοί παράγοντες	
Οικονομικοί παράγοντες	
Δημογραφικοί παράγοντες	
Θεσμικοί – Οργανωτικοί παράγοντες	
Καταναλωτικά πρότυπα	

3. ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣΤΕ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

4. ΓΙΑ ΠΙΟ ΛΟΓΟ ΕΠΙΛΕΞΑΤΕ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ;

ΚΛΙΜΑ – ΦΥΣΙΚΕΣ ΟΜΟΡΦΙΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	
ΦΤΗΝΕΣ ΤΙΜΕΣ	
ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ	
ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
ΤΥΧΑΙΑ	
ΑΛΛΟ	

5. ΔΙΑΜΟΝΗ

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ / ΣΤΟΥΝΤΙΟ	
ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΟ ΔΩΜΑΤΙΟ / ΚΑΤΟΙΚΙΑ	
ΣΠΙΤΙ ΦΙΛΩΝ / ΣΥΓΓΕΝΩΝ	
ΑΛΛΟ	

6. ΠΟΣΕΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΥΣΕΙΣ ΕΧΕΤΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΕΙ;

1 ΕΩΣ 4 ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	
5 ΕΩΣ 10 ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	
ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΑΠΟ 10 ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	

7. ΜΕ ΠΟΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΟ ΜΕΣΟ ΦΤΑΣΑΤΕ ΣΤΟ ΝΗΣΙ;

ΠΛΟΙΟ	
ΑΕΡΟΠΛΑΝΟ	

8. ΤΙ ΜΕΣΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΑΤΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΣΑΣ;

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ	
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ	
ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ	
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΚΑΠΟΙΟΝ ΓΝΩΣΤΟ ΣΑΣ	

Γ. Μέρος τρίτο – Ερωτήσεις σχετικά με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού

1. «Με τον όρο εναλλακτικές αναφερόμαστε στις μορφές τουρισμού που είναι συμβατές με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και τις αξίες της τοπικής κοινωνίας και οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους επισκέπτες, όσο και στους ντόπιους να έρθουν σε επαφή και να μοιραστούν θετικές εμπειρίες.»

ΠΟΣΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ;

0 – 2	
3 – 5	
6 - 8	
9 - 11	
12 - 14	
15 - 17	

2. **ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΟΤΙ Η ΚΡΗΤΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΙ ΑΡΚΕΤΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ;**

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

3. «Μια ακόμα μορφή εναλλακτικού τουρισμού αποτελεί ο θρησκευτικός τουρισμός. Μπορεί να οριστεί ως μια ειδική μορφή τουρισμού, η οποία εκφράζει την επιθυμία των ατόμων να μετακινηθούν από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους σε έναν άλλο τόπο που θεωρούν ιερό (π.χ. ναό, μοναστήρι, ασκητήριο, τάφο αγίου)»

ΘΑ ΕΠΙΛΕΓΑΤΕ ΠΟΤΕ ΑΥΤΟ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

4. Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:
- Προσκυνητές τουρίστες, στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο. Οι τουρίστες αυτοί επισκέπτονται μία περιοχή αποκλειστικά για την επίσκεψη στο θρησκευτικό χώρο.
 - Τουρισμός θρησκευτικής κληρονομιάς, του οποίου οι τουρίστες ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες.

Εάν έχετε απαντήσει θετικά στην προηγούμενη ερώτηση, ποια από τις δύο κατηγορίες θρησκευτικού τουρισμού θα επιλέγατε;

(Να απαντηθεί μόνο σε περίπτωση θετικής απάντησης στο ερώτημα 3)

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΙΚΟΣ	
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	

5. ΕΧΕΤΕ ΕΠΙΣΚΕΦΤΕΙ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΑΠΟΙΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΑΣΚΗΤΗΡΙΟ Ή ΤΑΦΟ ΑΓΙΟΥ;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

6. Στην πόλη του Ηρακλείου υπάρχουν οι ακόλουθοι Ναοί:

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ
Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑΣ
ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΤΙΤΟΥ
ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΩΝ
ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ – ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΑΓΙΟΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ
ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΑΙΡΙΝΗ
ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΣΑΣ ΣΤΟ ΝΗΣΙ, ΣΚΟΠΕΥΕΤΕ ΝΑ ΕΠΙΣΚΕΦΘΕΙΤΕ ΚΑΠΟΙΟΝ ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

7. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ ;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	
ΔΕ ΓΝΩΡΙΖΩ / ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Λαγός, «Τουριστική Οικονομική», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2005.
2. Νίκος Γ. Ηγουμενάκης, Κώστας Ν. Κραβαρίτης, Περικλής Ν.Λύτρας, «Εισαγωγή στον τουρισμό», Εκδόσεις INTERBOOKS, 1998
3. Στέλιος Βαρβαρέσος, «Τουρισμός έννοιες, μεγέθη, δομές» Εκδόσεις ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ, 2000
4. Βενετσανοπούλου , «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ιστορική εξέλιξη- θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις INTERBOOKS, 2006
5. Νίκος Ψιλάκης, «Βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια της Κρήτης» Εκδόσεις ΚΑΡΜΑΝΩΡ
6. Σημειώσεις Δ΄ εξαμήνου από το μάθημα «Τουριστική Κοινωνιολογία», υπεύθυνη καθηγήτρια η κα Δήμου, ΑΤΕΙ Κρήτης έτος 2006
7. Σημειώσεις από το μάθημα Ζ΄ εξαμήνου «Αγροτουρισμός», υπεύθυνη καθηγήτρια κα Φαρσάρη, ΑΤΕΙ Κρήτης έτος 2008
8. Chuck Y. Gee, James C. Makens, Dextrer J.L. Choy «The travel industry», Van Nostrand Reinhold (New York) 1989 second edition
9. Ray Youell, «Tourism – an introduction», Longman 1998
10. Eadington & Smith, «Tourism alternatives : Potential and problems in the development of tourism» University of Pennsylvania Press, 1992

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. Πληροφορίες για το Ηράκλειο : www.heraklion.gr
2. Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης : www.iak.gr
3. Ελληνικός οργανισμός τουρισμού : www.gnto.gr
4. Πύλη για τον τουρισμό : pili-space.com
5. Tourism and property (νέα για τον τουρισμό) : www.t-p.gr
6. Εκκλησίες, μοναστήρια www.visitgreece.gr
7. Φωτογραφίες www.google.com
8. Εκκλησία της Ελλάδος : www.ecclesia.gr
9. Θρησκευτικός τουρισμός : www.religious-tourism.com
10. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (ΕΣΥΕ) : www.statistics.gr
11. Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) : www.visitgreece.gr
12. Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΞΕΕ) : www.grhotels.gr
13. Εφημερίδα Καθημερινή : news.kathimerini.gr
14. Εφημερίδα xenia news : www.xenia.gr
15. Ειδήσεις : www.inout.gr
16. www.patranews.gr
17. Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων www.itep.gr
18. www.hotel-magazine.com
19. <http://en.wikipedia.org>
20. Ηνωμένα Έθνη για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό
www.unesco.org